

TAMPEREEN YLIOPISTO

Pauliina Toivanen

KUIN KUOLLEISTA NOUSSUT

Ilta-Sanomien Michael Jacksonin kuolemautisointi kultin rakentajana

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Marraskuu 2010

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

TOIVANEN, PAULIINA: Kuin kuolleista noussut. Ilta-Sanomien Michael Jacksonin kuolemauutisointi kultin rakentajana.

Pro gradu -tutkielma, 105 sivua.

Tiedotusoppi

Marraskuu 2010

Tutkielma käsittelee kultin rakentumista Ilta-Sanomien Michael Jacksonin kuolemaa käsittelevissä uutisissa. Tutkielmassa selvitetään diskurssianalyysin avulla, minkälaisia puhunnan tapoja Ilta-Sanomien verkkouutisissa käytetään ja miten nämä puhunnan tavat osallistuvat Michael Jackson -kultin rakentamiseen. Aineistona ovat Ilta-Sanomien Michael Jacksonin kuolema -verkkosivuston tekstit ja kuvat Jacksonin kuolemasta hänen muistotilaisuuteensa. Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat ovat kulteista, mytologiasta, kuuluisuuksista, kuolemasta ja iltapäivälehdistä tehdyissä tutkimuksissa.

Työn tutkimusmetodinä on diskurssianalyysi ja erityisesti Norman Faircloughin kriittinen diskurssianalyysimalli. Faircloughin kriittisessä diskurssianalyysimallissa kieli nähdään yhteiskunnallisena tuotoksena ja vaikuttajana. Tekstit rakentavat kielen käytöllään yhtäaikaaisesti sosiaalisia identiteettejä, sosiaalisia suhteita ja tieto- ja uskomusjärjestelmiä. Tekstit voivat myös muuttaa näitä.

Tutkimustulos on, että Ilta-Sanomien rakentaa sosiaalisia identiteettejä ja suhteita sekä tieto- ja uskomusjärjestelmiä sanavalinnoillaan, lauserakenteillaan ja asiasisällöillään. Tieto- ja uskomusjärjestelmien rakentuminen teksteissä edesauttaa myös kultin rakentumista. Hallitseviksi diskursseiksi muodostuivat spekulointidiskurssi, kuningasdiskurssi ja fanidiskurssi.

Ilta-Sanomien osallistuu teksteissä ja kuvissa kultin rakentamiseen spekuloidulla kuolinsyyllä, hautapaikalla ja hautaamistavalla, perinnönjaolla ja Jacksonin seksuaalisuudella. Lisäksi kulttia rakennetaan kuningasdiskurssissa lähipiirin kultista kertovissa jutuissa sekä Jacksonia ylistävissä ja yli-inhimillistävissä jutuissa. Faniiden toiminnasta ja keräilystä kertovat diskurssit, faneja informoiva diskurssi sekä pakkomielleisestä faniudesta kertova diskurssi osallistuvat myös kultin rakentamiseen. Spekulaatiot ja uskomukset ja Jacksonin elämäntyylin muisteleminen ovat kultin perusaineistoa. Jutut faneista voivat puolestaan antaa uutisia lukeville faneille vahvistusta samoin ajattelevista ja toimivista faneista.

1 JOHDANTO	1
1.1 PROLOGI.....	1
1.2 VERKKO KUOLEMAUUTISOINNIN KESKEISENÄ KENTTÄNÄ.....	2
2 KUULUISUUDET KUOLEMATTOMINA KULTTIHAHMOINA	5
2.1 KULTTI	5
2.1.1 Kultti käsitteenä ja ilmiönä	5
2.1.2 Kultin rakentuminen	7
2.2 KULTTI JA MEDIA	8
2.2.1 Saavutetun julkisuuden nousu.....	9
2.2.2 Mediajulkisuus kuuluisuuksien ja fanien välillä.....	10
2.3 KUULUISUUDEN KUOLEMA	12
2.3.1 Tabusta populaariksi	12
2.3.2 Kulttihahmon kuolema.....	13
2.3.3 Kuolema iltapäivälehdessä	15
2.3.4 Kuuluisuuden kuolema sanomalehdessä ja aikakauslehdessä.....	17
2.4 POPIN KUNINGAS	19
2.4.1 Michael Jacksonin ura	20
2.4.2 Michael Jacksonin mediajulkisuus	22
2.5 TUTKIMUSONGELMA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	24
3 AINEISTONA MICHAEL JACKSONIN KUOLEMA -VERKKOSIVUSTO	26
3.1 AINEISTON ESITTELY	27
4 DISKURSSIANALYYSILLÄ KOHTI TUTKIMUSTULOKSIA	29
4.1 DISKURSSIANALYYSI YLEISESTI.....	29
4.2 NORMAN FAIRCLOUGH JA KRIITTINEN DISKURSSIANALYYSI	31
4.3 DISKURSSIANALYYSIN KRITIIKKIÄ	34
5 AINEISTON ANALYYSI – SPEKULOINTIA, SANKARILLISTAMISTA JA FANIUTTA	36
5.1 SPEKULOINTIDISKURSSI	38
5.1.1 Kuolinsyylä spekulointi	39
5.1.2 Hautapaikalla ja hautaamistavalla spekulointi	44
5.1.3 Perinnönjaolla spekulointi	50
5.1.4 Jacksonin seksuaalisuudella spekulointi	56
5.2 KUNINGASDISKURSSI.....	57
5.2.1 Lähipiirin kultti	57
5.2.2 Ylistetty ja yli-inhimillinen sankari.....	65

5.3 FANIDISKURSSI	73
5.3.1 <i>Fanien toiminta</i>	74
5.3.2 <i>Fanit keräilijöinä</i>	81
5.3.3 <i>Informaatiota faneille</i>	85
5.3.4 <i>Idoli pakkomielteenä</i>	90
5.4 YHTEENVETO TUTKIMUSTULOKSISTA	92
6 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA POHDINTAA	95
6.1 KAIKEN SALLIVA INTERNET	95
6.2 MEDIA VÄIJYJÄNÄ	97
6.3 SYDÄNTEN KUNINGATAR JA POPIN KUNINGAS	99
6.4 LOPUKSI	100
LÄHTEET	103

1 Johdanto

1.1 Prologi

Ihmismassa velloo edessäni. Ihmismassan takana kohoaa huikea lava, joka säihkyi valoineen, savuineen ja tulitteineen. Ystäväni tiirailee rauhallisena kiikareillaan lavalle päin. Koetan hypätä, jotta näkisin edes vilauksen maailmankuulusta tähdestä. Näen pelkkiä selkiä. Ponnistan korkeammalle. Yhtäkkiä takanani oleva mies tarttuu olkapäihini: ”Rauhoitu vähän!” Miehen reaktiosta säikähtäneenä tyydyn kurottelemaan varpaillani, jotta näkisin edes valotaululta Michael Jacksonin HIStory-shown.

12 vuotta myöhemmin avaan aamulla Facebookin. Etusivu täyttyy hämmentyneistä ja kunnioitusta osoittavista statuspäivityksistä: RIP MJ, Onko Michael Jackson kuollut? Laitan BBC Worldin päälle. Sieltä tulee tauotta uutisointia Michael Jacksonista. Media on ollut paikalla, kun Jackson on kiidätetty sairaalaan, joten BBC raportoi ja näyttää kuvaa kuolinpäivän tapahtumista. Uutisvirrassa tulee suorana lähetyksenä kuvaa sairaalan ulkopuolella parveilevista ihmisistä. Ihmiset surevat ja tanssivat. Lisäksi BBC näyttää koosteita Jacksonin elämästä. Suoraa lähetystä näytetään myös muista maailmankolkista, joissa ihmiset ovat riehaantuneet Michael Jacksonin kuolemasta. Muille uutisille ei ole tilaa. Ne pyörivät teksteinä sivun alalaidassa.

Myös netissä kuolinuutinen on kiirinyt eri medioiden ykkösuutiseksi. Michael Jacksonin kuolemasta virinnyt keskustelu oli kaatanut ainakin hakukone Googlen ja tietosanakirja Wikipedian, kun ihmiset olivat etsineet tietoa kuolleesta tähdestä. Lisäksi mikroblogi Twitter täyttyi Jacksoniin liittyvistä viesteistä, mikä lopulta kaatoi sivuston. Myös Los Angeles Timesin verkkosivut kaatuivat heti sen jälkeen, kun ne julkistivat, että Michael Jackson on kuollut.

Seuraavina päivinä eri lehdet omistavat erikoisnumeroita Michael Jacksonille. Esimerkiksi Time-lehti julkaisee 29.6.2009 64-sivuisen erikoisnumeron Michael Jacksonista. Suomessa lehdet Suomen Kuvalehdestä Ilta-Sanomiin julkaisevat omat muistelmansa kuolleesta ”popin kuninkaasta”. Kuva ”pedofiilistä” ja ”kummajaisesta”, ”Wacko-Jackosta”, haalenee ja eloon herää ”popin kuningas”, jonka show’ta vuosikymmen sitten olin itsekin katsomassa.

Olen ollut Michael Jacksonin musiikin ystävä kuvailemastani vuoden 1997 HIStory-konsertista lähtien. Jacksonin kuolinpäivänä 26.6.2009 keskustelimme ystäväni kanssa graduaiheista ja ystäväni ehdotti, että tekisin pro gradu -tutkielmani Michael Jacksonista. Aiheideaa pohdittuani tein päätöksen. Halusin tehdä pro gradu -tutkielman aiheesta, joka todella kiinnostaa minua. Tutkimusta tehdessäni olen pyrkinyt vahvasti siihen, että mieltymykseni Michael Jacksonin musiikkiin ei pääse vaikuttamaan tutkimustuloksiini. Näin ollen Michael Jacksonin musiikki on toiminut ainoastaan pontimena aihevalinnalleni.

1.2 Verkko kuolemautisoinnin keskeisenä kenttänä

Helsingin Sanomissa 1.9.1997 julkaistussa prinsessa Dianan kuolintuomisessa kerrotaan, että ”pariisilaiset alkoivat tuoda aamulla kukkia tunneliin, kun tieto tragediasta levisi radiouutisten välittämänä” (Saksa, Dianan kuolema raivostutti kansan, Prinssi Charles haki prinsessan viimeiselle kotimatkalta maailmalta, 1.9.1997*). Sitaatti havainnollistaa hyvin sen, miten media ja median käyttötavat ovat muuttuneet 13 vuodessa. Kuolemautisoinnin keskeisin paikka on nykyisin radion sijasta internet. Myös internetsivujen kaatuminen Michael Jacksonin kuolinpäivänä kertoo siitä, kuinka paljon ihmiset ovat tuolloin internetiä käyttäneet. Tilastokeskuksen mukaan juuri verkkolehtien lukeminen on yksi yleisimmistä internetin käyttötarkoituksista; vuonna 2009 verkkolehtiä luki noin 77 prosenttia internetin käyttäjistä (Tilastokeskus, Internetin käyttötarkoitukset 2009, prosenttia internetin käyttäjistä, 8.9.2009). Lisäksi Ilta-Sanomien mukaan Michael Jacksonin muistotilaisuus teki internethistoriaa olemalla suurin koskaan suorana internetissä uutisoitu tapahtuma. Muistotilaisuuden lähettivät internetissä suorana lähetyksenä CBS, Fox/Hul, Facebook/CNN, MySpace ja Yle Areena. (Jacksonin muistotilaisuus tekee nettihistoriaa 7.7.2009. 17:40.)

*Viitataan artikkelilähteisiin kirjoittajan sukunimellä, artikkelin otsikolla ja julkaisuajankohdalla. Aineistoni verkkoteksteihin viitataan pääasiassa artikkelin otsikolla, julkaisupäivällä ja -ajalla sekä mahdollisella päivitysajankohdalla. Poikkeuksen tekevät aineistoni jutut, joissa on julkaistu toimittajan nimi. Tällöin olen laittanut viitteen alkuun myös toimittajan sukunimen.

Rocktähti John Lennonin kulttuurihistoriaa tutkineen Janne Mäkelän (2004, 218) mukaan ilmiöstä, jossa ”suuria miehiä” nostetaan jalustalle ja keskustellaan heistä heidän kuolemansa jälkeen, on tullut ajankohtaisempi juuri mekaanisen ja digitaalisen uudelleentuottamisen aikakaudella – kuuluisuuden mielikuva voi jatkaa selviytymistään ja kehitystään ilman, että kuuluisuus on fyysisesti läsnä. Esimerkiksi neljä kuukautta Jacksonin kuoleman jälkeen, marraskuussa 2009, julkaistiin This is It -kappale, jonka Jackson oli kirjoittanut yhdessä muusikko Paul Ankan kanssa vuonna 1983. Jacksonin veljet löysivät kappaleen näyteversion ja työstivät siitä julkaisukelpoisen. Lisäksi This is It -konserttisarjan harjoitusten videomateriaalista koottiin muutamassa kuukaudessa elokuva. Myös Michael Jacksonin äidin Katherine Jacksonin ja ohjaaja Howard Mannin on kerrottu koostavan elokuvan Jacksonin elämästä muun muassa vanhoista kotivideoista. Vaikka esimerkiksi mielikuvat Jeesuksesta tai Julius Caesarista ovat eläneet vuosituhansia, heistä ei ole samalla tavalla pystytty tuottamaan uutta materiaalia kuin nykypäivän kuolleista kuuluisuuksista. Näin ollen kuuluisuuden mielikuvan säilyminen ja etenkin kehittyminen on digitaalisen uudelleentuottamisen aikakaudella vielä todennäköisempää kuin ennen.

Ilta-Sanomat kirjoittaa ensimmäisten Michael Jacksonin kuolemaan liittyvien uutistensa joukossa Jacksonin yllättävän kuoleman hallitsevan maailman tiedotusvälineiden uutisointia (IS:n kaikki Michael Jackson -videot yhdessä osoitteessa, 26.6.2009 10:35, päivitetty 28.6. 10:14). Näin Ilta-Sanomat itse perustelee sen, minkä vuoksi otsikon *IS:n kaikki Michael Jackson -videot yhdessä osoitteessa* mukaan Jacksonista on koottu kaikki videot yhteen osoitteeseen. Toisaalta Ilta-Sanomat perustelee jutussa myös sen, minkä vuoksi Michael Jacksonin kuolema hallitsee Ilta-Sanomien verkkouutisointia. Ilta-Sanomat on mukana uutisoinnissa, sillä koko maailman tiedotusvälineetkin ovat. Kuuluisuuden kuolemasta on tullut mediatapahtuma ja speaktaakkeli, johon kaikki median tahot pyrkivät osallistumaan. Jacksonin viimeisinä elinvuosina hänen musiikilliset ansionsa jäivät mediassa taka-alalle. Sen sijaan Jacksonin jättivelat, lasten hyväksikäyttösytykset, kasvoleikkaukset ja ihonvärin muutokset olivat esillä lööpeissä vuodesta toiseen. Kuoleman jälkeen niin iltapäivälehdistö kuin muutkin mediat ovat omistautuneet ylistämään kuollutta ”popin kuningasta”.

Tutkimukseni pohjana on ajatus, että media osallistuu kultin rakentamiseen uutisoimalla kuolleesta tähdestä. Tarkoitukseni on tutkia Ilta-Sanomien verkkouutisissa ilmeneviä puhunnan tapoja,

diskursseja. Diskurssianalyysillä pyrin löytämään vastauksen siihen, miten Ilta-Sanomat osallistuu kultin rakentamiseen Michael Jacksonin kuolemaa käsittelevissä verkkoteksteissään. Diskurssien tutkiminen on tärkeää, jotta tiedostettaisiin, mitä kirjoituksilla mahdollisesti luodaan – esimerkiksi kulttia ja jumalaa, joka ei kuole koskaan. Muusikko Jim Morrisonin kuoleman mytologiaa ja rituaaleja tutkineen Stig Söderholmin (1990, 93) mukaan juuri mytologisoivat tekstit ovat olennainen osa kultin päähenkilön sankarillistamisen prosessia. Söderholmin mielestä modernit myytit eivät toimi pyhän ja maallisen erottajina samalla tavalla kuin perinteiset mytologiat, mutta silti niiden perustoimintatavat voivat olla yllättävän samanlaisia. Eepin kerronnan sijasta nykyajan myytit kaivautuvat ihmisten tietoisuuteen lyhyissä fraaseissa, mainoksissa, elokuvissa, äänilevyjen kansissa, julisteissa, postikorteissa, graffiteissa, sähköposteissa ja missä tahansa ihmiset kokoontuvat. (Söderholm 1990, 93, 98.) Tutkimukseni tarkoitus on avata ja pyrkiä ymmärtämään tätä kuuluisuuden kuoleman uutisoinnin ympärille rakentuvaa ilmiötä.

Toisessa luvussa paneudun tutkimukseni teoreettiseen viitekehykseen. Esittelen kulteista tehtyjä tutkimuksia ja samalla perehdyn siihen, mikä kultti on käsitteenä ja ilmiönä. Lisäksi pureudun kuuluisuuksista tehtyihin tutkimuksiin. Esittelen myös kuolemasta ja erityisesti kuuluisuuksien ja kulttihahmojen kuolemista tehtyjä tutkimuksia sekä pohdin kuolemaa nimenomaan aineistoni, iltapäivälehtien, kannalta. Toisen luvun loppupuolella perehdyn lyhyesti Michael Jacksonin uraan ja mediajulkisuuteen. Lopuksi esittelen tutkimusongelmani ja tutkimuskysymykseni.

Kolmannessa luvussa esittelen aineistoni, Ilta-Sanomien Michael Jacksonin kuolema - verkkosivuston. Perustelen myös sen, miksi päädyin juuri kyseiseen aineistoon. Neljännessä luvussa pureudun tutkimusmetodiini, diskurssianalyysiin, ja erityisesti Norman Faircloughin kriittiseen diskurssianalyysiin. Viidennessä luvussa päästään käsiksi aineistooni ja sen analyysiin. Kuudennessa luvussa kokoan tutkimukseni annin johtopäätöksineen ja suuntaan katseen uusiin tutkimusongelmiin.

2 Kuuluisuudet kuolemattomina kulttihahmoina

2.1 Kultti

Sana kultti (kultus) on kulttuurisanan kaltaisesti johdettu latinankielisestä sanasta *cultura*.

Kulttuurin käsite on aiemmin viitannut maanviljelyyn ja puutarhanhoidon käytäntöihin.

Uskonnolliseen kielenkäyttöön ja elämänpiiriin sana kultti on tullut merkitysvastaavuuden kautta.

Jumalia palvottiin ja hoidettiin uhrien ja seremonioiden avulla samankaltaisin toistuvien prosessein,

joilla viljelijä hoiti maataan. (Steensberg 1969, 87 – 88, Söderholmin 1990, 330 mukaan.) Alun

perin kultti on tarkoittanut jumalanpalvelusmenoja, uskonnollisia menoja ja palvontaa (Kovala &

Saresma 2003, 9). Seuraavaksi perehdyn siihen, mitä kultti on alun perin tarkoittanut, mitä se

tarkoittaa nykyaikana ja miten kultit lopulta rakentuvat.

2.1.1 Kultti käsitteenä ja ilmiönä

Nykyajan kultti-ilmiöitä tutkineiden Urpo Kovalan ja Tuija Saresman (2003, 9) mukaan historiassa

erilaisia kultteja on edustanut esimerkiksi äiti-jumalan kultti, arktisten alueiden kansoja yhdistänyt

karhukultti ja kristinuskon vaikutuksesta syntynyt neitsytkultti. Erityisesti kulttisuhteeseen

perehtyneen Kovalan mukaan kultti tarkoittaa antropologiassa ja uskontotieteissä yhteisöjä, jotka

noudattavat tiettyjä erikoistuneita uskomuksia ja harjoittavat tiettyjä käytäntöjä. Nämä yhteisöt

muodostavat toistuvien riittien, seremonioiden ja juhlien järjestäjän. (Kovala 2003, 191.)

Muusikko Jim Morrisonin kuolemaan liittyviä rituaaleja väitöskirjassaan tutkineen Söderholmin

(1990, 121) mukaan uskontohistoriallisissa ja antropologisissa tutkimuksissa kultti ja uskonto

rinnastetaan helposti toisiinsa ja kulttia käytetään jopa uskonnon synonyyminä. Nykyajan kultit

tarjoavat mahdollisuuden uskonnollisiin kokemuksiin ja ilmaisuihin, mutta niissä ei välttämättä

edellytetä muodollista dogmien, oppilauseiden, opiskelua tai omaksumista (Söderholm 1990, 127 –

128). Myös Kovalan ja Saresman mukaan kultin käsite on laajentunut ja arkipäiväistynyt. Nykyisin

kulttisana yhdistetään myös kaupallisten populaarikulttuurin ilmiöiden, kuten rockbändien,

elokuvien tai televisiosarjojen palvontaan (Kovala & Saresma 2003, 9).

Kovalan ja Saresman mukaan kultti tarkoittaa jollekin asialle omistautumista ja siihen saattaa liittyä jopa fanaattisuutta. Kulttisuhteessa ei ole keskeistä niinkään itse kohde vaan pikemminkin se, miten kultin toimija käyttää kohdetta erilaisiin tarkoituksiin ja antaa sille henkilökohtaiseen elämäänsä liittyviä merkityksiä. Pohjimmiltaan kulttisuhteessa on kysymys yksilöllisen identiteetin rakentamisesta tietyn kohteen avulla. (Kovala & Saresma 2003, 9 – 14.) Stig Söderholmin mukaan kultin toimijat ovat kulttiin osallistuvia ja kulttia muodostavia yksilöitä, joille kultti on elämismaaailma ja tietoisuusilmiö. Tällaiset elämismaaailmat ovat tietoisuuden ja kulttuurisen toiminnan perustekijöitä. (Söderholm 1990, 129.)

Kulttikäsitteen mieltäminen esimerkiksi uskonnolliseen johtajaan, hallitsijaan tai idoliin kohdistuvaksi palvonnan muodoksi on yleisin kulttia havainnoiva puhetapa. Puhetapa läpäisee etenkin journalistisen ja maalaisjärjellisen diskurssin. Historiallisesti henkilökultit ovat olleet useimmiten organisoidun vallankäytön tulosta, mikä on äärimmillään vienyt pakottavaan palvontakäyttäytymiseen. Esimerkkinä tästä on Stalin-kultti. (Söderholm 1990, 121.) Sinänsä onkin ironista ja varsin kuvaavaa, että Prahassa vuonna 1962 räjäytetyn Stalin-patsaan paikalle pystytettiin vuonna 1996 10-metrinen Michael Jackson -patsas, kun Jacksonin HIStory-kiertue vieraili Prahassa (ks. Rojek 2001, 69). Laulaja Tori Amosin kulttia tutkineen Katja Laitisen (2003, 40) mukaan lähes kaikille kulteille onkin ominaista kohottaa palvonnan kohde muita korkeammalle.

Sanana kultti saa kielteisen sävyn silloin, kun valtakulttuurin jäsenet arvostelevat sellaisen asian tai ilmiön ympärille rakentunutta kulttia, jota he eivät itse hyväksy tai joka kapinoi vallitsevia arvoja vastaan. Myönteisemmin sanaa kultti käytetään puhuttaessa esimerkiksi indie-elokuvista tai -levyistä, joita ihaillaan pienessä asiaan omistautuneessa ryhmässä mutta jotka eivät ole valtakulttuurissa saaneet suosiota. Tällöin kulttileima voi kertoa epäkaupallisuudesta, aitoudesta tai kapinallisuudesta. (Kovala & Saresma 2003, 9 – 10.)

Söderholmin (1990, 128) mukaan on kuitenkin vaikea luoda yleistä määritelmää siitä, millainen kultti on yhteisömuodosteena, sillä kultit eivät ole samalla tavalla vakiintuneita ja hierarkkisia organisaatioita kuin uskonnolliset ja sosiaaliset instituutit. Kovalan mukaan länsimaisten yhteiskuntien maallisia kultti-ilmiöitä ja niiden keskiössä olevia kulttisuhteita pidetään hyvin latautuneina, korostetun sosiaalisina ja tunnepitoisina suhteina julkisuuden henkilöihin ja kulttuurin

tuotteisiin. Todellisuudessa kulttisuhteet ovat kuitenkin ytimekästä nimeään paljon monimutkaisempia ilmiöitä ja kultti-ilmiö on pikemminkin näkökulma kulttuurisiin merkityksiin ja arkipäivän merkityksien muodostamiseen. (Kovala 2003, 189.)

2.1.2 Kultin rakentuminen

Kultin syntyminen edellyttää aina jonkinlaista yhteisöä, joka on omaksunut samat ajatukset tai ihailun kohteen. Kulttiin kuuluu sosiaalisuus, me-henki, samastuminen, ryhmään kuuluminen ja myös rajanteko niihin, jotka eivät kuulu kultin piiriin. Kultti toimii nimenomaan yhteisöllisyyden luoja. Kulttisuhte johonkin ilmiöön on kuitenkin aina yksilöllinen, sillä kultti voi toimia jollekin oman identiteetin rakentamisen apuvälineenä tai omanarvontunnon kohottajana, kun taas toiselle kultti voi olla erottautumiskeino muista. Kulttisuhteessa kirjan, elokuvan, levyn tai tv-sarjan lukijan asenne kultin kohteeseen on intensiivinen. Lukija kohdistaa kultin kohteeseen odotuksia ja tarpeita sekä nostaa siihen merkityksiä myös omasta elämästään. (Kovala & Saresma 2003, 9 – 10.)

Kovalan (2003, 190) mukaan kulttisuhte onkin yhtä aikaa korostetun henkilökohtaista ja selkeästi sosiaalista, realistista ja välittyntä tulkintaa ja toimintaa.

Sähköisiä viestimiä edeltäneellä kirjakulttuurin aikakaudella suosikkikirjojen tuottamia kokemuksia haluttiin jakaa toisten kanssa. Kirjoilla olikin samantapaisia sosiaalisia käyttötarkoituksia, kuin nykyisin on esimerkiksi televisiosarjoilla. Fanikulttuurin vaikutuksesta kulttisuhteisiin liittyvät sosiaaliset käytännöt ovat moninaistuneet ja itsenäistyneet. Nykyisissä kulttisuhteissa kohteen rajat ovat myös hämärtyneet: kulttisuhte voi kohdistua kirjan ohella myös siitä tehtyyn elokuvaan, oheistuotteisiin ja kaikkiin näihin liittyviin toimintoihin. Kultti-ilmiön erottaa nykyaikaisen yhteiskunnan kertakäyttöisistä kulttuurituotteista se, että kultti-ilmiötä toistetaan korostuneesti keräilemällä, tallentamalla tai lukemalla, katsomalla ja kuuntelemalla teos uudestaan ja uudestaan. (Kovala 2003, 196.)

Kultin rakentumiseen liittyy keskeisesti myös myytin käsite. Myytti on jumalaistaru, joka on kertomus jumalista tai yliluonnollisista olennoista. Mytologia tarkoittaa kansan tai heimon jumalaistarustoa, myyttien järjestelmää, yhteistä tarustoa tai uskomusten kokonaisuutta. Myytit ovat kultin keskiössä olevia tarinoita kultin päähenkilöstä (ks. s. 4). Antropologiassa myytit nähdään

kulttuurin ja ihmisen tietoisuuden perustana huolimatta siitä, onko myyttien välittämä tieto tieteellisesti totta vai ei (Söderholm 1990, 94).

Populaarikulttuurin piirissä syntyviä kultteja on syytetty keinotekoisiksi, sillä kultit ovat muotoiltu kuluttajien rahastamiseksi (Kovala & Saresma 2003, 16). Esimerkiksi tutkimukseni aineiston lähde, Ilta-Sanomat, myy lehtiään kertomalla uutisia Michael Jacksonin kuolemaan liittyvistä tapahtumista. Näin Ilta-Sanomat osallistuu myös tapahtumien markkinointiin ja myymiseen. Toisaalta fanit ja kultin jäsenet haluavat juuri materiaalisin keinoin osoittaa liittyvänsä kulttiin esimerkiksi ostamalla levyjä, videoita, t-paitoja tai julisteita – keräily on osoitus faniudesta (Kovala & Saresma 2003, 16). Näin ollen kulttien kaupallisuus ei ole keinotekoista, vaan yksi ilmeinen osa kulttia. Myös virtuaalinen yhteisöihin kuulumisen ja osallistuminen edellyttävät investointeja, sillä verkkoon pääseminen edellyttää tietokoneen ja internetin hankintaa (mt. 2003, 16). Toisaalta verkkoon pääseminen ja siellä toimiminen on niin ikään osa sitä, miten kultti toimii.

Stig Söderholmin mukaan sankaruuden profiilit ja kulttihahmot voivat olla hyvin erilaisia: näyttelijä Nick Cave rappion ja itsetuhoisen elämäntyylin sankarina, muusikko Keith Richards turmeluksesta selviytyjänä, muusikko Bruce Springsteen puhtoisena työläislaulajana ja muusikko Eric Clapton kitaristijumalana. Nämä erilaiset kuvat välittyvät yleisöihin ja saavat fanien keskuudessa vastakaikua. Vaikka edellä mainitut sankarit ovat vielä eläviä, kirjalliset elämäkerrat, haastattelut ja musiikkivideoiden kautta annetut ainekset muovaavat heistäkin rockkulttuurin jumalhahmojen jäseniä. (Söderholm 1990, 22.)

2.2 Kultti ja media

Kuuluisuuksia ja kuuluisuutta tutkineen Chris Rojekin mukaan kuuluisuuden status tulee kolmessa muodossa. Sen voi määrätä perimä, eli jos on jonkun kuuluisuuden sukulainen. Toinen muoto on saavutettu, jolloin henkilön lahjakkuus ja taidot vaikuttavat kuuluisuudeksi tulemiseen. Tällöin kuuluisuus on saavutettu vapaassa kilpailussa muiden kanssa. Saavutettua julkisuutta edustavat esimerkiksi urheilijat, muusikot ja taiteilijat. Kolmas muoto on kulttuuristen tekijöiden ja joukkoviestinnän aiheuttamaa julkisuutta, jossa media nostaa henkilöitä kuuluisuuksiksi. (Rojek

2001, 17 – 19.) Seuraavaksi käsittelen saavutetun julkisuuden nousua, jonka jälkeen pohdin Rojekin esittelemää kuuluisuuden kolmatta muotoa, mediajulkisuutta, luvussa 2.2.2.

2.2.1 Saavutetun julkisuuden nousu

Rojekin mukaan juuri saavutetun julkisuuden nousu edelsi joukkoviestinnän nousua. 1700-luvulla ero kuuluisuuksien ja heidän kannattajiensa välillä kapeni kirjapainotaidon yleistymisen vuoksi. Saavutetusta kuuluisuuden statuksesta tai pahamaineisuudesta tuli julkisen keskustelun kohteita. Tavalliset yksilöt alkoivat verrata itseään kuuluisuuksiin, jotka olivat jollain tavoin saavuttaneet suosionsa. Vertailu kuuluisuuksiin alkoi erityisesti Amerikan ja Ranskan vallankumouksien jälkeen, joissa perimän kautta tullutta kuuluisuuden statusta vastaan hyökättiin. Kun demokratia levisi, ihmiset alkoivat kerätä roolihahmoja, ilmaisutapoja, pukeutumistyyliä ja mielipiteitä lehdistä. Esimerkiksi Julius Caesar, Augustus ja muut johtajat dominoivat elämää Antiikin Roomassa, mutta he olivat aina fyysisesti kaukaisia useimmille roomalaisille. 1700-luvulla kuuluisuuksista tuli helpommin lähestyttäviä juuri painetun median vuoksi. Asenteita ja mielipiteitä alettiin omaksua joukkoviestimistä. (Rojek, 2001, 105 – 106.)

Rojekin mukaan 1800-luvulla yleistyi kuuluisuuksien valokuvaaminen. Valokuvista muodostui yksi julkisuuden tekemisen välineistä. Valokuvat tekivät kuuluisuuksista entistä helpommin lähestyttäviä yleisölle ja kuuluisuuksista tuli ”universaalisti näkyviä”. Myös kuuluisuuskulttuurin muodot monipuolistuivat populaarikulttuurissa valokuvauksen vuoksi, sillä valokuvaus rakensi kuuluisuuskulttuuria uusilla vaikuttavilla lavastamisen tavoilla ja laajensi näin julkisuutta. Tämä uusi median muoto syrjäytti tekstin ainoana keinona viestiä kuuluisuuksista. Valokuvat tekivät julkisuudesta hetkellistä tavalla, jolla painettu teksti ei kyennyt. (Rojek 2001, 125 – 128.)

Rojekin mukaan moderni merkitys sanalle kuuluisuus (celebrity) tulee jumalten laskusta ja yhteiskuntien noususta. Kun moderni yhteiskunta on kehittynyt, kuuluisuudet ovat täyttäneet kuninkaiden ja jumalien paikat. Samalla, kun kuuluisuudet sysäsivät monarkian valtaistuimeltaan, usko jumalaan väheni ja jumalan sijaan kuuluisuuksista tuli kuolemattomia – kuuluisuuksiin alettiin liittää jumalanomaisia ominaisuuksia. (Rojek 2001, 9 – 14.) Rojek kuitenkin huomauttaa, että

kuuluisuuskulttuuri ei silti korvaa uskontoa. Pikemminkin kuuluisuuskulttuuri on miljö, jossa uskonnollinen ryhmään kuuluminen nykyisin osittain tapahtuu (Rojek 2001, 97).

Myös julkisuuden valtaa tutkineen P. David Marshallin mukaan kuuluisuustermi linkittyy menneisiin valtarakenteisiin kuten kirkkoon. Nykyisin termillä on yhteydet moderneihin valtarakenteisiin. Kuuluisuustermi moderni käyttö liittyy populaarin ja demokraattisen kulttuurin merkittävyysnousuun. Kuuluisuus on yleinen termi, joka sisältää tarkemmat kuuluisuuden kategoriat. Kuuluisuustermiä alakategorioita ovat esimerkiksi sankari, tähti ja johtaja. Nämä tarkemmat kategoriat viittaavat kuuluisuuden tiettyihin funktioihin julkisuudessa. (Marshall 1997, 7.)

Marshallin mukaan ihmiset identifioituvat Hollywoodin tarjoamiin tähtiin. Marshallin mielestä todellisuudessa tähti on kuitenkin vain osa väärin lupauksien kapitalismia, joka tarjoaa tähteyttä vain harvoille kasvattaakseen heidän potentiaaliaan menestyä maailmanlaajuisesti. Massat ovat Marshallin mukaan luonnostaan psyykkisesti epäkypsiä. Näin ollen massat ovat taipuvaisia viehättymään näiden ”elämää isompien persoonallisuuksien” taiaista samalla tavalla, kuin lapset identifioituvat ja luottavat vanhempiinsa. Marshallin mukaan kuuluisuuksien mahdin muodostavat yksilö ja ryhmä, joka tukee yksilöä. (Marshall 1997, 25.) Näin ollen kuuluisuuksia ei ole ilman heidän kannattajiaan.

2.2.2 Mediajulkisuus kuuluisuuksien ja fanien välillä

Rojekin mukaan kuuluisuuden kolmas muoto on kulttuuristen tekijöiden ja joukkoviestinnän aiheuttamaa julkisuutta, jossa media nostaa henkilöitä kuuluisuuksiksi (Rojek 2001, 17 – 19.) Nimitän Rojekin kuvaamaa kuuluisuuden kolmatta muotoa mediajulkisuudeksi. Juuri mediajulkisuus on yksi olennainen linkki kuuluisuuksien ja fanien välillä.

Chris Rojekin mukaan joukkoviestimien representaatiot ovat kuuluisuuskulttuurin muotoutumisessa avainasemassa. Medialla on suuri osuus kuuluisuuksien ylistämisessä ja pahamaineistamisessa. Median kautta ihmiset vertaavat itseään kuuluisuuksiin, joita eivät ole koskaan tavanneet. Rojekin mukaan mediassa kuuluisuudet näyttävät ihmisille taianomaisina superihmisinä, sillä heidän

esiintymisensä julkisuudessa ovat aina jollain tasolla lavastettuja. Julkisuudessa dramaattinen persoona ja tyyli saavat huomiota. (Rojek 2001, 10 – 14.) Esimerkiksi Michael Jacksonin erikoinen persoona ja vaatetyyli – musta hattu, valkoinen hansikas, nilkat paljastavat housut ja lakeerinahkakengät – ovat saaneet mediassa runsaasti huomiota.

Väitöskirjassaan faniutta tutkineen Kaarina Nikusen mukaan faniudella on juuret Antiikin Kreikan sankareiden palvonnassa ja heidän kunniaksi järjestetyissä juhlissa. *Fan*-lyhenne tulee latinankielisestä sanasta *fanaticus*, joka tarkoitti alun perin temppeleinpalvelijaa ja omistautunutta. (Nikunen 2005, 15 – 16.) Näin ollen myös faniuden merkitys on muuttunut uskontoon liittyvästä omistautumisesta yleisemmäksi omistautumiseksi jollekin henkilölle, asialle tai ilmiölle.

Nikusen mukaan fanius on kulttuurinen käytäntö, jota tuotetaan kulttuuriteollisuuden, julkisuuden ja yleisöjen välisessä vuorovaikutussuhteessa. Kun mediateknologia kehittyy, se kytkee erilaisia kokemisen tapoja yhteen ja samalla luo uusia suhteita sekä yleisön että median välille. (Nikunen 2005, 14 – 15.) Katja Laitisen (2003, 42) mukaan myös kultit ovat sekä median että ihailijoiden luomia.

Mediajulkisuus on huomattavan näkyvä tekijä siinä, millaisena faniuden kohde ymmärretään (Nikunen 2005, 21). Mediatekstit antavat faniudelle välineitä ja muotoja. Ne esittävät faniuden representaatioita ja tuottavat käytäntöjä tarjoamalla esimerkiksi tietoa ja keräilykuvia lukijoilleen. Tällä tavoin lehtiaineisto luo kulttuuristen käytäntöjen maailmaa. (Nikunen 2005, 92.) Stig Söderholmin (1990, 131) mukaan lehdistön, radion ja television tuoma julkisuus tuo mytologian ja kultin ainekset myös laajemman populaarikulttuurin yleisön tietoisuuteen. Tähän oman lisänsä tuo nykyisin internetin tuoma julkisuus.

Nikusen mukaan faniuden tilana ovat perinteisesti olleet erilaiset konsertti- ja esiintymispaikat sekä fanitapahtumien miljööt, koulut ja kerhomuodot. Tällaiset tilat ovat kuitenkin avoimia muiden katseille. Sen sijaan internetin tila mahdollistaa anonyymin ja kasvottoman osallistumisen. Anonyymiuden avulla esimerkiksi negatiivisen faniuden leima on helpommin vältettävissä. Lisäksi internet julkisena tilana mahdollistaa oman julkisuuden tuottamisen, sillä internetissä voi luoda

oman näkökulmansa faniuteen, muodostaa faniyhteisöjä ja torjua valtakulttuurin stereotyyppistä kuvaa faniudesta. (Nikunen 2005, 97 – 98.) Mediateknologian kehitys ja massatuotanto mahdollistavat myös suuren yleisön tavoittamisen entistä helpommin. Lisäksi kehitys mahdollistaa fanien etäisen ihailun entistä paremmin. Nikusen mukaan muiden muassa juuri iltapäivälehtien otsikot kertovat median ja faniuden arkea järjestävästä sekä käytäntöjä tuottavasta merkityksestä (Nikunen 2005, 17 – 19.)

Fanikulttuureja tutkinut Matt Hills (2002, 117 – 118) määrittelee kultin kulttuuriseksi ilmiöksi, joka liittyy faniuteen. Hillsin mielestä kultti liittyy fania ympäröiviin teoreettisiin ja käytännöllisiin haluihin. Näin ollen kultti ei liity pelkästään fanikulttuurien toimintaan. (Hills 2002, 119.) Hillsin mielestä mediakulttien pyhyys faneille tuotetaan jokapäiväisissä mediateksteissä. Kuuluisuus on keinotekoinen luomus, joka on tehty miellyttämään yleisön tarpeita. Näin ollen kuuluisuutta kaupataan mediateksteissä faneille. Kun mielikuva kuuluisuudesta alkaa elää yleisön ylläpitämänä ja ilman tuottajia, kuuluisuudesta tulee kulttihenkilö. (mt. 2002, 130, 138 – 142.)

2.3 Kuuluisuuden kuolema

Seuraavaksi pureudun siihen, mitä kuuluisuuden kuolema merkitsee yhteiskunnassamme. Aluksi perehdyn siihen, miten ja miksi kuolema muuttui tabusta populaariksi. Sen jälkeen esittelen Stig Söderholmin ja Matt Hillsin ajatuksia juuri kulttihenkilön kuolemasta. Lisäksi esittelen Sauli Ruuskasen ja Pasi Kiviojan tutkimukset siitä, miten kuolemaa käsitellään iltapäivälehdissä sekä miten kuolema myy. Ruuskasen ja Kiviojan tutkimukset havainnollistavat hyvin, miksi kuolemauutiset saavat iltapäivälehdissä palstatilaa. Lopuksi esittelen omaa tutkimustani lähimpänä olevan Maaret Henrikssonin tutkimuksen prinsessa Dianan kuoleman uutisoinnista.

2.3.1 Tabusta populaariksi

Kuoleman popularisoitumista tutkineen Charlton D. McIlwainin mukaan kuolema on elämän vastanapa, joka lopulta antaa elämälle tarkoituksensa. Kuolema on kokemus, joka halutaan ymmärtää. (McIlwain 2005, 3.)

McIlwainin mukaan kuolema on aina merkitty jotenkin. Se on merkitty joko kivellä, ristillä, pyramidilla tai seinämaalauksella. Kuoleman merkit ovat omistettu heille, jotka ovat poistuneet keskuudestamme. Merkkejä on asetettu myös osoittamaan pyhää maata ja hautapaikkaa. Kuolemaa osoittava merkki muistuttaa eläviä tulevaisuudestaan ja merkitsee paikkaa, jossa voi ylläpitää yhteyttään esiäiteihin ja -isiin. Kuoleman merkki on uskonnollisen ja hengellisen elämän keskiö. McIlwainin mukaan näitä kuoleman merkkejä voidaan pitää yhtenä joukkotiedotusvälineiden ensimmäisistä muodoista. (McIlwain 2005, 3.)

McIlwainin mukaan kuolemaa on viime vuosina kaivettu pois pelon, kiellon ja yksityisyyden piiristä. Kuolema on pikkuhiljaa muuttunut tabusta populaariksi. Julkisuudessa kuolemasta ja kuolemista puhuminen on lisääntynyt viimeisen neljän vuosikymmenen aikana. Erityisesti joukkotiedotusvälineet ovat antaneet enemmän huomioita kuolemalle. Niin populaarit kuin akateemiset kirjoitukset aiheesta ovat lisääntyneet. Tekniikan kehittymisen vuoksi keskustelu elämästä ja kuolemasta – aborteista, eutanasiasta, kloonauksesta ja kantasolututkimuksesta – on lisääntynyt entisestään. Kuolemasta on tullut osa julkista diskurssia nimenomaan teknologian avulla. Teknologia mahdollistaa elämän pidentämisen ja sen avulla pystytään myös päättämään, milloin elämä alkaa tai loppuu. Näissä keskusteluissa taistelevat moraalit ja uskonto. Lisäksi televisiosarjat, kuten *Mullan alla* ja erilaiset sairaalaohjelmat, ovat tuoneet kuoleman lähemmäksi arkeamme ja populaarikulttuuriamme. Televisio-ohjelmat kuolemasta ja kuolemista voivat auttaa yksilöitä ja yhteiskuntaa käsittämään kuoleman ja vastaamaan sen ilmentymiin. (McIlwain 2005, 18 – 20, 27.)

2.3.2 Kulttihahmon kuolema

Kuuluisuuksien kuolemat tuovat kuolemaa ja myös kultteja lähemmäksi arkeamme juuri populaarikulttuurin kautta. Kultin päähenkilön kuolema vie kultin uudelle tasolle. Ristiriitaisesti juuri kuolema tekee kuuluisuuksista kuolemattomia. Kuolema, mytologia ja rituaalinen käyttäytyminen liittyvät toisiinsa, sillä kuolema määrittää tapaa, jolla elämänvaiheista kerrotaan. Kuolema on myös vaikuttanut kertomusten tematiikkaan ja valikointiin (Söderholm 1990, 100).

Michael Jacksonin tapauksessa edellytykset mytologian jatkumiselle kuoleman jälkeen on jo olemassa. Jacksonin *This Is It* -konsertin harjoituksista on koottu samaa nimeä kantava

musiikkielokuva. Jacksonin kunniaksi on sekä järjestetty että muuten vain esitetty tanssiesityksiä. Jacksonin levyt ovat nousseet erilaisten listojen kärkeen. Jacksonilla on edelleen julkaisemattomia kappaleita, joista yksi, *This Is It*, julkaistiin oitis Michael Jacksonin kuoleman jälkeen. Jacksonin omaisuus esiintymisasuineen ja muine tavaroineen vaihtaa omistajaa ja jatkaa elinkaartaan fanien huomassa. Kultin laajeneminen onkin multimedialinen prosessi, jossa muiden muassa kirjat, elokuvat ja levyt levittävät ja ylläpitävät kulttia (Söderholm 1990, 102). Elämäkerralliset kertomukset puolestaan todentavat kulttihahmon vaiheiden faktista tasoa ja toisaalta toimivat mytologian teksteinä (mt. 1990, 102).

Kuolema tuo kulttiin kuoleman kyseenalaistamisen ja sen mukana myös kuolemattomuutta ilmentäviä ritualistisia käyttäytymismuotoja (Söderholm 1990, 132). Rituaalit ovat osa kultin toiminnallista rakennetta. Rituaali tarkoittaa toiminnallisuutta, vakiintuneita käyttäytymismuotoja, verbaalisia ilmaisuja ja symbolisia viittaussuhteita. Rituaaliset toiminnat, joihin ihmiset osallistuvat, jäsentävät ihmisen kognitiivista todellisuutta. Rituaalien kautta ihmiset ja ihmisryhmät viestivät toistensa kanssa. (mt. 1990, 152 – 160.) Matt Hills puhuu rituaalien yhteydessä ”kulttien maantiedosta”. ”Kulttien maantietoon” kuuluu Hillsin mukaan pyhät paikat, jotka ovat kultin harjoittamisen kehtoja. Näiden paikkojen merkitys ja arvo riippuu täysin siitä, minkälaisen roolin paikat saavat välitetyissä teksteissä. ”Kulttien maantieto” edesauttaa faneja kuvittelemaan yksityiskohtaisesti, miten he voisivat olla osallisia tekstien välittämässä maailmassa. (Hills, 2002, 144 – 152.)

Söderholmin mukaan kuolemaa koskeva kommentointi, elämäntyylin muisteleminen, kertaaminen ja ilmentäminen ovat kultin keskeistä toiminnallista ulottuvuutta, jonka rinnalla muut toiminnot ovat toissijaisia (Söderholm 1990, 247). Hillsin (2002, 166 – 171) mielestä kulttihenkilön matkiminen voi ilmentää ja toistaa fanin ajatuksia itsestään.

Myös kuolemaan liittyvät spekulatiot ja uskomukset ovat kultin olemassaolon perusaineistoa. (Söderholm 1990, 247.) Hillsin mielestä jokaisella kultti-ikonilla on omat päättymättömät tarinansa ja ratkaisemattomat salaliittoteoriansa – kertomukset murhasta, itsemurhasta, onnettomuudesta ja yhtäkkisestä tai lavastetusta kuolemasta. Nämä tarinat pystyvät jatkamaan eloaan eri medioissa jopa siihen pisteeseen saakka, että kulttihahmoilla on mediateksteissä omat ”salaiset elämänsä”.

Kulttistatukseen liittyy juuri epävarmuus, tulkinnanvaraisuus ja spekulointi. Vaikka teksteissä kerrottaisiin lopetus tai ratkaisu, fanit voivat tulkita tekstit niin, ettei tarina koskaan saa faktoihin perustuvaa todellista päätöstä. (Hills 2002, 142 – 143.)

2.3.3 Kuolema iltapäivälehdessä

Sauli Ruuskanen on tutkinut väitöskirjassaan kuolemaa nimenomaan iltapäivälehtien sivuilla. Hän keräsi suomalaisten iltapäivälehtien, Ilta-Sanomien ja Iltalehden, kaikki kuolemaa käsittelevät otsikot vuoden 2004 tammikuun lopusta vuoden 2005 tammikuun loppuun. Kuolemaa käsitteleviä otsikoita kertyi yhteensä 6042. Kyseisenä ajankohtana tapahtui Konginkankaan bussiturma maaliskuussa 2004 ja Kaukoidän tsunami joulukuussa 2004, jotka osaltaan vaikuttivat kuolemauutisten määrään. Ruuskasen tutkimus on kvantitatiivinen analyysi, jota hän on analysoinut psykoanalyysin ja diskurssiteorian avulla. (Ruuskanen 2010, 12, 39.)

Ruuskanen perustaa tutkimuksensa ajatukselle, jonka mukaan iltapäivälehdissä vallitsee väkivallan ja kuoleman yltäkylläisyys. Ruuskasen mielestä suomalaiset iltapäivälehdet väittävät, että elämme maailmassa, jossa joka päivä tapahtuu väkivaltaisia kuolemia. (Ruuskanen 2010, 10.) Kuoleman uutisointi on muuttunut suorasukaisemmaksi, aggressiivisemmaksi ja tehokkaammaksi; kuolema on tullut iltapäivälehtien lukijoiden ”iholle” (mt. 2010, 17.) Iltapäivälehdet tekevät kuolemasta osan arkeamme puhuttelemalla yleisöä tietyllä tavalla tehden yleisöstä yhteisön, jota yhdistää kollektiivinen suru. Iltapäiväjournalismi lööppeineen pyrkii luomaan yhteyden lukijan, ruumiin ja kuolleen omaisten välille. Tässä tunkeutumisessa kuolematematiikka on usein vahva retorinen väline. (Ruuskanen 2010, 287 – 291.) Palaan tarkemmin iltapäivälehtien tapaan tuoda kuolema lähelle lukijaa analyysini yhteydessä (ks. luku 5.2.1).

Ruuskasen mielestä iltapäivälehtien lööpeissä ja etusivuilla kuolema on keskeinen tema, jolla yleisöä houkutellessaan lehden ääreen. Iltapäivälehdissä pyritään pääsemään suoraan intiimin alueelle. Ironisesti kuolema kuitenkin kuuluu samaan sarjaan kuin seksi, viihde tai muut journalistisesti ”kevyet” aiheet. Se, että populaarit julkaisut myyvät tuotoksiaan kuolemalla ei tee niistä ”vakavaa” journalismia. (Ruuskanen 2010, 28 – 29.) Kuolemasta julkaistaan samanlaisia sensaatiohakuksia lööppejä kuin viihdeuutisistakin.

Ruuskasen tutkimuksen aineiston Ilta-Sanomien kuolemajutuista noin viisi prosenttia käsitteli tunnetun henkilön kuolemaa. Iltalehdessä määrä oli suunnilleen sama. Tunnetun henkilön kuolemaa käsitteleviä otsikoita oli toiseksi vähiten kaikista otsikoista. Ainoastaan otsikoita, jotka liittyivät sairauksiin ja kuolemiin oli vähemmän kuin tunnetun henkilön kuolemia käsitteleviä otsikoita. Muita Ruuskasen määrittelemiä luokkia olivat liikenne, muu tapaturma, henkirikos, sotaterrorismi ja luonnonkatastrofi. (Ruuskanen 2010, 44.) Lööpeissä ja etusivulla tunnetun henkilön kuolemaan liittyviä otsikoita oli prosentuaalisesti yhtä paljon kuin sisäsivuillakin. Myös lööpeissä ja etusivuilla tunnetun henkilön kuolemaan liittyviä otsikoita oli toiseksi vähiten Ruuskasen aineiston otsikoista. (mt. 2010, 161.)

Ruuskasen tarkastelun kohteena olleena ajankohtana eniten uutisoitu tunnetun henkilön kuolema oli jalkaväkikenraali Aadolf Ehrnroothin kuolema ja Ehrnroothin valtiolliset hautajaiset. Muita tuona vuonna uutisotsikoihin nousseita tunnetun henkilön kuolemia olivat kuvanveistäjä Kain Tapperin, Yhdysvaltojen entisen presidentin Ronald Reaganin ja Aasian tsunamissa kuolleen laulaja Aki Sirkesalon kuolemat. (Ruuskanen 2010, 48.) Vähättelemättä edellä mainitsemiani henkilöitä arvioisin, että Michael Jacksonin kuolema yltää vähintään samoihin uutisotsikkomääriin.

Pasi Kivioja on tutkinut pro gradussaan puolestaan sitä, millaiset uutiset myyvät tabloidi-lehtiä ja miksi. Kivioja tarkastelee tutkielmassaan Ilta-Sanomien lööppejä, etusivuja ja myyntilukuja vuonna 2002. Kiviojan historiallisen ja tilastollisen analyysin tulos on, että tabloidi-lehti myy erityisen hyvin silloin, kun joku merkittävä ja kiinnostava julkisuuden henkilö kuolee. Myös kyseisen henkilön hautajaisista kertovat lehdet käyvät hyvin kaupaksi. (Kivioja 2004, 137 – 138.)

Kiviojan mukaan hyvin myyvään julkisuuden henkilön kuolemaan liittyy yleensä jokin poikkeuksellinen piirre. Onnettomuuden vuoksi sattunut kuolema on esimerkki poikkeuksellisesta kuolemasta. Esimerkiksi prinsessa Dianan ja formulakuski Ayrton Sennan kuolemat olivat poikkeuksellisia onnettomuuksia. Olennaista tunnetuiden henkilöiden kuolemautisten suosiossa on myös tapahtuman arvoituksellisuus ja vastausta vaille jäävät kysymykset. Kiviojan mielestä ostavan

yleisön mielenkiinto siirtyy kertakiinnostuksen jälkeen muihin asioihin, jos lehti ei jätä kysymyksiä avoimiksi. (Kivioja 2004, 137 – 138.)

Kiviojan tarkasteleman ajankohdan, vuoden 2002, parhaiten myyneitä lehtiä olivat lehdet, joissa käsiteltiin missi ja laulaja Armi Aavikon ja Britannian kuningataräiti Elisabetin kuolemia. Kaikkein parhaiten myynyt aihe oli Linnan juhlat. Muita hyvin myyviä aiheita olivat lähellä tapahtuvat katastrofit, kiinnostavien julkisuuden henkilöiden erot ja hätkähdyttävät kotimaiset skandaalit. Vuonna 2002 esimerkiksi Myyrmannin pommi-isku ja kansanedustaja Tanja Karpelan ja Sauli Niinistön ero -uutisia sisältävät lehdet tuottivat hyvät myyntiluvut. Lööpit vaikuttivat myynteihin siten, että ääritapauksissa lööpit ja etusivut tehostivat myyntiä lähes 50 prosenttia. Normaalisti lööpit tehostivat myyntiä noin 10 – 20 prosenttia. Jos lööppi oli puolestaan ”huono”, myynti laski 10 – 14 prosenttia. (Kivioja 2004, 148 – 150.)

Kiviojan mukaan Ilta-Sanomien historian kymmenen suurimman myynnin joukkoon mahtuu kolme numeroa, jotka ovat kertoneet julkisuuden henkilön kuolemasta. Näihin numeroihin kuuluu vuoden 1997 prinsessa Dianan kuolema, joka aiheutti isoimman myyntipiikin. Myös näyttelijä, keksijä ja viihdetaitelija Pertti ”Spede” Pasasen kuolema vuonna 2001 ja tangokuningas Sauli Lehtosen kuolema vuonna 1995 pääsivät lähelle prinsessa Dianan kuoleman myyntilukuja. (Kivioja 2004, 138.)

Vaikka Ruuskasen tutkimuksen pohjalta voidaan sanoa, että julkisuuden henkilön kuolemista ei uutisoida läheskään niin paljon kuin esimerkiksi onnettomuuksista, Kiviojan tutkimus osoittaa, että tunnetun henkilön kuolemaa käsittelevä uutinen myy koko lehteä eniten. Näin ollen ei ole ihme, että Ilta-Sanomat panosti niin paljon Michael Jacksonin kuoleman uutisointiin. Samalla, kun Ilta-Sanomat tuottaa kuolemauutisoinneillaan voittoa, saavat lukijat myyntilukujen perusteella haluamaansa sisältöä.

2.3.4 Kuuluisuuden kuolema sanomalehdessä ja aikakauslehdessä

Omaa tutkimustani lähimpänä oleva tutkimus on Maaret Henrikssonin (1999) pro gradu -tutkielma Prinsessa Dianan kuoleman uutisointi suomalaisessa ja venäläisessä sanomalehdessä. Myös

Henriksson tutkii kuuluisuuden kuolemauutisissa esiintyviä diskursseja. Henriksson on vertaillut tutkimuksessaan suomalaisen ja venäläisen lehdistön prinsessa Dianan kuolemauutisten diskursseja. Henriksson tutkii pääasiassa eroja venäläisen ja suomalaisen lehdistön välillä prinsessa Dianan kuolemauutisoinnissa ja sitä, minkä vuoksi eroja tai yhtäläisyyksiä lehtien diskursseissa on. Henriksson tarkastelee pro gradu -tutkielmassaan myös sitä, kuinka paljon oletettuihin eroihin vaikuttaa kulttuuri, jossa lehti on julkaistu. Henrikssonin hypoteesina on, että eroja on enemmän kuin yhtäläisyyksiä. Tutkimustulokset kuitenkin kumoavat hypoteesin. Tutkimusmetodinsa pohjana Henrikssonilla on kriittinen ja kontekstuaalinen kulttuurintutkimus. (Henriksson, 1999.)

Henrikssonin aineistona ovat suomalaisista lehdistä sanomalehti Helsingin Sanomat ja aikakauslehti Me Naiset. Venäläisistä lehdistä Henriksson on tarkastellut Izvestija ja Nezavisimaja Gazeta - sanomalehtiä sekä Ogonjok ja Sobesednik -aikakauslehtiä. Henrikssonin aineisto koostuu kyseisten lehtien vuoden 1997 syyskuun Dianan kuolemaa käsittelevistä uutisista. (Henriksson 1999.)

Henriksson jakoi diskurssinsa virallisiin diskursseihin ja elämismaaliman diskursseihin. Viralliset diskurssit olivat uutisoinnin julkiseen luonteeseen liittyviä asioita. Elämismaailman diskursseissa puolestaan korostuivat tunteet. Virallisiksi diskursseiksi Henrikssonin tutkimuksessa muodostuivat faktadiskurssi, arvosteludiskurssi, spekulointidiskurssi ja puolusteludiskurssi. Faktadiskurssiin lukeutuvissa jutuissa käsiteltiin onnettomuuden kulkua ja siihen liittyviä asioita sekä prinsessa Dianan elämänvaiheita. Arvosteludiskurssin jutuissa arvosteltiin sekä lehdistöä että julkisuuden henkilöiden pakenemisyriytyksiä lehdistön valokeiloista. Myös kuninkaallista perhettä, surma-autonkuljettajaa ja prinsessa Dianan elämässä olleita miehiä arvosteltiin. Spekulointidiskurssiin kuuluivat kuolemaan johtaneet syyt ja salaliittoteoriat. Puolusteludiskurssin jutuissa puolusteltiin niin toimittajia, kuninkaallisen perheen varautunutta suhtautumista asiaan kuin oman lehden hyvin laajaa uutisointia prinsessa Dianan kuolemasta. (mt. 1999, 63 – 66.)

Henrikssonin elämismaaliman diskursseihin kuuluivat inhimillisyydiskurssi, kunnioitusdiskurssi, satudiskurssi, yliluonnollisuusdiskurssi, pohdintadiskurssi ja kehumisdiskurssi.

Inhimillisyydiskurssin jutuissa kuvailtiin kuoleman aiheuttamaa järkytystä ja hautajaisiin osallistuvien ihmisten surua. Kunnioitusdiskurssin jutuissa prinsessa Diana kuvattiin hyvänä äitinä ja vaimona sekä vaatimattomana ja lahjakkaana ihmisenä. Lisäksi jutuissa kiiteltiin prinsessa

Dianan edustus- ja hyväntekeväisyystyötä sekä verrattiin prinsessa Dianaa muihin legendoihin, jotka kuolevat nuorina. Satudiskurssissa prinsessa Dianan elämä kuvattiin sadunhohtoisena tarinana, joka päättyi traagisesti. Yliluonnollisuusdiskurssi esiintyi ainoastaan venäläisissä lehdissä ja se käsitteli astrologin toteen käymää ennustetta prinsessa Dianan kuolemasta. Lisäksi lehdissä puhuttiin prinsessa Dianan ”siirtymisestä rajan tuolle puolen”. Pohdintadiskurssin jutuissa pohdittiin kuninkaallisten asemaa brittiläisessä yhteiskunnassa ja prinsessa Dianan merkitystä kuninkaallisen perheen imagon muokkaajana. (mt. 1999, 67 – 71.)

Henrikssonin analysoi lehtiä sen mukaan, mikä edellä esitellyistä diskursseista muodosti päädiskurssin. Päädiskurssi oli lehden linja lehden kaikissa prinsessa Dianan kuolemaa käsittelevissä jutuissa. Sivudiskurssit puolestaan toivat juttuihin tyyllistä vaihtelua. Henrikssonin tulos oli, että sanomalehdissä esiintyi enemmän virallisia diskursseja ja aikakauslehdissä puolestaan enemmän elämismailman diskursseja. Suomalaisissa lehdissä oli enemmän juttuja ja enemmän palstatilaa kuin venäläisissä lehdissä. Henrikssonin mukaan suomalaisissa ja venäläisissä lehdissä ei ollut suuria kulttuurieroja, vaan erot olivat pikemminkin määrissä ja diskurssieroissa sanomalehtien ja aikakauslehtien välillä. (mt. 1999.)

Henrikssonin tutkimus eroaa omasta tutkimuksestani siinä, että Henriksson on etsinyt jutuista kaikki diskurssit ja vertailut lehtien välisiä eroja. Itse keskityn ainoastaan diskursseihin, joissa osallistutaan kultin rakentamiseen ja analysoin diskursseja kultin muodostumisen kannalta. Palaan Henrikssonin diskursseihin loppupäätelmissäni luvussa 6.3.

2.4 Popin kuningas

Seuraavaksi esittelen lyhyesti Michael Jacksonin uraa ja mediajulkisuutta. Jacksonin ura on mittava ja hän on musiikin tekemisen ja tuottamisen, esiintymisen ja tanssimisen lisäksi näytellyt, perustanut hyväntekeväisyysjärjestöjä ja ollut mukana erilaisissa hyväntekeväisyyskeräyksissä. Jacksonin uran valottaminen on tarpeen, jotta jokainen lukija tietää, millaisesta julkisuuden henkilöstä on kyse. Jacksonin uran ja mediajulkisuuden esittelyni pohjautuu pääasiassa Emily Herbertin (2009) kirjoittamaan elämäkertaan Popin kuningas 1958 – 2009. Olen keskittynyt Jacksonin musiikillisen uran pääkohtiin, kuten levyihin ja kiertueisiin. Yksityiselämän puolelta olen esitellyt eniten julkista huomiota saaneet tapahtumat, kuten Jacksonin isäksi tuleminen ja

vastoinkäymiset nenäleikkauksista lapsien hyväksikäyttösytyksiin. Valitsin Emily Herbertin teoksen lähteekseni, sillä se julkaistiin vasta Jacksonin kuoleman jälkeen. Näin ollen Herbertin kirjoittamassa Jacksonin elämäkerrassa on myös tuoretta tietoa Jacksonista. Olen pyrkinyt käyttämään esittelyssäni lähinnä Herbertin kirjoittaman elämäkerran perustietoja, jotka ovat mielestäni käyttökelpoisia myös tieteellisessä tutkimuksessa. Sen sijaan Herbertin luonnehdintoihin ja kommentteihin olen suhtautunut kriittisesti. Joka tapauksessa esittelyni Michael Jacksonista on vain pieni pala Jacksonin mittavasta urasta.

2.4.1 Michael Jacksonin ura

Michael Joseph Jackson syntyi 29.8.1958 Gary Indianassa Yhdysvalloissa. Jacksonin ura alkoi 1960-luvun alussa tämän ollessa viisivuotias. Tuolloin hän aloitti esiintymisen veljestensä yhtyeessä. Kahdeksanvuotiaana hän ryhtyi veljensä Jermainen kanssa veljesbändinsä solisteiksi. Yhtyeen nimeksi tuli Jackson 5. Kun Jackson 5 vaihtoi levy-yhtiötään 1970-luvun alkupuoliskolla, yhtyeen nimeksi muutettiin The Jacksons. 1970-luvulla Jackson 5:n ja The Jacksonsien levyjen ja keikkojen lisäksi Michael Jackson alkoi julkaista myös omia levytyksiään. (Herbert 2009, 41 – 59.)

1970-luvun lopulla Michael Jackson tutustui tuottaja Quincy Jonesiin. Tuolloin alkoi myös Jacksonin suosion huippuvuodet. Quincy Jonesin kanssa Jackson työsti 1980-luvun suurimmat albumit *Off the Wallin*, *Thrillerin* ja *Badin*. Jonesin kanssa Jackson teki myös uraa uurtavia musiikkivideoita, joiden kaltaisia ei ollut musiikkikanava MTV:llä ennen nähty. Michael Jacksonin musiikin ja musiikkivideoiden suosion vuoksi MTV alkoi esittää mustien artistien videoita. Lisäksi 1980-luvulla Michael Jackson hankki lemmikkisimpanssin Bubblesin ja rakennutti valtavan Neverland-ranchin huvipuistoinen ja eläintarhoineen. (Herbert 2009, 65 – 108.)

Vaikka 1980-luku oli Michael Jacksonin kulta-aikaa, hänen alamäensä alkoi jo tuolloin. Hän joutui kahteen onnettomuuteen kohtalokkain seurauksin. Jackson mursi nenänsä tanssiharjoituksissa, minkä jälkeen hänen nenänsä oli leikattava kaksi kertaa. Lisäksi vuonna 1984 Michael Jacksonin hiukset syttyivät palamaan Pepsin mainoskuvauksissa. Saamiensa palovammojen vuoksi Jackson joutui jälleen kauneusleikkaukseen ja jäi koukkuun särkylääkkeisiin. Näiden tapahtumien jälkeen Jackson alkoi muuttaa plastiikkakirurgialla kasvojensa muotoa ja

hänen ihonsa alkoi vaalentua. Jacksonin mukaan hänen ihonsa vaalentui sairastamansa valkopälvisairauden, vitiligon, vuoksi. (Herbert 2009, 65 – 108.)

1990-luvun alussa Jackson julkaisi Dangerous-albumin ja esiintyi samaa nimeä kantavalla maailmankiertueella. Nämä olivat viimeisiä hetkiä, jolloin Jacksonin maine oli vielä lähes tahraton. Elokuussa 1993 Michael Jacksonille luettiin syyte lapsen hyväksikäytöstä. Myöhemmin Michael Jackson maksoi 22 miljoonaa dollaria, ettei syyte 13-vuotiaan pojan hyväksikäytöstä mennyt oikeuteen. Vuonna 1994 Jackson avioitui Elvis Presleyn tyttären Lisa Marie Presleyn kanssa. Liitto kesti kaksi vuotta. (Herbert 2009, 141 – 171.)

1990-luvun puolivälissä Jackson julkaisi HIStory-levyn ja esiintyi samannimisellä maailmankiertueella. Vuonna 1996 Michael Jackson avioitui ihotautisairaanhoitajansa Debbie Rowen kanssa. Jackson ja Rowe saivat kaksi lasta, mutta erosivat vuonna 1999. Vuonna 2001 Jackson julkaisi viimeiseksi jääneen albuminsa, Invinciblen. Seuraavana vuonna Michael Jackson sai kolmannen lapsensa, joka syntyi keinohedelmöityksellä sijaisäidille. Joulukuussa 2003 Michael Jackson haastettiin jälleen oikeuteen lasten hyväksikäytöstä. Puolitoista vuotta kestäneen oikeudenkäynnin jälkeen Jackson todettiin kuitenkin syyttömäksi kaikkiin häntä vastaan nostettuihin syytteisiin. (Herbert 2009, 172 – 200.)

Ennen kuolemaansa Jackson valmisteli paluutaan esiintymisareenoille. Hänen oli määrä esittää Lontoossa 50 keikan This Is It -konserttisarja. Jackson kuitenkin kuoli kolme viikkoa ennen konserttisarjansa alkamispäivää.

Michael Jackson on yksi maailman menestyneimmistä artisteista. Michael Jacksonin viisi sooloalbumia Off the Wall, Thriller, Bad, Dangerous ja HIStory ovat kaikkien aikojen myydyimpiä levyjä. Thriller-albumia on myyty yli 70 miljoonaa kappaletta, mikä tekee albumista maailman myydyimmän albumin. Thriller-levyltä julkaistuja singlejä on myyty yli 100 miljoonaa kappaletta. Kaikkiaan Jacksonin levyjä on myyty noin 750 miljoonaa kappaletta. Jackson on elämänsä aikana saanut muiden muassa 13 Grammy Awards -palkintoa ja American Music Award's

Artist of the Century Award -palkinnon. (The Official Michael Jackson Site, Bio, 17.3.2010.)

Lisäksi Michael Jackson on saanut tunnustusta lahjoituksistaan hyväntekeväisyyteen.

2.4.2 Michael Jacksonin mediajulkisuus

1990-luvun alkuun saakka Michael Jacksonin maine oli lähes tahraton. Hän oli pidetty ja arvostettu musiikintekijä, taiteilija ja esiintyjä, joka lahjoitti suuria summia hyväntekeväisyyteen. 1980-luvulla media alkoi kuitenkin julkaista yhä enemmän juttuja Michael Jacksonin erikoisuudesta. Vaikka media nostaa kuuluisuuden arvostettuun asemaansa, se on usein myös vaikuttamassa kuuluisuuksien alamäkiin (Rojek 2001, 79).

Helmikuussa 1993 Michael Jacksonin ollessa vielä huipulla talk show -emäntä Oprah teki hänestä kattavan haastattelun. Haastattelussa Michael Jackson puhui muun muassa rakkaudestaan lapsiin. (YouTube, Michael Jackson talks to Oprah Part 8, 12.3.2010). Michael Jacksonin elämäkerran kirjoittaneen Emily Herbertin mukaan Jacksonia olisi ollut mahdoton hyökätä miltään muulta suunnalta. Vaikka Jackson oli koukussa särkylääkkeisiin, häntä ei pidetty huumeidenkäyttäjänä, alkoholistina tai naistenmiehenä. Herbertin mukaan Jacksonissa ei ollut juuri mitään, mitä olisi voitu käyttää häntä vastaan. (Herbert 2009, 158.)

Lopulta Michael Jacksonille luettiin syyte elokuussa 1993 lapsen hyväksikäytöstä. Herbertin mukaan alun perin yleisö oli ollut tapauksessa Michael Jacksonin puolella ja pojan isää Evan Chandleria oli pidetty pyrkynä, joka yritti rikastua poikansa ja Michael Jacksonin ystävyydellä. Maksaminen siitä, että syyte ei mennyt oikeuteen, antoi kuitenkin vaikutelman Jacksonin syyllisyydestä. Nyt Jackson oli tuomittu elämään hyväksikäyttösyösten kanssa koko loppuelämänsä. (Herbert 2009, 163 – 165.)

Näin ollen syytä Jacksonin alamäestä ei voida sysätä ainoastaan median niskoille. Michael Jackson itse siivitti sitä, miten hänestä kirjoiteltiin. Michael Jackson edesauttoi hänen mieltämistään epätavalliseksi myös 1980-luvun puolivälissä asumalla ja liikkumalla yhdessä simpanssiystävänsä Bubblesin kanssa. Vuonna 2002 hän joutui iltapäivälehtien otsikoihin rokotettuaan kuopustaan Blanketia hotellihuoneensa ikkunasta. Jacksonin ja hänen faniensa mukaan Jackson halusi vain

näyttää Blanketin faneilleen. Media tietenkin tarttui näihin Jacksonin tekemisiin ja tarjosi yhä enemmän spekulatioita ja huhuja Jacksonin erikoisuudesta.

Myös Michael Jacksonin entisen tiedottajan Bob Jonesin mukaan Jackson oli uutisoinneissa kaikkea muuta kuin uhri. Jonesin mukaan Jackson itse vuoti lehdistölle tarinoita simpanssistaan Bubblesista, nukkumisesta happikammiossa ja kaikista muista erikoisuuksista. Bob Jonesin mukaan tarinat saivat Michael Jacksonin vaikuttamaan yhä kiinnostavammalta ja mystisemmältä. (Herbert 2009, 113.) Michael Jackson tosin itse kiisti huhut, joiden mukaan hän nukkui happikammiossa vuonna 1993 tehdyssä Oprahin haastattelussa. Michael Jacksonin mukaan hän oli vain katsonut perustamassaan Michael Jackson Burn Centerissä laitetta, jota käytettiin palovammaisten hoidossa. Kun Jackson meni katsomaan laitetta sisältä päin, joku nappasi kuvan hänestä laitteessa, ja kuvan editoija pisti kuvan levitykseen valheen kera. (YouTube, Michael Jackson interview with Oprah part 3, 3.3.2010.) Herbertin mukaan väitettiin, että Jackson nukkui happikammiossa estääkseen itseään vanhenemasta. Herbertin mielestä todennäköisempää kuitenkin on, että Jackson oli itse keksinyt tarinan markkinoidakseen uutta scifi-elokuvaansa. (Herbert 2009, 113.) Näin ollen tarinoita ja totuuksia on monia, ja niin media kuin itse kuuluisuuskin ovat aina rakentamassa niitä.

2000-luvun alussa Michael Jackson teki lisää tuhoa julkisuuskuvalleen päästämällä toimittaja Martin Bashirin Neverlandiin tekemään dokumenttia hänestä. Jackson toivoi, että dokumentti osoittaisi yleisölle, ettei hänen elintavoissaan ollut mitään vikaa. Bashir keskittyi kuitenkin dokumentissaan Michael Jacksonin ja Neverland-tilalla vierailevien lapsien välisiin suhteisiin. Herbertin mukaan Jackson pahensi dokumentin sävyä jokaisella lausumallaan sanalla lapsista. Myöhemmin Jacksonille luettiin jälleen syytteet lasten hyväksikäytöstä, joihin hänet kuitenkin lopulta todettiin syyttömiksi. (Herbert 2009, 188 – 191.)

Negatiivinen julkisuus ei kuitenkaan välttämättä ole julkisuuden henkilölle täysin huono asia. Esimerkiksi sarjamurhaajia ihailaan ja he saavat fanipostia. Joissain piireissä henkilöä pidetään sankarina, kun hän uskaltaa vapauttaa aggressiotaan ja seksuaalisuuden tunteitaan yhteiskunnassa, jossa niitä pyritään tukahduttamaan (Rojek 2001, 15). Myös Michael Jacksonia ihannoitiin suuresti vuosien 1993 – 1994 ja 2003 – 2005 lapsien hyväksikäyttösyttöksistä, kasvoleikkauksista ja

lääkkeiden käytöstä huolimatta. Jim Morrisonissa puolestaan osa faneista ihailee henkilön ja musiikin lisäksi hänen huumeiden käyttöönsä (ks. Söderholm 1990).

Toki negatiivinen julkisuus vaatii veronsa, sillä julkinen kuva on sen jälkeen töhritty. Esimerkiksi ennen hyväksikäyttösyttöksiä Michael Jackson oli tunnettu lähinnä hyväntekeväisyydestään, ihmisrakkaudestaan ja halustaan tehdä oikein (Herbert 2009, 150). Kuitenkin Jacksonin negatiivista julkisuutta herättäneet toimet tahrasivat Jacksonin imagon ikuisiksi ajoiksi. Toisaalta Jacksonia vastustavat ja pilkkaavat tahot ovat saattaneet lujentaa fanien suhdetta Michael Jacksoniin entisestään, sillä fanit ovat joutuneet puolustelemaan idoliaan.

2.5 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Aiempaan tutkimukseen vedoten oletan, että media osallistuu rakentamaan kulttia kertomalla kuuluisuuden kuoleman ympärille muodostuvista myyteistä ja rituaaleista. Nämä median todentamat sururituuaalit voivat puolestaan vahvistaa fanien uskollisuutta ryhmälle, joka suree menetettyä idoliaan (ks. Mäkelä 2004, 208.) Näin ollen en kysy osallistuuko Ilta-Sanomat kultin rakentamiseen, sillä oletan, että vastaus tähän on myönteinen. Tutkimuksessani on kyse siitä, mitä välineitä ja muotoja Ilta-Sanomat antaa faniudelle. Nämä faniuden käytännöt osallistuvat kultin rakentamiseen.

Tutkimuskysymykseni on:

- Miten Ilta-Sanomat osallistuu rakentamaan kulttia Michael Jacksonin kuolemauutisissa?

Mediatekstit antavat faniudelle välineitä ja muotoja. Ne esittävät faniuden representaatioita ja tuottavat käytäntöjä tarjoamalla esimerkiksi tietoa ja keräilykuvia lukijoilleen. Tällä tavoin lehtiaineisto luo kulttuuristen käytäntöjen maailmaa. (Nikunen 2005, 92.) Kultti on kulttuurinen ilmiö, joka liittyy faniuteen. Kultti ei tarkoita pelkästään fanikulttuureihin liittyviä toimintoja, vaan kulttiin sisältyy myös fania ympäröivät teoreettiset ja käytännölliset halut. Mediakulttien pyhyys faneille muodostuu muun muassa jokapäiväisissä mediateksteissä. (Hills 2002, 119, 130.) Omassa

tutkimuksessani olen yhdistänyt nämä faniuden arkea järjestävät käytännöt osaksi kultin rakentamista ja muokkaamista.

Stig Söderholmin mukaan rockmusiikin erikoislehdissä kultti viittaa suppeisiin fanipiireihin ja alakulttuureihin. Yleisaikakauslehdissä ja sanomalehdissä kultti-sanaa käytetään myös artistin suosion ja kaupallisen menestyksen määritelmänä, jolloin alakulttuurinen vivahde lähtee pois. (Söderholm 1990, 330.) Michael Jackson -kultti on sähköisten viestimien avulla rakennettu idolikultti tai julkisuuskultti. Söderholmin (1990, 127) mukaan julkisuuskultti hyödyntää tehokkaasti erilaisia viestimiä lehdistöstä kirjallisuuteen ja sähköisiin viestimiin. Tällainen markkinoitu ja kaupallinen kultti on myös niin sanottu tähtikultti. Vaikka jotkut kultit keräävät suuren kannattajajoukon, niin silti kultit eivät ole pohjimmiltaan massailmiöitä. Kulttien ominaislaatu pohjautuu pikemminkin yksilöllisiin kokemuksiin ja asennoitumistapoihin, joille samoin ajattelevan ja samoin toimivan ryhmän olemassaolo antaa vahvistusta, mielekkyyttä ja motivaatiota. (mt. 1990, 127 – 128.) Näin ollen mediatekstit osallistuvat kultin rakentamiseen kertomalla faneista ja heidän toimistaan. Tutkimukseni mediatekstit voivat antaa faneille tietoa samoin ajattelevista ja toimivista Michael Jacksonin ihailijoista.

Kultteja on tarkasteltu lähinnä pohtimalla kulteille ominaista rituaalikäyttäytymistä etnografisin keinoin. Tarkoitukseni on selvittää diskurssianalyysin avulla, miten Ilta-Sanomien uutisoi näistä rituaaleista ja miten se myös tuottaa niitä. Pyrin löytämään vastauksen arvoitukseen tarkastelemalla Ilta-Sanomissa esiintyneiden verkkouutistekstien ja -kuvien sisältöä ja niistä kumpuavaa kielenkäyttöä ja puhetapoja.

3 Aineistona Michael Jacksonin kuolema -verkkosivusto

Valitsin aineistokseni verkkosivuston, sillä internet on tärkeä osa fanikulttuuria. Internetissä fanien on helppo muodostaa yhteisöjä ja verkostoitua. Näin ollen nettitekstit ja -kuvat tukevat tutkimukseni keskeisen käsitteen, kultin, kontekstia. Useisiin nykyisiin kultteihin liittyy juuri uuden teknologian mahdollistama yhteisöllisyys (Kovala & Saresma 2003, 14 – 15). Michael Jackson - kultti ei ole tästä poikkeus, sillä internetissä on useita Michael Jacksoniin keskittyneitä fanisivuja ja keskustelupalstoja. Myös Ilta-Sanomien Michael Jacksonin kuolemaa käsittelevä uutissivusto kerää ihmisiä keskustelemaan Jacksonista ja hakemaan hänestä tietoa.

TNS Gallupin mukaan suomalaisista verkkosivustoista Ilta-Sanomien sivuilla on toiseksi eniten kävijöitä viikossa. Ainoastaan Iltalehdellä on enemmän kävijöitä viikossa kuin Ilta-Sanomilla. Aineistoni ajankohdan viikoilla 26 – 28 vuonna 2009 Ilta-Sanomien verkkosivuilla käytiin keskimäärin 7,5 miljoonaa kertaa viikossa. Iltalehden sivuilla vierailtiin keskimäärin 8,2 miljoonaa kertaa viikossa. Esimerkiksi kyseisinä viikkoina seitsemännellä ja kahdeksannella sijalla suomalaisten web-sivustojen viikkolistalla olevalla Helsingin Sanomilla oli noin 3,7 miljoonaa käyntiä. (TNS Gallup, Suomen web-sivustojen viikkoluvut, 4.10.2010.) Näin ollen iltapäivälehtien verkkosivustoilla vierailaan suomalaisista internetsivustoista ylivoimaisesti eniten niin sanomalehtien kuin muihinkin sivustoihin verrattuna. Valitsin aineistokseni Ilta-Sanomat, sillä Ilta-Sanomilla on erikseen sivusto, jolle on koottu kaikki uutiset Michael Jacksonin kuolemasta.

Valokuvien mukaan ottamista perustelen sillä, että kuvat ovat osa kuuluisuuksien julkisuuskuva ja kulttia. Kulteissa keskeistä on muiden tavaroiden ohella valokuvien keräily julkisuuden henkilöistä. Näin ollen on hyvin mahdollista, että internetissä julkaistuja kuvia tallennetaan ja tulostetaan. Kultin toimijat saattavat käyttää verkkosivujen sisältöä katseluun tai kootakseen kyltin tai julisteen idolistaan. Kuvat faneista ja heidän toimistaan puolestaan voivat antaa muille faneille vahvistusta samoin ajattelevista, surevista ja toimivista Michael Jacksonin ihailijoista (ks. Mäkelä 2004, 208 ja Söderholm 1990, 127 – 128).

Pasi Kivioja on tutkinut iltapäivälehtiä mediakentän ja yhteiskunnan muutoksessa. Kiviojan tutkimus osoittaa, että iltapäivälehdet ovat joutuneet muuttumaan mediakentän mukana. Kiviojan

tutkimuksen mukaan muutokset ovat ravistelleet erityisesti pitempään markkinoilla ollutta Ilta-Sanomia. (Kivioja, 2008.)

1980-lukua Kivioja kuvaa kilpailuun havahtumisen aikakaudeksi, jolloin iltapäivälehdet hakivat paikkaansa suhteessa toisiinsa. Kiviojan mukaan vuonna 1980 Ilta-Sanomien koki piristymisen, kun Iltalehti tuli markkinoille. Iltalehden saavuttua markkinoille myös Ilta-Sanomien siirtyi Iltalehdelle ominaiseen räväkämpään uutisointityyliin. (Kivioja 2008, 197.)

1990-lukua Kivioja luonnehtii puolestaan nopean teknisen vallankumouksen ajaksi. Kun muiden lehtien levikit laskivat, iltapäivälehtien kärkeä populismi vetosi laman pieksemiin kansalaisiin. 1990-luvulla iltapäivälehdet hakivatkin rooliaan suhteessa televisioon ja kaupallisiin radiokanaviin. 1990-luvulla tapahtunut viihteen omaksuminen oli toinen suuri muutos Ilta-Sanomille. Kiviojan mielestä juuri Ilta-Sanomien joutui muuttumaan enemmän, sillä Iltalehdelle viihteellinen suunta oli muutenkin sen tavoitteiden mukainen. (Kivioja 2008, 197 – 198.)

2000-lukua Kivioja kuvaa pikaviihteen aikakaudeksi. Kun laajakaistat yleistyivät kotitalouksissa, iltapäivälehtien oli etsittävä paikkansa internetin ja lukijaa lähemmäksi pyrkivän päivälehdistön puristuksissa. (Kivioja 2008, 198.) Toimintalogiikka verkossa oli kuitenkin lähes sama kuin lööpeissä: mitä kiinnostavammat otsikot, sitä enemmän lukijoita. (Kivioja 2008, 206 – 208.)

3.1 Aineiston esittely

Aineistonani on Ilta-Sanomien kuolemauutisointi verkossa heti Michael Jacksonin kuoleman jälkeen. Ilta-Sanomilla on erikseen sivusto, johon on koottu kaikki uutiset, jotka liittyvät Michael Jacksonin kuolemaan (www.iltasanomat.fi/arkisto/michael+jacksonin+kuolema/1704446).

Olen rajannut aineistokseni uutiset kuolinpäivästä 26.6.2009 (Yhdysvalloissa 25.6.2009) muistotilaisuuteen, joka pidettiin 7.7.2009. Aineistoni koostuu 12 päivän uutisoinnista ja siihen kuuluu 140 tekstiä ja 153 kuvaa. Minulla on aineisto tallennettuna sähköisessä muodossa ja paperiversiona. Aineistoni on tallennettu ja tulostettu 26.1.2010. Verkkosivuston videot ja

keskustelut rajasin aineistoni ulkopuolelle, sillä niiden mukaan ottaminen olisi laajentanut aineistoni liian suureksi. Sinänsä videot ja keskustelut osallistuvat yhtä lailla kultin rakentamiseen kuin jutut ja kuvatkin.

Verkkosivustolle on koottu kaikki uutiset, jotka on julkaistu Jacksonin kuoleman jälkeen ja joissa on mainittu Michael Jackson. Eniten uutisia on juuri aineistoni aikavälillä, kuolemasta muistotilaisuuteen. Muistotilaisuuden jälkeen uutisointi laantui aavistuksen, mutta uutisia Jacksonista, hänen läheisistään ja kuolemastaan ilmestyy sivuille jatkuvasti lisää. 2.11.2010 tuorein uutinen Michael Jacksonin kuolema -sivustolla on julkaistu 17.10.2010. Verkkosivustolle on koottu uutiset aikajärjestyksessä siten, että pääsivulla näkyy jutun otsikko. Otsikon alla on pätkiä jutusta. Otsikkoa tai muuta tekstiä napsauttamalla pääsee käsiksi koko uutiseen. Uutisiin on linkitetty kuvien lisäksi muita juttuja, videoita ja keskusteluja, jotka liittyvät aiheeseen. Lisäksi juttuihin on linkitetty aiheeseen liittyvät uutiset Helsingin Sanomien verkkosivuilta. Aineistoni tekstit ovat pääasiassa yksinkertaisia ja melko lyhyitä uutisia. Kuvissa on sekä pieniä että isoja arkistokuvia juttujen henkilöistä ja Michael Jacksonista. Lisäksi Jacksonin läheisistä ja faneista sekä uutisten tapahtumapaikoista on paikan päältä otettuja kuvia.

Aineistoni on verkkosivuston uutisten määrään nähden melko pieni ja kattaa ainoastaan välittömästi kuoleman jälkeen julkaistut artikkelit ja kuvat. Vaikka kultti yleensä rakentuu pitkällä aikavälillä, perustelen aineistoni rajausta sillä, että se sijoittuu kultin muutospiisteeseen. Michael Jackson ja monet muut tähdet ovat olleet kulttihahmoja jo ennen kuolemaansa, mutta kuolema vie kultit uudelle tasolle (ks. luku 2.3.2). Kuoleman jälkeen kultti muuttuu, kun fanit tiedostavat etteivät voi nähdä idoliaan enää esiintymislavalla – esiintymislavan korvaa esimerkiksi tähden hautapaikka (Söderholm 1990, 137). Lisäksi kuoleman jälkeen faniasenteiden rinnalle voi tulla moderneja pyhiinvaelluskäytänteitä (Söderholm 1990, 120). Näin ollen mediatekstit voivat osallistua tähän kultin muutosprosessiin muun muassa massiivisella uutispanoksellaan, jossa spekuloidaan mysteerisellä kuolemalla tai kerrotaan rituaalikäyttäytymisestä, jota tapahtuu eripuolella maailmaa. Michael Jacksonin tapauksessa mediatekstit ja -kuvat osallistuivat tähän kultin uudelleenmuokkaamiseen välittömästi kuoleman jälkeen. Aineistoni rajautui kuolinpäivästä muistotilaisuuteen yksinkertaisesti myös siksi, koska aikaväli tuntui luontevalta ja työmäärällisesti laajimmalta mahdolliselta.

4 Diskurssianalyysillä kohti tutkimustuloksia

Seuraavaksi esittelen tutkimusmetodini, diskurssianalyysin. Aluksi esittelen yleisesti, mitä diskurssianalyysi tarkoittaa. Sen jälkeen pureudun Norman Faircloughin kehittämään kriittiseen diskurssianalyysimalliin, jonka pohjalta olen muodostanut oman tutkimusmetodini. Lopuksi pohdin diskurssianalyysin ongelmia ja huomioin diskurssianalyysin saaman kritiikin oman tutkimukseni kannalta.

4.1 Diskurssianalyysi yleisesti

Joukkoviestintätutkimuksen tulkitseva tutkimus otti askeleen eteenpäin 1970-luvulla prosessissa, jossa korkea ja matalaa kulttuuria erottanut raja-aita murtui. Populaarikulttuurin tuotteita alettiin pitää omalla tavallaan monimutkaisina teksteinä, joiden merkitysten selvittäminen edellyttää tutkijalta tarkkaa tutkintatyötä. Ennen ainoastaan korkeakulttuurisia tekstejä pidettiin erityistä tulkintaa vaativina tutkimuskohteina. Nyt tutkimuksen kohteiksi nousivat niin mainokset, television uutislähetykset, ajankohtaisohjelmat, viihdeohjelmat, tietokilpailut kuin saippua- ja rikossarjatkin. Tutkimuksissa pureuduttiin selvittämään, kuinka tekstit merkityksellistävät esittämänsä, mitä merkityksiä teksteihin tällöin rakentuu ja mitä nämä seikat kertovat kulttuurin luonteesta ja mahdollisista merkityksistä suhteessa laiveampiin yhteiskunnallisiin kysymyksiin. (Pietilä 2005, 302 – 303.)

Tutkimusmenetelmäni juuret ovat siis 1970-luvulla alkunsa saaneessa kulttuurintutkimuksessa. Analysoin aineistoani soveltaen diskurssianalyysia. Diskurssianalyysi on väljä teoreettinen ja metodologinen viitekehys, jonka avulla tutkitaan kielenkäyttöä ja puhetapoja. Keskityn analyysissäni Michael Jacksonin kuolemauutisten kielenkäyttöön ja pyrin löytämään uutisista puhetapoja, jotka osallistuvat Michael Jackson -kultin rakentamiseen.

Kielenkäyttöä on mahdollista analysoida joko todellisuuden kuvana tai todellisuuden rakentamisena. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa keskitytään jälkimmäiseen, kielenkäytön konstruktionistiseen näkökulmaan, jolloin kielenkäyttö on osa todellisuutta itseään.

Diskurssianalyysi on sellaista kielenkäytön tutkimusta, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan ja rakennetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. (Jokinen &

Juhila & Suominen 1993, 9.) Näin ollen tutkimukseni keskittyy siihen, miten uutisten kielenkäyttö rakentaa kulttia Michael Jacksonista ja muovaa näin myös ihmisten käsityksiä Michael Jacksonin kuolemasta ja sen ympärillä tapahtuvista asioista. Diskurssianalyysi, joka pyrkii tarkastelemaan toiminnan yksityiskohtia, on keino tehdä ymmärrettäväksi sitä, miten me kaikki olemme osallisia jatkuvasti muuttuvassa kulttuurissamme (mt. 1993, 232). Esimerkiksi Michael Jacksonin kuolema ei ole ainoastaan menetys, vaan se kuvastaa myös kuuluisuuskulttuurin pimeää puolta (ks. Hills 2002, 142.) Jacksonin kuolema kuvastaa esimerkiksi kuuluisuuksien lääkeriippuvaisuutta, työuupumusta, stressiä sekä jatkuvan tarkkailun ja paineiden alla elämistä.

Kielenkäyttö sosiaalisen todellisuuden rakentajana merkityksellistää, järjestää, rakentaa, uusintaa ja muuntaa sitä todellisuutta, jossa elämme. Käyttäessämme kieltämme me konstruimme kohteet eli annamme merkityksen kohteille, joista puhumme ja kirjoitamme. Diskurssit ovat merkityssysteemejä joiden kautta jäsenämme maailmaa. Kielenkäyttö ja muu todellisuus ovat tiukasti yhteen kietoutuneita, sillä näemme ja koemme niin aineelliset kuin käsitteellisetkin asiat erilaisten merkityssysteemien avulla. (Jokinen ym. 1993, 18 – 21.)

Diskurssianalyysiä tehdessä on huomioitava kontekstit, joissa merkityssysteemit muodostuvat. Kontekstin huomioon ottaminen analyysissä tarkoittaa sitä, että analysoitavaa toimintaa tarkastellaan tietyssä ajassa ja paikassa, johon tulkinta sitten suhteutetaan (Jokinen ym. 1993, 30). Omassa tutkimuksessani tämä tarkoittaa muun muassa aineistoni paikan, iltapäivälehdien verkkosivuston, ja tekemieni rajausten huomiointia. Palaan aineistoni paikan huomiointiin loppupohdinnoissani luvussa 6.1. Kontekstin tarkastelussa on myös olennaista ottaa huomioon sanojen yhteys lauseeseen, yksittäisen teon rakentuminen suhteessa toimintaepisodiin ja äänensävyt (mt. 1993, 30 – 31).

Kielen avulla tehdään erilaisia asioita, eli tuotetaan erilaisia funktioita. Funktioilla tarkoitetaan kaikkia niitä mahdollisia seurauksia, joita kielenkäytöllä voi olla. Kielenkäytöllä voi olla sekä tarkoituksellisia että huomaamattomia seurauksia. Sillä voi olla myös tilannekohtaisia ja kauaskantoisia ideologisia seurauksia. (Suominen 1993, 48.) Tutkimuksessani tämä tarkoittaa sitä, että uutisten kielenkäyttö voi olla osana tuottamassa tietynlaista rituaalikäyttäytymistä. Minkään ilmaisun merkitys ei kuitenkaan ole vakio, sillä merkitys saattaa liittyä eri tilanteissa eri

merkityssysteemeihin ja erilaisiin kielenkäytön tilannekohtaisiin funktioihin (mt. 1993, 49). Näin ollen kielenkäyttöä, josta seuraa rituaalikäyttäytymistä, analysoitaessa on tärkeää huomioida myös konteksti, jossa kieltä on käytetty. Käytännössä diskurssianalyysi tarkoittaa erilaisten merkityssysteemien ja identiteettien identifioimista aineistosta (Jokinen ym. 1993, 228).

4.2 Norman Fairclough ja kriittinen diskurssianalyysi

Diskurssianalyysiin perehtyneen Norman Faircloughin mukaan joukkoviestimet pystyvät tekemään asioista merkityksellisiä sen avulla, miten ne esittävät asiat. Faircloughin mielestä joukkotiedotuksen voima on kielessä. Tiedotusvälineiden kielen analysointi on merkittävä osa sosiaalisten ja kulttuuristen muutosprosessien tutkimusta. (Fairclough 1997, 10.)

Faircloughin mukaan mediatekstien kielen analysointi voi avata tiedotusvälineiden tarjontaan liittyviä kysymyksiä kolmelta kantilta. Se voi avata, miten maailman tapahtumista ja suhteista representoidaan, minkälaisia identiteettejä ohjelmissa tai tarinoissa esiintyville toimittajille tai yleisöille annetaan sekä valottaa, mitä suhteita on rakennettu esimerkiksi toimittajan ja yleisön välille. Kielen analysoinnissa tutkitaan siis representaatioita, identiteettejä ja suhteita.

Tiedotusvälineiden teksteissä näitä kaikkia esiintyy yhtäaikaaisesti. (Fairclough 1997, 14.)

Faircloughin mukaan tekstianalyysin avulla voidaan päästä käsiksi myös sosiaalisiin ristiriitoihin ja niiden joskus monimutkaiseen kehitykseen. Lisäksi tekstianalyysin avulla voidaan pureutua niihin tapoihin, joilla ristiriidat koetaan elämässä. (Fairclough 1997, 27.)

Faircloughin mukaan diskurssianalyysiä käytettäessä kiinnitetään huomiota yhtä lailla käytäntöihin kuin teksteihin. Käytännöillä Fairclough tarkoittaa niin diskurssikäytäntöjä kuin sosiokulttuurisia käytäntöjä. Diskurssikäytännöt ovat tapoja, joilla tiedotusvälineiden työntekijät tuottavat tekstejä ja joilla yleisöt ottavat tekstit vastaan. Ne kertovat myös tiedotusvälineiden tekstien yhteiskunnallisesta jakautumisesta. Käytännöt voivat olla joko tilannekohtaisia, instituonaalisia tai yhteiskunnallisia. Analyysillä pyritään jäljittämään tekstien diskurssikäytäntöjen ja sosiokulttuuristen käytäntöjen välisiä systemaattisia yhteyksiä. (Fairclough 1997, 28 – 29.)

Sovellan analyysissäni Norman Faircloughin kehittämää kriittistä diskurssianalyysimallia. Faircloughin mukaan kriittinen diskurssianalyysi tarkastelee kieltä yhteiskunnallisena tuotoksena ja vaikuttajana. Pohjalla on ajatus, jonka mukaan jokainen teksti rakentaa kielenkäytöllään yhtäaikaisesti sekä sosiaalisia identiteettejä, sosiaalisia suhteita että tieto- ja uskomusjärjestelmiä ja representaatioita. Jokainen teksti muotoilee osaltaan yhteiskunnallisia ja kulttuurisia näkökulmia. Kielenkäyttö voi myös uudistaa tai muuttaa näitä sosiaalisia identiteettejä, suhteita ja tieto- tai uskomusjärjestelmiä. (Fairclough 1997, 76.)

Kriittisessä diskurssianalyysissä yhteisöjen tavanomaiset kielenkäyttötavat mielletään verkostoiksi, joita Fairclough nimittää diskurssijärjestyksiksi. Diskurssijärjestykset muodostuvat genreistä ja diskursseista. Diskurssi on kieli, jolla tietty sosiaalinen käytäntö representoidaan tietystä näkökulmasta. Laajemmin diskurssit ovat tietoa ja tiedon koostamista. Genret puolestaan ovat kielenkäyttöä, joka liittyy johonkin tiettyyn käytäntöön, kuten esimerkiksi haastatteluun. Genret voidaan kuvailla niiden rakenteellisilla ominaisuuksilla. Faircloughin mukaan minkä tahansa diskurssityypin analyysiin kuuluu niin viestintätilanteet kuin diskurssijärjestyksin. (Fairclough 1997, 77 – 78.)

Tekstianalyysi kohdistuu sekä tekstien merkitykseen että niiden muotoon. Merkitystä ja muotoa on kuitenkin vaikea erotella toisistaan. Merkityksiä toteutetaan muodoissa ja merkitysten eroavuus edellyttää muodollisia eroja. (Fairclough 1997, 80.) Omassa työssäni tämä tarkoittaa käytettyjen sana- ja lausevalintojen merkitysten avaamista. Erilaiset sana- ja lausevalinnat luovat erilaisia merkityksiä ja näin ollen myös muotoja jutuille. Tämän ajatuksen pohjalta Fairclough (1997, 80) esittelee kriittisen diskurssianalyysimallinsa yhteydessä monifunktionaalisen näkökulman.

Monifunktionaalisen näkökulman mukaan jokaisessa yksittäisessä lauseessa on yhtäaikaisesti kolme funktionaalista pääkategoriaa. Kategoriat ovat ideationaalinen, interpersonaalinen ja tekstuaalinen. Teksteistä voi tarkastella sitä, kuinka tieto- ja uskomusjärjestelmät (ideationaalinen funktio) sekä sosiaaliset suhteet ja identiteetit (interpersonaalinen funktio) rakentuvat niissä yhtäaikaisesti. (Fairclough 1997, 80.) Juuri tieto- ja uskomusjärjestelmät sekä sosiaaliset suhteet ja identiteetit liittyvät myös kultin rakentumiseen. Näin ollen pyrin tutkimaan sitä, kuinka ideationaalinen ja interpersonaalinen funktio rakentuvat Ilta-Sanomien Michael Jacksonin

kuolemauutisoinnissa. Kun tieto- ja uskomusjärjestelmiä sekä sosiaalisia suhteita ja identiteettejä rakennetaan uutisissa, samalla luodaan myös perustaa kultin uskomuksille ja suhteita fanien ja Michael Jacksonin välille. Jutut Jacksonista ja tämän faneista voivat toimia myös lukijan oman identiteetin vahvistajana tai peilinä.

Tiedotusvälineiden diskursseja olisi mahdollista analysoida myös esimerkiksi lingvistisesti. Itse keskityn intertekstuaaliseen analyysimalliin. Kun lingvistinen analyysi on kuvailevaa, intertekstuaalinen analyysi on pikemminkin tulkitsevaa. Intertekstuaalisen analyysin aineistoa ovat tekstien kielelliset ominaisuudet. Itse analyysi on tulkintaa, jossa teksti sijoitetaan diskurssikäytäntöjen yhteiskunnallisiin diskurssijärjestyksiin. Intertekstuaalinen tulkinta on kulttuurinen tulkinta, joka sitoo kohteena olevan tekstin diskurssijärjestysten rakentamalle kulttuurin osalle. Kun lingvistinen analyysi keskittyy siihen, mitä paperilla varsinaisesti on, intertekstuaalisessa analyysissä tutkija tukeutuu myös kulttuuriseen ja sosiaaliseen ymmärtämykseensä. (Fairclough 1997, 84.) Lingvistinen analyysi edellyttää analyysia niin ääntämisen, sanaston kuin kieliopin tasoilla. Intertekstuaalisessa analyysissä tulee ottaa huomioon se, kuinka tekstit ovat sekamuotoja, joissa genret ja diskurssit sekoittuvat. (mt. 1997, 50 – 51.) Omassa tutkimuksessani yksi juttu, lause tai kuva saattaa siis edustaa useampaa eri diskurssia. Diskursiivinen luovuus, sekamuotoisuus ja moniaineisuus vastaavat hyvin myös nykykulttuurimme luonnetta (mt. 1997, 83). Tämä sekamuotoisuus näkyy erityisen hyvin aineistonani olevilla internetsivuilla, jonne on koottu tekstien lisäksi kuvia, videoita, keskusteluja ja linkkejä muihin juttuihin.

Diskurssien nimeämisessä käytän Faircloughin ajatusta, jonka mukaan diskurssit ovat tietyn sosiaalisen käytännön konstruktioita tai merkityksellistämistä. Merkityksellistäminen on tehty aina tietystä näkökulmasta. Faircloughin mukaan diskurssit on syytä nimetä, jotta käytetty näkökulma ja diskurssin ala tarkentuvat. Tällaista merkityksellistävää ja nimeävää analyysiä Fairclough kutsuu diskursiiviseksi analyysiksi. Diskursiivisessa analyysissä tarkastellaan diskurssien säännönmukaisuutta eli sitä, mitä samankaltaisia muotoiluja teksteissä käytetään. Toisaalta diskursiivisessa analyysissä tarkastellaan myös teksteissä esiintyviä metaforia. Lisäksi tarkastellaan sitä, miten diskurssit merkityksellistävät tapahtumia. (Fairclough 1997, 124.) Jotkut diskurssit voivat esittäytyä selkeinä ja ensisijaisina. Osa diskursseista voi olla ensisijaisia diskursseja

vastustavia. Joistain teksteistä osa diskursseista voi puolestaan puuttua kokonaan. (ks. mt. 1997, 129)

4.3 Diskurssianalyysin kritiikkiä

Jokisen, Juhilan ja Suomisen mukaan diskurssianalyysin haaste on siinä, ettei analyysin aikana ole tarkkaa tietoa siitä, minkälaisiin tuloksiin prosessi vie. Diskurssianalyysin perusluonteeseen kuuluu, että ei etsitä yhtä oikeaa tulkintaa, vaan mahdollisimman rikasta ja perusteltua tulkintaa monien yhtä oikeiden joukosta. Diskurssianalyysi on myös hyvin aineistovetoinen, jolloin aineiston analysoinnin tulokset voivat vetää tutkimusprosessia yllätyksellisiin suuntiin. Lisäksi diskurssianalyysistä tekee haastavaa valmiin metodipakin puute. Tutkija ei voi turvautua valmiiseen malliin viedäkseen analyysityönsä alusta loppuun, vaan hänen on sovellettava muilta tutkijoilta lainaamia analyyysi-ideoita ja kehitettävä niitä jälleen itselleen sopiviksi. (Jokinen ym. 1993, 231.)

Fairclough esittää kritiikkinsä diskurssianalyysille vastaanottotutkimuksen näkökulmasta.

Vastaanottotutkimuksen mukaan teksteillä ei ole yhtä tiettyä merkitystä, vaan eri yleisöt ja niiden jäsenet voivat tulkita tekstejä eri tavoin. Myös tekstien vaikutukset voivat olla hyvin vaihtelevia eri vastaanottajilla. Faircloughin mielestä vastaanoton tutkiminen on tärkeää, jotta tekstien merkityksiä ja vaikutuksia voitaisiin ymmärtää. Joskus vastaanottotutkimus saattaa kuitenkin jättää itse tekstin täysin huomiotta. Faircloughin mukaan tekstianalyysi on tiedotusvälineiden analyysin keskeinen elementti, mutta sitä tulisi täydentää niin vastaanottotutkimuksella kuin tuotannon analysoinnilla. (Fairclough 1997, 28.) Veikko Pietilän (2005, 303) mukaan tekstien tulkinta sai jo syntyäaikoinaan kritiikkiä osakseen juuri siksi, ettei se pysty selvittämään tekijöiden tarkoittamia merkityksiä tai yleisön vastaanottamia merkityksiä.

Kolmas metodikritiikki diskurssianalyysia kohtaan liittyy nimenomaan kulttien tutkimiseen diskurssianalyysin avulla. Kulttisuhteisiin perehtyneen Urpo Kovalan mukaan kultteja tutkitaan yleensä keskittymällä yleisön tai fanien rooliin, koostumukseen ja toimintaan. Tutkimuksiin on käytetty useimmiten etnografisia metodeja, joissa tutkitaan motivaatiota, merkityksiä ja yleisön omaa näkökulmaa. Kovalan mukaan kulttisuhdetta on vaikea sovittaa tekstikeskeiseen merkityskäsitykseen, kuten diskurssianalyysiin. Kovala kritisoi teksti-, tuotanto-, ideologia- tai muuta kontekstilähtöisyyttä siitä, että menetelmä väistämättä tyypistää kohteensa. Kovalan mukaan

kulttisuhteet ja -ilmiöt pakottavat nostamaan katseen konteksteihin ja käytäntöihin, koska yksittäistä tekstiä on kultti-ilmiöissä mahdotonta edes määrittää. Metodisesti kulttisuhteeseen perustuvien ilmiöiden ymmärtäminen edellyttää tekstikeskeisten lähestymistapojen ulkopuolelle suuntaavia menetelmiä, kuten etnografiaa. Kovala kuitenkin huomauttaa, kuinka juuri kultti-ilmiöiden monitahoisuuden vuoksi, on hyödyllistä pidättäytyä myös etnografian ylikorostamisesta. (Kovala 2003, 192 – 193, 197 – 201.)

Tutkimuksessani käytän juuri Kovalan kritisoimaa tekstuaalista lähestymistapaa kulttiin. Eristän mediateksteistä piirteitä, jotka tekevät Michael Jacksonista kulttikohteen. Kovalan kritiikin tekstilähtöisyydestä huomioiden haluan korostaa sitä, kuinka tutkimukseni pyrkii selvittämään ainoastaan sitä, miten *Ilta-Sanomat osallistuu* kultin rakentamiseen. Etnografialla ei välttämättä pysty pääsemään käsiksi tutkimiini diskursseihin, joten lähestymistapani on aiempia tutkimuksia täydentävä ote. Näin ollen olen tietoinen, että kultti-ilmiöön liittyy myös muita piirteitä yhteisöllisyydestä erilaisiin henkilökohtaisiin ja sosiaalisiin käytäntöihin. Mediatekstit ovat kuitenkin aina osana kultin muodostumisessa. Erityisesti *Ilta-Sanomien* internetsivusto on otollinen paikka kultin tutkimukselle, sillä sivustolle on koottu kaikki *Ilta-Sanomien* uutiset Michael Jacksonin kuolemasta. Näin ollen sivustolla yhdistyy myös kultille ominainen keräily. Lisäksi sivustolla pystyy keskustelemaan, mikä tukee kultin sosiaalista ja yhteisöllistä ilmenemistapaa. Vastaanottotutkimuksen ja tuotannon analyysin mukaan ottaminen puolestaan laajentaisi pro graduni liian laajaksi.

5 Aineiston analyysi – Spekulointia, sankarillistamista ja faniutta

Aloitin analyysini tarkastelemalla aineistoni tekstien pääpiirteitä; mistä juttu yleisesti kertoo? Spekulointi, Michael Jackson ja fanit nousivat heti yleisimmiksi aihepiireiksi. Spekuloiivia uutisia oli eniten. Michael Jacksonia ja faneja käsitteleviä juttuja oli lähes yhtä paljon kuin spekuloiivia juttuja. Muodostin hallitsevat diskurssit niiden esiintymistiheyden mukaan. Näin ollen muodostin kolmeksi hallitsevaksi diskurssiksi spekulointidiskurssin, kuningasdiskurssin ja fanidiskurssin. Myös juttuja, joissa yhtäaikaisesti spekuloidaan ja käsitellään Michael Jacksonia sekä puhutaan faneista, esiintyi aineistossani. Lisäksi osa uutisista käsitteli sekä Jacksonia että faneja. Neljänneksi eniten oli uutisia, joissa Jacksonin ystävät olivat puhujina. Ystävien kertomukset laitoin lopulta Michael Jacksonista kertovan diskurssin alle. Perheenjäsenten kertomukset Michael Jacksonista laitoin myös Jacksonista kertovan diskurssin alle. Näin ollen diskurssien rajat ovat varsin häilyviä. Tietyn diskurssin alle luokiteltu sitaatti voisi siis yhtä hyvin kuulua myös toisen diskurssin alle. Olen pyrkinyt kertomaan analyysini yhteydessä, jos jokin tietty osio liittyy myös johonkin toiseen diskurssiin.

Hallitsevien diskurssien muodostamisen jälkeen aloin tutkia diskursseja yksityiskohtaisemmin; millaisia puhunnan tapoja ja aiheita nousi kunkin diskurssin sisältä? Tässä käytin apunani Söderholmin myyttijakoa. Söderholm jakaa myytit perustamiskertomuksiin, elämäntyylisiä kuvaaviin kertomuksiin, sankaria yli-inhimillistäviin kertomuksiin, mokauskertomuksiin ja kuolemaan liittyviin erilaisiin uskomuksiin (Söderholm 1990, 98 – 100). Jacksonin tapauksessa perustamiskertomukset kertovat siitä, mitkä asiat johtivat Jackson 5 -bändin ja Michael Jacksonin soolouran alkuun. Elämäntyylisiä kuvaavat kertomukset ovat niitä, joissa kerrotaan esimerkiksi Jacksonin rahankäytöstä, hyväntekeväisyydestä, harjoittelusta tai harrastuksista. Sankaria yli-inhimillistäviin kertomuksiin kuuluvat niin lahjakkuuden kuvailut kuin järjettömät lääkekoktailikertomukset sekä ihonvärin ja kasvojen muodonmuutoskertomukset. Mokauskertomukset koostuvat epäonnistumisista ja sattumuksista. Kuolemaan liittyvät erilaiset uskomukset kertovat erilaisista uskomuksista kuolinsyystä ja ruumiinavaustiedoista sekä hautausjärjestelyistä.

Sovelsin Söderholmin myyttijakoa muodostaessani diskursseja siten, että jaoin joitain diskursseja juuri näiden eri kertomustyyppien mukaisesti. En kuitenkaan muodostanut Söderholmin jaon pohjalta omia diskursseja, vaan pikemminkin pidin jakoa oman diskurssijakoni pohjana. Lisäksi sovelsin diskurssianalyysissäni Söderholmin ja Hillsin ajatusta, jonka mukaan kuolemaa koskeva kommentointi, elämäntyylin muistelemineen, kertaaminen, ilmentäminen ja spekulointi ovat kultin keskeisiä ulottuvuuksia (ks. luku 2.3.2).

Olen analysoinut uutiset kronologisesti. Erityisesti spekulointidiskurssin uutisissa aikajärjestys on merkittävä, sillä juorut ja spekulatiot etenivät ajallisesti. Myös spekulatioiden edestakaiset suunnanmuutokset tulevat paremmin esille, kun esimerkit ovat siinä järjestyksessä, missä ne ovat julkaistu. Muutoin esimerkkien paikan määräsi aineistoni tekstien ja teoreettisen viitekehitykseni pohjalta muovautuneet alaotsikot.

Spekulointidiskurssiin kuuluvat uutiset, joissa spekuloidaan Michael Jacksonin kuolinsyyllä, hautapaikalla, muistotilaisuuden pitopaikalla ja ohjelmalla sekä perinnönjaolla. Lisäksi spekulointidiskurssiin kuuluu Jacksonin seksuaalisuutta spekuloiava uutinen. Kuningasdiskurssiin kuuluvat puolestaan lähipiirin kertomukset Michael Jacksonista sekä Jacksonia ylistävät ja yli-inhimillistävät kertomukset. Fanidiskurssiin kuuluvat jutut, jotka kertovat kultin toiminnallisesta rakenteesta, joissa kerrotaan fanien keräilystä ja joissa puidaan pakkomielteistä faniutta.

Kuvien analysointiin en käyttänyt erillistä kuva-analyysimallia. Aineistoni kuvat ainoastaan havainnollistavat sitä, miten myös kuvissa esiintyy muodostamilleni diskursseille tyypillisiä piirteitä. Näin ollen olen analysoinut kunkin diskurssin alla ainoastaan muutaman kuvan esimerkiksi siitä, miten kulttia rakennetaan myös kuvissa ja miten kuvat ovat osana muodostamassa diskursseja. Kuningasdiskurssissa olen analysoinut kuvat erikseen omien alaotsikoidensa alla. Sen sijaan fanidiskurssissa kuvat oli luontevampaa esitellä ja analysoida juttujen kanssa samassa luvussa, sillä fanidiskurssin jutuissa kuvat tukivat konkreettisesti juttujen esittämiä kultin ominaispiirteitä.

5.1 Spekulointidiskurssi

Suurin osa Ilta-Sanomien Michael Jacksonin kuolemaa käsittelevistä uutisista on spekulioivia. Uutisissa spekuloidaan Jacksonin lasten huoltajuudesta ja biologisista vanhemmista. Niissä spekuloidaan ruumiinavausraportin tiedoista, Jacksonin kunnosta ennen tämän kuolemaa ja Jacksonin seksuaalisuudesta. Niissä spekuloidaan kuolinsyyllä, perinnönjaolla, hautapaikalla, hautausjärjestelyillä, muistotilaisuuden järjestämipaikalla ja lopulta muistotilaisuuden ohjelmalla. Söderholmin (1990, 247) mukaan kuolemaan liittyvät spekulatiot ja uskomukset ovat kultin olemassaolon perusaineistoa. Näin ollen muodostin yhdeksi ylädiskurssiksi spekulointidiskurssin.

Spekuloinnit muodostavat osan Michael Jacksonista kertovista myyteistä, jumalaistaruista. Näin ollen spekulointidiskurssin kertomukset, joissa spekuloidaan Jacksonin kunnosta ennen tämän kuolemaa, ovat sekä elämäntyylä kuvaavia kertomuksia että kuolemaan liittyviä erilaisia uskomuksia. Analyysissäni Jacksonin kuntoa koskevat spekuloinnit ovat osa kuolinsyydiskurssia, mutta palaan Jacksonin kuntoon myös kuningasdiskurssin alla luvussa 5.2. Kuolemaan liittyviä erilaisia uskomuksia edustavat spekulatiot kuolinsyyistä, perinnönjaosta, hautapaikasta, hautausjärjestelyistä, muistotilaisuuden järjestämipaikasta ja muistotilaisuuden ohjelmasta. Jacksonin lapsia koskevat spekuloinnit liittyvät niin Jacksonin elämäntyylä kuvastaviin kertomuksiin kuin kuolemaan liittyviin uskomuksiin siitä, kenelle lapset isänsä kuoleman jälkeen kuuluvat.

Spekulointidiskurssin uutisten tunnusomaisia piirteitä ovat otsikon päättyminen kysymysmerkkiin ja lievittelysanojen, kuten *todennäköisesti*, *ehkä* ja *mahdollisesti* käyttö. Lisäksi uutisissa *vihjailtaan*, *uskotaan*, *arvuutellaan*, *huhutaan* ja *spekuloidaan*. Samoista aiheista on julkaistu usein useampi lähes samalla sisällöllä varustettu uutinen, mutta otsikkoja on muutettu hieman erilaisiksi. Monet otsikot lupailevat uutta tietoa, mutta lopulta itse jutussa ei kerrotakaan mitään uutta tai ainakaan varmaa.

Uutisten spekuloinnit jättävät tilaa sille, että Ilta-Sanomat pystyy julkaisemaan lisää uutisia samasta aiheesta. Näin ollen kertomuksille on aina luvassa jatkoa ja ehkä joskus jopa oikeaa tietoa. Spekulatiot ovat myös informaation lähde faneille (ks. luku 5.3.3).

5.1.1 Kuolinsyillä spekulointi

Söderholmin mukaan Jim Morrisonin kuolemasta on kolme erilaista kerronnallista ideaa.

Ensimmäinen on vetäytyvän sankarin idea, johon liittyvät spekuloinnit Morrisonin kuolemasta; kuoliko kuuluisuus oikeasti? Toinen on kuoleman hyväksymisen idea, jossa itse fyysinen kuolema hyväksytään, mutta kuolinsyillä spekuloidaan. Kolmas on välttävä kanta, jossa yhdistyvät edelliset ideat, mutta siihen on liitetty myös ylöskaivamisen idea; Morrisonin ruumis on siirretty johonkin salaiseen paikkaan. Erilaiset salaliittoteoriat auttavat entisestään sankarin mytologisaatiota. (Söderholm 1990, 134 – 136.)

Michael Jacksonin kuolemautisoinnissa esiintyy kahta ensimmäistä Söderholmin esittämää kerronnallista ideaa. Suurimmassa osassa spekulointiuutisia on hyväksytty Jacksonin kuolema, mutta kuolinsyillä spekuloidaan. Ainoastaan yhdessä uutisessa annetaan ymmärtää, että kaikki tahot eivät usko Michael Jacksonin kuolleen oikeasti. Ylöskaivamisen ideaa ei aineistoni uutisissa esiinny. Kuolinsyyn spekulointi alkaa arvuuttelulla siitä, mikä oli Demerol-särkylääkkeen osuus Jacksonin kuolemaan.

Brittilehti The Sun väittää Jacksonin lyhyestyneen kotonaan lattialle ja lopettaneen hengittämisen vedettyään yliannostuksen Demerol-särkylääkettä.

(Kuoliko Michael Jackson lääkkeiden yliannostukseen? 26.6.2009 00:46, päivitetty 26.6. 19:01.)

Lehden mukaan Jackson ruiskutti itseensä särkylääkettä nimeltä Demerol. Hänen uskotaan olleen kourissa morfiinintapaiseen lääkkeeseen.

(Brittilehti: Jacksonin kuoleman syynä lääkkeen yliannostus, 26.6.2009 08:32.)

Poptähti Michael Jacksonin äkillisen kuoleman syy on hämärän peitossa. Jacksonille on määrä tehdä ruumiinavaus myöhemmin tänään, (. . .) Testeillä selvitetään, oliko sydänkohtaukseen kuolleen Jacksonin elimistössä lääkkeitä, alkoholia tai huumeita kuoleman hetkellä.

(Oliko Michael Jacksonin elimistössä lääkkeitä tai alkoholia? 26.6.2009 10:35.)

Edellä olevissa kommentteissa spekuloinnin luovat sanavalinnat: Brittilehti The Sun väittää, hänen uskotaan olleen koudessa morfiinintapaiseen lääkkeeseen ja kuoleman syy on *hämärän peitossa*. Kaikki sanavalinnat viittaavat siihen, että mikään ei ole varmaa ja kysymykset jätetään avonaisiksi (ks. luku 2.3.3).

Kuolinsyyn spekulointi jatkuu uutisilla siitä, liittyykö Jacksonin kuolemaan rikosta.

Kuolinsyöntutkijat ovat saaneet valmiiksi Jacksonin ruumiinavauksen, eikä siinä löytynyt merkkejä rikoksesta tai ulkoisista vammoista. Lopullista raporttia Jacksonin kuolinsyystä saadaan kuitenkin vielä odottaa.

(Michael Jacksonin ruumiinavaus ei anna viitteitä rikokseen, 27.6.2009 07:43.)

Vaikka uutisen mukaan Jacksonin ruumiinavauksessa ei löytynyt merkkejä rikoksesta, uutisessa kerrotaan, että lopullista raporttia Jacksonin kuolinsyystä saadaan vielä odottaa. Näin aluksi annettu tieto muutetaan epämääräisemmäksi ja kysymys jätetään jälleen avoimeksi.

Vaikka uutisissa todetaan, että poliisi ei epäile Jacksonia hoitanutta lääkäriä Conrad Robert Murrayta rikoksesta, spekulatioille Murrayn osuudesta Jacksonin kuolemaan annetaan tilaa. *Ruumiinavauksen tulos: Michael Jacksonin kuolemaan ei liittynyt rikosta* (26.6.2009 19:05, päivitetty 27.6. 09:17) -uutisessa kerrotaan lääkärin olinpaikasta ja tekemisistä *levinneistä huhuista* ja TMZ-kanavan *vihjailusta*.

Lääkärin olinpaikasta ja tekemisistä levisi huhuja pitkin perjantai-iltaa, ja viranomaiset vahvistivat etsivänsä lääkärin. Hänen kerrottiin antaneen Jacksonille päivittäisen Demerol-ruiskeen hieman ennen tämän kuolemaa.

Viihdeuutisiin keskittyvä TMZ-kanavan vihjasi aikaisemmin perjantaina, että Jackson saattoi saada ”liian suuren” määrän lääkettä.

Lopulta Jacksonin perhe haluaa teettää uuden ruumiinavauksen, sillä epä tietoisuus kuolinsyystä ärsyttää Jacksonin omaisia ja faneja. Spekuloidaan sävyn luo myös se, kuinka Jacksonin läheisten ja fanien kerrotaan *esittäneen epäilyjä tähden ylilääkitsemisestä*.

Perhe haluaa tietää myös Michaelin lääkärin vaikutuksesta kuolemaan. Lääkärin kerrotaan antaneen Jacksonille suonensisäisesti Demerol-kipulääkettä juuri ennen tämän kuolemaa. Myös monet Jacksonin läheiset ja fanit ovat esittäneet epäilyjä tähden ylilääkitsemisestä.

(Toinen ruumiinavaus - epä tietoisuus Jacksonin kuolinsyystä ärsyttää omaisia, 28.6.2009 08:07, päivitetty 28.6 14:35.)

Uutisissa kerrotaan myös, että Conrad Murray kiistää syytteet, joiden mukaan hän olisi määrännyt Jacksonille vahvoja särkylääkkeitä ja ruiskuttaneensa niitä Jacksoniin (Lääkäri tunsi Michael Jacksonin pulssin, 29.6.2009 13:08, päivitetty 29.6. 14:40).

Lisää spekulointia aiheuttavat ruumiinavausraportin muut tulokset. Ensin julkaistaan The Sun -lehden käsiin saamat tulokset, joiden mukaan Jackson oli pelkkä luuranko, joka painoi vain 51 kiloa ja hänen vatsassaan oli pelkkiä pillereitä. Uutisessa kerrotaan, kuinka Jackson oli kalju ja hänen kasvojaan peittivät lukuisat arvet kauneusleikkauksista ja hänen nenänsä kärki oli luhistunut kasaan. Lisäksi Jackson oli täynnä neulanjälkiä, joiden uskotaan uutisessa olevan merkki siitä, että Jacksoniin ruiskutettiin kolme kertaa päivässä vahvoja särkylääkkeitä.

- Perhe ja fanit järkyttyvät tajutessaan, kuinka huonossa kunnossa hän oli. (. . .) Pisto jäljet osoittavat, kuinka huonoon jamaan hän oli viime vuosina ajautunut, lähde kertoo.

(Michael Jacksonin ruumiinavausraportin tulokset järkyttävät, 29.6.2009 09:02, päivitetty 29.6. 10:44.)

Myöhemmin viranomaiset kuitenkin kiistävät brittilehti The Sunin tiedot Michael Jacksonin kuolemaan johtaneista syistä.

- *En tiedä, mistä tiedot ovat peräisin tai keneltä ne on saatu. Ne eivät pidä paikkaansa. Osa niistä on täyttä puppua, Los Angelesin piirikunnan kuolemansyöntutkijan viraston korkea virkamies Ed **Winter** sanoi.*

(Michael Jacksonin ruumiinavaustiedot kiistettiin, 29.6.2009 23:31, päivitetty 30.6.00:11.)

Spekuloivissa uutisissa tyypillistä on, että ensin kerrotaan jokin väite, joka kuitenkin kumotaan viimeistään seuraavassa uutisessa. Näin spekulointia pystytään jatkamaan molempiin suuntiin.

Uutisissa pidetään yllä jännitystä myös julkaisemalla arvoituksellisia kommentteja. Yhdessä uutisessa kerrotaan, että Jacksonin isän Joen mukaan *hänen poikansa kuolemaan liittyy huolestuttavia asioita.*

- *En voi kuitenkaan puhua niistä sen enempää, hän huomautti.*

(Michael Jacksonin isä: Lapset voivat hyvin, 29.6.2009 15:20.)

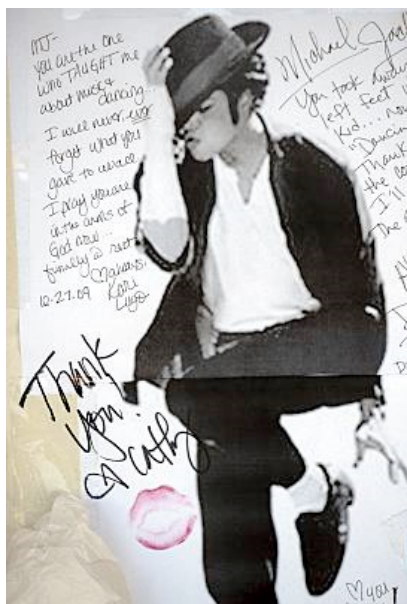
Näin uutinen jättää tarinan yhtä auki kuin Jacksonin isä kommentillaan. Tällä tavoin jokainen voi itse jatkaa spekulointeja siitä, mitä huolestuttavia asioita Jacksonin kuolemaan mahtaa liittyä.

Kulteille on ominaista myös erilaiset salaliittoteoriat kultin kohteen kuolemasta. Esimerkiksi muusikko Elvis kuoli vuonna 1977, mutta häntä ”nähdään” toistuvasti edelleen. Yksi Ilta-Sanomien uutisista käsittelee salaliittoteorioita. Uutisen otsikko *Michael Jackson ja muut kuolleet julkkikset salaliittoteorioiden keskellä* (30.6.2009 15:55, päivitetty 30.6. 16:40) lupaa useampaa salaliittoteoriaa Michael Jacksonin kuolemasta. Itse uutisessa pääpaino on kuitenkin näyttelijä James Deanin, näyttelijä River Phoenixin, näyttelijä, laulaja ja malli Marilyn Monroen sekä muusikko Elviksen ja John Lennonin ympärille muodostuneissa salaliittoteorioissa. Jacksoniin liittyvät salaliittoteoriat kuitataan artikkelin ensimmäisessä kappaleessa.

Michael Jacksonin kuolemasta on kiirinyt jo meheviä salaliittoteorioita.

Suosituimman mukaan Jackson lavasti kuolemansa paetakseen median valokeilaa ja edessä hämmöttävää konkurssia.

(Michael Jackson ja muut kuolleet julkkikset salaliittoteorioiden keskellä, 30.6.2009 15:55, päivitetty 30.6. 16:40.)

Kuva 1

Kuvateksti väittää, että fanit uskovat idolinsa olevan vielä elossa. Fani on kuitenkin kirjoittanut julisteeseen toivovansa Michael Jacksonin olevan nyt jumalan käsissä.

Kuva: AFP

(Michael Jackson ja muut kuolleet julkkikset salaliittoteorioiden keskellä, 30.6.2009 15:55, päivitetty 30.6. 16:40.)

Myös jutun kuvateksti ”Michael Jacksonin faneista osa uskoo miehen olevan vielä elossa” ja kuvatekstin mukaan myös siihen liittyvä kuva antavat ymmärtää, että fanit uskovat idolinsa olevan elossa. Tosin kuvateksti ja kuvan teksti eivät aivan vastaa toisiaan. ”I pray you are in the arms of god now” tarkoittaa vapaasti suomennettuna ”rukoilen, että olet nyt jumalan käsissä”. Näin ollen on vaikeaa kuvitella, että julisteeseen kirjoittanut fani uskoisi Jacksonin olevan elossa. Kuva 1 edustaa myös ikonista merkkiä, johon perehdyn fanidiskurssin luvussa 5.3.1.

Toinen salaliittoteorioita sivuava uutinen käsittelee Larry Kingin juontamaa CNN:n Neverland-raporttia, jossa Jacksonin haamuksi *veikattu* valkoinen hahmo kävelee käytävän päässä.

Michael Jacksonia surevat fanit hullaantuivat nähtyään mahdollisen merkin rajan taakse paenneesta idolistaan, kertoo *The Sun* -lehti.

(...)

Keskustelupalstoille tulvi viestejä faneilta, jotka olivat varmoja siitä, että Jackson oleilee nykyään Neverlandissa. Epäilevät selittävät näkyä kameraryhmän työntekijän varjolla.

(Fanit riemastuivat Jacksonin ”haamusta” - katso video! 6.7.2009 10:07.)

Spekulointidiskurssiin kuuluvien uutisten otsikot ja sisällöt toistelevat useaan otteeseen samoja asioita ja osa lauseista on tarkalleen samoja. Uutisissa saatetaan antaa jokin asia ensin faktana, mutta sen jälkeen asia kumotaan epätietoisuudella. Näin Ilta-Sanomat jättää tarinan kesken ja luo tilaa uusille uutisille ja spekulatioille. Lopulta sisällöt eivät tarjoa välttämättä mitään uutta, vaikka otsikoissa niin luvattaisiinkin.

5.1.2 Hautapaikalla ja hautaamistavalla spekulointi

Hautapaikalla ja hautaamistavalla spekulointi alkaa lähes heti sen jälkeen, kun Michael Jackson julistetaan kuolleeksi. Erityisesti hautapaikalla spekuloinnilla Ilta-Sanomat osallistuu kultin rakentamiseen, sillä hautapaikasta muodostuu usein kultin toimijoille keskeinen paikka, jossa he voivat toteuttaa rituaaleja ja kunnioittaa idolinsa muistoa. Esimerkiksi Elviksen hautapaikalla Gracelandissä käy vuosittain satojatuhansia ihmisiä. Näin ollen hautapaikan tiedot ovat arvokasta tietoa faneille. Lisäksi muut hautaamiskäytännöistä kertovat uutiset osallistuvat kertomaan kuolemaan liittyvistä rituaaleista.

Ensimmäisessä hautausdiskurssiin lokeroituvassa uutisessa spekuloidaan hautaamistavan lisäksi Michael Jacksonin uskolla. Uutisessa kerrotaan, että Michael Jackson kääntyi muslimiksi marraskuussa 2008 ja näin ollen hänet tulisi haudata islamilaisen tavan mukaan jo saman vuorokauden sisällä kuolemasta.

Hauta kaivetaan itä-länsisuuntaisesti. Vainaja lasketaan hautaan oikealle kyljelleen, kasvot kohden Mekkaa. Hautakivi ei ole pakollinen. Hauta-alueella ylipäätään ei tule olla muiden uskontojen symboliikkaa.

(Muslimina Jackson pitäisi haudata pian, 26.6.2009 09:32.)

Uutisessa kerrotaan yksityiskohtaisesti, miten muslimit tulisi haudata. Uutisella ei sinänsä ole mitään muuta lähdettä tai totuusperää kuin se, että Michael Jackson oli muslimi. Michael Jacksonia ei kuitenkaan haudattu samana päivänä Ilta-Sanomien päätelmistä huolimatta. Sen sijaan uutisissa aletaan spekuloida, että Jackson haudattaisiin entiselle asuintilalleen Neverlandiin.

The Sun -lehden haastattelema perheystävä uskoo, että hautajaiset pidetään ensi keskiviikkona. Lähteen mukaan perhe hautaa rakkaansa tämän ranchille Neverlandiin, jonne ilmeisesti myös Jackson itse toivoi tulevansa haudatuksi.

(Michael Jackson haudataan keskiviikkona Neverlandiin? 29.6.2009 09:30.)

Kyseisessä uutisessa kerrotaan myös, kuinka Michael Jacksonin hautajaisista uskotaan tulevan suurempi muistojuhla kuin Elviksen ja prinsessa Dianan hautajaiset olivat. Lisäksi Ilta-Sanomien referoi Daily Mail -lehteä, jonka mukaan yli miljoonan fanin uskotaan saapuvan Los Angelesiin todistamaan historiallista tapahtumaa. Uutisessa on siis aistittavissa niin Michael Jacksonin hautajaisten ylistämistä kuin informaation antamista faneille hautajaismenoista. Lisäksi uutisessa puhuu edesmennyt Michael Jackson, joka *ilmeisesti itse toivoi tulevansa haudatuksi Neverlandiin*. Palaan hautajaisten ylistämiseen fanidiskurssin luvussa 5.3.3.

Pian alkavat spekuloinnit siitä, pääsevätkö fanit osallistumaan itse hautajaisiin vai ainoastaan muistojuhlaan. Jutun otsikko *Fanit pääsevät Jacksonin hautajaisiin?* jättää hautajaiskysymyksen vielä avoimeksi, vaikka seuraavassa lauseessa kerrotaan fakta.

Michael Jacksonin perhe aikoo järjestää poptähdelle avoimet hautajaiset.

(Fanit pääsevät Jacksonin hautajaisiin? 29.6.2009 22:11, päivitetty 29.6. 22:13.)

Uutisessa kerrotaan myös, että ihmisoikeusaktivisti ja pastori Al Sharptonin mukaan ”hautajaisista on tulossa niin mittavat, että niiden järjestämistä pitää harkita pitkään ja tarkoin”.

Lopulta Ilta-Sanomat tarjoilee otsikon *Näin Michael Jackson haudataan* (30.6.2009 21:35, päivitetty 1.7. 08:57). Uutisessa kerrotaan, kuinka Michael Jacksonin ruumis tuodaan torstaiaamuna Neverland-tilalle, jossa järjestetään surutilaisuus, jossa Jacksonin ruumis on julkisesti nähtävillä. Uutinen pohjautuu CNN:n tietoihin. Utista seuraa toinen uutinen *Michael Jacksonin lasiarkku tuodaan hevostärryillä Neverlandiin* (1.7.2009 08:52, päivitetty 1.7. 11:50.) lisäfaktoilla.

Michael Jacksonia ei todellakaan haudata perinteisin menoin, vaan popin kuninkaalle järjestetään yhtä hulppeat hautajaiset kuin hän elikin.

Daily Mail -lehden mukaan laulajan ruumis tuodaan ruumisauton sijaan valkoisilla hevostärryillä Neverlandiin. Sen jälkeen hänen lasiarkkunaan lepäävä ruumiinsa asetetaan näkyville ranchille, jotta fanit voivat hyvästellä idolinsa.

Uutisessa kerrotaan, että poliisin mukaan Neverlandissa on ainakin kaksi muistotilaisuutta sunnuntaina ja osa faneista on jo lähtenyt Los Angelesista kohti Neverlandia välttääkseen ruuhkia. Näin ollen uutinen kertoo, mitä fanit tekevät ja miksi. Toinen uutinen antaa jo hieman varoituksia tietojen epävarmuudesta kertomalla, että tähdelle suunnitellaan useampia hautajaisia Neverlandiin ja Jacksonin harjoittelupaikkana toimineeseen Staples Centeriin (Ruuhkan Neverlandiin pelätään paisuvan 200 km:n mittaiseksi, 1.7.2009 11:07, päivitetty 1.7. 14:54).

Lopulta tiedot Neverlandin hautajaisista joudutaan kuitenkin kumoamaan.

Michael Jacksonin perhe on ilmoittanut, että tähden Neverlandin tilalla ei järjestetä minkäänlaisia ”yksityisiä tai julkisia” hautajaismenoja.

(Puheet Jacksonin muistotilaisuudesta Neverlandissa perättömiä, 2.7.2009 07:43.)

Seuraavaksi Ilta-Sanomat antaa jälleen faktapitoisen otsikon *Jacksonin hautajaiset Nokia Theatressa ja Staples Centerissä* (2.7.2009 07:46), mutta pyörittää otsikon väittämän ensimmäisessä

kappaleessa kertomalla, että Jackson haudataan *todennäköisesti* tiistaina Los Angelesissa. Seuraavassa kappaleessa annetaan jälleen faktoja.

Hautajaiset järjestetään kymmeneltä aamulla paikallista aikaa Staples Center -areenassa Los Angelesin keskustassa. Suomen aikaa tämä tarkoittaisi tiistai-iltaa kello 20.

Muutaman kappaleen jälkeen tiedot jälleen pyörretään.

AEG ja Jacksonin omaiset eivät kuitenkaan vielä ole lopullisesti vahvistaneet hautajaisten aikataulua ja pitopaikkaa.

(Jacksonin hautajaiset Nokia Theatressa ja Staples Centerissä, 2.7.2009 07:46.)

Ilta-Sanomat uutisoi myös huhusta, jonka mukaan Jacksonin ruumista säilytetään Hollywoodin kukkuloilla sijaitsevan Forrest Lawn Memorial hautausmaan kappelissa (Mitä ihmettä Neverlandissa tapahtuu? - katso videot! 2.7.2009 13:25, päivitetty 2.7. 22:01).

Lopulta Michael Jacksonin perhe vahvistaa tiedon, jonka mukaan Michael Jacksonin muistotilaisuus järjestetään tiistaina Staples Center -areenalla Los Angelesissa. Uutisessa todetaan myös, että Jacksonin perheen ilmoitus teki lopun viikon aikana pyörineistä pop-tähden muistotilaisuuteen liittyvistä ristiriitaisista viesteistä. Uutisessa kerrotaan myös, että faneille tullaan jakamaan 11000 ilmaislippua muistotilaisuuteen. (Jacksonin perhe: Muistotilaisuuteen 11000 ilmaista lippua - katso video! 3.7.2009 07:08, päivitetty 3.7. 14:10.) Näin ollen Ilta-Sanomat ottaa kantaa julkaisemiinsa ristiriitaisiin viesteihin. Muistotilaisuuden lippujen arvontaa käsitteleviin uutisiin palaan fanidiskurssin luvussa 5.3.3.

Itse hautaamisesta julkaistaan vielä uutinen, jossa kerrotaan, että Michael Jackson haudataan kuin haudataankin tiistaina, mutta ilman aivoja. Uutisessa referoidaan The Daily Mirror -brittilehteä, jonka mukaan *on mahdollista*, että Jacksonin aivot haudataan myöhemmin samaan hautaan muun

ruumiin kanssa. (Michael Jackson haudataan tiistaina - ilman aivoja, 5.7.2009 17:01, päivitetty 5.7. 18:42.)

Myöhemmin Ilta-Sanomat uutisoi siitä, miten Jacksonin perheellä oli erimielisyyksiä Michael Jacksonin hautamisesta. Erimielisyyksien vuoksi hautajaissuunnitelmat ovat uutisen mukaan edelleen auki. Jacksonin isä ja veljet olisivat halunneet haudata Jacksonin Neverlandiin ja pitää Los Angelesin kaduilla marssin, jossa Jacksonin arkku olisi avoinna. Jacksonin äiti ja sisaret eivät kuitenkaan hyväksyneet ideaa. (Jacksonin perhe ei tiennyt itsekään, minne hautaa Michaelin, 6.7.2009 14:41.) Juttu otsikkoa *Jacksonin perhe ei tiennyt itsekään, minne hautaa Michaelin* myöten puolustelee Ilta-Sanomien epätietoisuutta, sillä myös Jacksonin perhe on ollut epätietoinen hautamisjärjestelyistä. Mielenkiintoista on, että Ilta-Sanomien oli silti pakko julkaista ”faktoilla” varustettuja uutisia, vaikka edes Jacksonit eivät tieneet, mitä tuleman pitää.

Lopulta vahvistetaan myös tieto, jonka mukaan Jackson haudataan Forrest Lawnin hautausmaalle Los Angelesiin. Uutisen mukaan Jackson haudataan kaksi tuntia ennen kuin hänen muistotilaisuutensa alkaa Staples Centerissä. (Jackson haudataan Los Angelesiin, 6.7.2009 19:38.) Myöhemmin kuitenkin uutisen tiedot pyörretään ilmoittamalla, että hautaustilaisuuden jälkeen ruumis kuljetetaankin muistogaalaan (Michael Jacksonin ruumis kuljetetaan muistogaalaan, 7.7.2009 11:25, päivitetty 12:01). Ennen tätä uutista, mutta pari tuntia myöhemmin päivitettyssä uutisessa, sanotaan jälleen, että Jackson haudataan pari tuntia ennen muistotilaisuutta (Michael Jackson haudataan 2 tuntia ennen muistotilaisuutta, 7.7.2009 09:27, päivitetty 14:13).

Myös muistotilaisuuden ohjelmasta kerrotaan aluksi *huhuja*.

Muistotilaisuuden ohjelmasta ei ole tihkunut tietoja, mutta huhujen mukaan tapahtumassa esiintyy ainakin Jennifer Hudson.

(Michael Jacksonia muistetaan tiistaina Los Angelesissa, 7.7.2009 06:48.)

Lopulta muistotilaisuudesta ilmoitetaan oikeasti tarkkoja tietoja esiintyjistä alkamisaikoihin. Ilta-Sanomat raportoi hautajaisten ja muistotilaisuuden tapahtumia lähes reaaliaikaisesti. Palaan

muistotilaisuudesta raportointiin fanidiskurssin alla, sillä uutiset eivät enää ole spekulioivia, vaan pikemminkin informaation ja kokemuksien lähde faneille (ks. luku 5.3.3).

Hautausmaista, joille julkisuuden henkilöt haudataan, tulee usein suosittuja turistikohteita. Jopa hautaamisesta on tehty suurta fanibisnestä. Esimerkiksi Hollywood Memorial Cemetery (nykyisin Hollywood Forever Cemetery) oli 1990-luvun lopulla konkurssin partaalla. Kun hautausmaan ylläpitäjät tajusivat alkaa markkinoida hautausmaata ”Valhalla of the Stars” -nimellä, hautajaisten määrä nousi kaksinkertaiseksi. Rojekin mukaan tavallinen hautapaikka maksoi teosta kirjoitettaessa 637 dollaria, kun taas hautapaikka tähden läheltä maksoi 5 000 dollaria. Silkalla rahalla fani voi siis päästä idolinsa naapuriksi kuolemansa jälkeen. Sen lisäksi, että hautapaikka voi houkutella fanit katsomaan idolinsa hautaa, se voi myös houkutella joitain ryöstämään haudan rekvisiittaa. Jotkut fanit hakevat idolinsa haudalta multaa tai kukkia jäännöksiksi. Niin näyttelijä James Deanin kuin muusikko Jim Morrisonin hautakivet on varastettu. Ääritapauksessa jopa ruumiita on yritetty varastaa. Vuonna 1901 Yhdysvaltojen presidentti Abraham Lincoln haudattiin uudestaan sementistä ja teräksestä valmistettuun arkkuun, sillä hänen ruumiinsa oli aiemmin yritetty varastaa. Tosin tässä asiassa eivät olleet fanit, vaan varkaat halusivat Illinoisin osavaltion vapauttamaan yhden vangin Lincolnin ruumista vastaan. Myös näyttelijä Charlie Chaplinin ruumis on varastettu vuonna 1978. Vastineeksi ruumiista varkaat vaativat 600 000 Sveitsin frangia. Poliisit saivat kuitenkin varkaat kiinni ja palauttivat ruumiin. (Rojek 2001, 60 – 61.)

Näin ollen median mainostaessa haudan sijaintia mainostus voi pahimmassa tapauksessa aiheuttaa jopa haudan häpäisemisen. Ei olekaan ihme, että Jacksonien perhe ei kertonut oitis hautapaikasta. Toisaalta on mahdollista, että heillä oli oikeasti vaikeuksia päättää, mikä olisi järkevin ja turvallisin hautapaikka heidän pojalleen. Sen sijaan Ilta-Sanomat eivät säästelleet tiedoillaan Jacksonin hautapaikasta vaan kertoivat kaiken mahdollisen. Toisaalta eriävät tiedot hautapaikasta poissulkevat toisensa ja näin Ilta-Sanomat ei edesauttanut Jacksonin haudan häpäisemistä, mutta ei myöskään avittanut sitä, että fanit olisivat päässeet kokoontumaan kultin tulevalle keskeiselle näyttämölle.

Hautausdiskurssin uutisista saa käsityksen, että Ilta-Sanomat julkaisee koko ajan lisää uutisia Michael Jacksonin hautaamiseen liittyvistä asioista, vaikka heillä ei ole varsinaisesti mitään uutta sanottavaa. Kuten kuolinsyydiskurssissa myös hautausdiskurssissa toistuvat samat tekstit hieman eri

otsikoilla, sisällöillä ja kuvilla. Tärkeintä on saada jokin uutinen julkaistua. Hautajaisten pitopaikaksi epäillyn Neverland-tilan edusta on koko ajan niin fanien kuin mediankin täyttämä. Se, päivystävätkö fanit ja media Neverlandissa juuri uutisoinnin vuoksi jää Ilta-Sanomien uutisissa hämärän peittoon. Palaan kuitenkin Neverlandin tapahtumiin uudestaan fanidiskurssin luvussa 5.3.3.

5.1.3 Perinnönjaolla spekulointi

Perinnönjaolla spekuloinnista kertovassa diskurssissa spekuloidaan sillä, kuka perii Jacksonin omaisuuden ja kuka saa lasten huoltajuuden. Spekuloinnit lasten huoltajuudesta käsittelevät Jacksonin jälkeläisten tulevaisuutta. Spekuloinnit Jacksonin lasten huoltajuudesta alkavat niin ikään huhuilla ja *vihjauksilla*.

Jacksonien perheen pitkäaikainen lakimies vihjaa popin kuninkaan kolmen lapsen päätyvän Jacksonin omalle äidille Katherinelle.

(Michael Jacksonin lapset menevät Jacksonin omalle äidille, 26.6.2009 10:27.)

Uutisessa otsikko on jälleen toteava, vaikka jutun puhuja ainoastaan *vihjaa*. Jo samana päivänä Ilta-Sanomien saa TMZ-kanavalta käsiinsä tiedon, jonka mukaan Michael Jacksonin lapset menisivätkin Jacksonin entiselle vaimolle ja lasten biologiselle äidille Debbie Rowelle. Otsikossa *Michael Jacksonin lapset ehkä Debbie Rowelle* muistetaan onneksi mainita sana *ehkä*, vaikka itse teksti esitetään faktana. Tässä uutisessa osat ovat toisin päin; otsikko on epävarma, mutta teksti on toteavaa.

Michael Jacksonin ex-vaimo Debbie Rowe saa halutessaan kahden Jacksonin kanssa saamansa lapsen huoltajuuden.

Jacksonin entisen lakimiehen mukaan Debbie Rowe on kelvollinen hakemaan huoltajuutta, sillä tämä ei koskaan osallistunut vanhemmuuden sopivuutta arvioivaan tutkimukseen. TMZ:n lähteiden

mukaan Debbie Rowe aikoo hakea Jacksonin lasten huoltajuutta. (Michael Jacksonin lasten huoltajuus ehkä Debbie Rowelle, 26.6.2009 19:58, päivitetty 26.6. 20:03.)

Parin päivän päästä Ilta-Sanomat julkaisee uutisen, jonka mukaan Michael Jacksonin äiti Katherine Jackson hakee Jacksonin lasten huoltajuutta. Samassa uutisessa kerrotaan myös, että kahden vanhimman lapsen biologisen äidin Debbie Rowen *arvellaan* hakevan huoltajuutta, vaikka hän on aiemmin luopunut oikeuksistaan lapsiin. (Jacksonin äiti hakee poikansa lasten huoltajuutta, 29.6.2009 07:20.)

Lopulta Debbie Rowe saadaan itse puhujaksi.

- En ole koskaan ollut heidän äitinsä enkä halua heitä elämäni.

Lisäksi uutisessa Debbie Rowen sanotaan vahvistaneen News of the Worldille, että Michael Jackson ei ollut hänen lastensa isä. Rowen mukaan lapset pantiin alulle keinohedelmöityksessä tuntemattoman lahjoittajan spermalla. Uutisessa kerrotaan myös, että Jacksonin isyyttä on spekuloitu siitä asti, kun hänen lapsensa syntyivät. (Debbie Rowe: Jackson ei ollut lasteni isä, mutten hae huoltajuutta, 29.6.2009 10:58, 29.6 13:09.) Jutun otsikko *Debbie Rowe: Jackson ei ollut lasteni isä, mutten hae huoltajuutta* on erikoinen, sillä Rowen kommentin alku ja loppu eivät varsinaisesti liity yhteen. Lisäksi otsikossa annetaan ymmärtää, että isä ei voi olla, ellei ole biologinen isä. Eikö Rowe edes voisi hakea huoltajuutta, jos Jackson olisi lasten biologinen isä?

Saman päivän illalla saadaan varmuus siitä, kenelle Jacksonin lasten huoltajuus menee. Kalifornialainen tuomari on luovuttanut Michael Jacksonin lasten huoltajuuden Jacksonin äidille Katherine Jacksonille. Päätös on kuitenkin väliaikainen, sillä 3. elokuuta lastenhuoltajuusasiaa puidaan uudestaan oikeudessa. (Michael Jacksonin äiti sai poikansa lasten huoltajuuden, 29.6.2009 19:58, päivitetty 29.6. 22:17.)

Seuraavana päivänä julkaistaan uutinen, jonka mukaan kumpikaan Jacksonin kahden vanhimman lapsen oletetuista vanhemmista, Debbie Rowe eikä Michael Jackson, ole lasten biologinen vanhempi.

Yhdysvaltalaisviestimissä esitettiin hurjia väitteitä siitä, etteivät Michael Jackson ja Debbie Rowe ole biologisia vanhempia yhdellekään poptähden kolmesta lapsesta.

Uutisessa kerrotaan, että nettisivusto TMZ.com esitti väitteen *lukuisiin lähteisiin vedoten*.

Sivuston mukaan Rowe olisi toiminut Jacksonin kolmen lapsen sijaissyntyttäjänä ja saanut palveluksistaan muhkean korvauksen.

Myöhemmin uutisessa kuitenkin todetaan, että Blanketin äidistä ei löydy virallisista papereista mitään merkintöjä ja että sijaissyntyttäjän uskotaan olevan eurooppalainen. Lisäksi TMZ:n mukaan *on mahdollista*, että Blanketin äiti ilmaantuu vielä sekoittamaan Jacksonin lapsista käytävää huoltajuuskiistaa. Uutisissa kerrotaan myös, että paperit, jotka todistaisivat Jacksonin ja Rowen biologisen vanhemmuuden tai adoption, loistavat poissaolollaan. Lisäksi on epäselvää, hakeeko Rowe lastensa Prince Michaelin ja Parisin huoltajuutta. (Yllättävä väite: Debbie Rowe ja Michael Jackson eivät ole biologiset vanhemmat, 30.6.2009 20:48, päivitetty 30.6. 21:17.)

Näin ollen Ilta-Sanomien lähteenä ollut TMZ.com-sivusto menee itse hieman sekaisin oliko Rowe kolmen vai kahden lapsen sijaissyntyttäjä. Lisäksi on mielenkiintoista, että TMZ.com esittää väitteen vedoten lukuisiin lähteisiin, vaikka viralliset paperit loistavat poissaolollaan. Ilta-Sanomien uutinen perustuu selkeästi TMZ.com-sivuston väitteisiin. Tässä uutisessa Ilta-Sanomat kuitenkin antaa ymmärtää, että tiedot ovat epävarmoja.

Heinäkuun 1. päivä saadaan isäehdokka Jacksonin lapsille.

Michael Jacksonin lasten syntyperää arvuutellaan ahkerasti Amerikassa. Jenkkilehti Us väittää tietävänsä Jacksonin vanhimpien lasten biologisen isän.

Lehden mukaan isä on Jacksonin ihotautilääkäri ja sairaanhoitajana työskennellyt Debbie Rowen entinen pomo Arnold Klein. (. . .)

- Hän on isä. Hän ja Debbie allekirjoittivat sopimuksen, jossa lupasivat, etteivät koskaan paljasta totuutta, sisäpiiriläinen selittää lehdelle.

Lisäksi uutisessa kerrotaan, että TMZ:n mukaan Michael Jacksonin nuorimman pojan Blanketin sijaissyntyttäjälle ei koskaan kerrottu lapsen menevän popin kuninkaalle. (Hän on lasten oikea isä? - katso video! 1.7.2009 09:41, päivitetty 1.7. 12:45.)

Uutisen otsikossa *Hän on lasten oikea isä?* on jälleen kysymysmerkki lopussa osoittamassa tiedon epävarmuutta. Lisäksi kuvatekstissä kerrotaan, että ”Arnold Kleinin väitetään luovuttaneen spermansa Jacksonin lasten hedelmöitykseen”. Kuvassa hymyilee Arnold Klein.

Samana päivänä julkaistaan uudestaan uutinen Jacksonin testamentista, jonka mukaan Jacksonin lapset menevät edelleen Jacksonin äidille Katherine Jacksonille. Lisäksi uutisessa kerrotaan, että jos Katherine Jackson olisi estynyt huolehtimaan lapsista, huoltajuus menisi tällöin Jacksonin hyvälle ystävälle laulaja Diana Rossille. (Jacksonin testamentti paljastaa: lapset tähden äidille, Debbie Rowelle ei dollariakaan, 1.7.2009 20:01, päivitetty 1.7. 21:01.)

Vaikka lasten huoltajuus näyttäisi olevan jo selvä, 2. heinäkuuta Debbie Rowe ilmoittaa NBC:lle antamassaan haastattelussa haluavansa lastensa huoltajuuden.

Rowe kertoo olevansa valmis dna-testeihin todistaakseen äitiytensä. Hän suostuu myös psykologisiin testeihin todistaakseen olevansa kykenevä lasten huoltajaksi.

(Jacksonin ex-vaimo aikoo taistella lapsistaan - valmis dna-testiin, 2.7.2009 23:06, päivitetty 2.7. 23:11.)

Näin lähes selvät huoltajuusjärjestelyt muuttuvat ja spekuloinnit lasten huoltajuudesta jatkuvat. Tosin ainakin marraskuuhun 2010 mennessä Jacksonin lasten huoltajuus on pysynyt Katherine Jacksonilla.

Myös Jacksonin perinnönjaosta spekulointi alkaa saman tien Jacksonin kuoleman jälkeen. Vaikka Jacksonilla arvioidaan olevan huimat velat, hänen omaisuuden uskotaan kiirivän vielä huimemmaksi. Ensimmäisessä perinnönjakouutisessa yhdeksi Jacksonin perijöistä veikataan entistä Beatles-jäsentä Paul McCartneya.

Alkuvuonna huhuttiin, että Jackson on testamentannut McCartneylle Beatles-oikeutensa.

(Paul McCartney perii Michael Jacksonin? 26.6.2009 16:16, päivitetty 26.6. 22:58.)

Uutinen on sikäli mielenkiintoinen, että otsikkoon *Paul McCartney perii Michael Jacksonin?* on nostettu Paul McCartney, mutta muuten uutinen käsittelee pääasiassa Jacksonin omaisuutta. Otsikko päättyy spekulointidiskurssille tuttuun tapaan kysymysmerkkiin.

Myöhemmin uutisoidaan siitä, kuinka Jacksonin suku on käynnistänyt prosessin, jotta se saisi haltuunsa Jacksonin taloudellisen omaisuuden. Lisäksi Jacksonin kuoleman jälkeisestä oikeusprosessista odotetaan tulevan pitkä ja mutkikas. (Michael Jacksonin äiti sai poikansa lasten huoltajuuden, 29.6.2009 19:58, päivitetty 29.6. 22:17.)

Lopulta julkaistaan tietoja, jotka ovat peräisin Michael Jacksonin vuonna 2002 laatimasta testamentista. Alun perin Jacksonin vanhemmat olivat uutistoimisto AP:n mukaan uskoneet, että Jacksonilla ei olisi ollut voimassa olevaa testamenttia.

*Viime viikolla kuollut popin kuningas **Michael Jackson** määräsi vuonna 2002 laaditussa testamentissaan kaikki varansa äidilleen **Katherinelle**, kolmelle lapselleen ja hyväntekeväisyyteen. Isä **Joe Jacksonia** ei mainita testamentissa, kertoo *Wall Street Journal*.*

(Michael Jacksonin testamentti: Joe-isä ei saa penniäkään, 30.6.2009 08:18, päivitetty 30.6 10:16.)

Uutisen otsikkoon nostettu *Joe-isä ei saa penniäkään* on sävyiltään ilkkuva. Otsikon ja ensimmäisen kappaleen lauseen jälkeen Joeta ei mainita. Michael Jackson on puhunut julkisuudessa suhteestaan isäänsä, joka oli väkivaltainen kasvattaja. Lisäksi Michael Jacksonilla ei ollut tiedettävästi kovinkaan läheiset välit isänsä kanssa. Uutisesta välittyy mielikuva, että Ilta-Sanomat on mielissään siitä, että *Joe-isä ei saa penniäkään*.

Seuraavana päivänä julkaistaan lähes sama uutinen Jacksonin testamentista, jossa Joen paikan otsikossa ja tekstissä on lunastanut Debbie Rowe.

*Ex-vaimolleen ja kahden vanhimman lapsensa äidille, **Debbie Rowelle**, Jackson ei jätä testamentissaan mitään.*

Lisäksi uutisessa kerrotaan, että Joe Jacksonin osuus perintöön ei selvinnyt keskiviikkona, mutta aiemmat huhut kertovat, että Joe Jackson on jäänyt testamentin ulkopuolelle. (Jacksonin testamentti paljastaa: lapset tähden äidille, Debbie Rowelle ei dollariakaan 1.7.2009 20:01, päivitetty 1.7. 21:01.)

Jälleen otsikko *Jacksonin testamentti paljastaa: lapset tähden äidille, Debbie Rowelle ei dollariakaan* on ilkkuva. Tällä kertaa tosin ilkkumisen kohteena on Debbie Rowe. Näin ollen otsikoillaan Ilta-Sanomat arvottaa uutisten henkilöitä. Kyseisissä tapauksissa ilkkumisen kohteena ovat Jacksonin ”pahamaineinen” isä ja lasten huoltajuusspekuloinneissa ”uhkaavaa tahoja” näyttelevä Jacksonin ex-vaimo.

5.1.4 Jacksonin seksuaalisuudella spekulointi

Spekulointidiskurssin viimeinen kohta käsittelee Jacksonin seksuaalisuudella spekulointia. Tällaisia uutisia on ainoastaan yksi. Siinä spekuloidaan sillä, oliko Jacksonilla tyttöystävää kuollessaan. Tämä spekulointi lokeroituu Jacksonin elämäntyylä kuvaaviin kertomuksiin.

Spekulaatiot Michael Jacksonin seksuaalisesta suuntautumisesta saivat uuden käänteen.

Tähden ystävä ja henkivartija Matt Fiddes kertoi tänään Sky Newsin haastattelussa, että Jacksonilla oli elämässään erityinen nainen.

Fiddes kieltäytyy nimeämästä salaista tyttöystävää. Hänen mukaansa Jacksonin perhe oli kuitenkin tietoinen naisen olemassaolosta.

Fiddes ei osannut kertoa tarkalleen kuinka kauan pariskunta oli ollut yhdessä, mutta väitti heidän tapailleen toisiaan useissa yhteyksissä.

Lisäksi uutisessa kerrotaan, että Jacksonin epävirallisen elämäkerran kirjoittaneen toimittaja Ian Halperin mukaan Jackson oli homoseksuaali, joka piti nuoremmista miehistä. (Michael Jacksonilla salainen tyttöystävä? 2.7.2009 19:09.)

Uutinen on sikäli mielenkiintoinen, että siinä annetaan ymmärtää, että muissa uutisissa olisi jo spekuloitu Jacksonin seksuaalisuudella. Voi tosin olla, että uutisessa tarkoitetaan ylipäättään spekulointia Jacksonin seksuaalisuudesta – myös Jacksonin elämän aikana. Uutinen poikkeaa muista spekulointidiskurssin uutisista, sillä siinä myönnetään itse spekulointi. Uutisen otsikko

Michael Jacksonilla salainen tyttöystävä? on päätetty spekulointidiskurssin uutisille tuttuun tapaan kysymysmerkkiin, jolloin uutisen faktapitoisuus jää avoimeksi. Otsikko on sellainen, joka saa varmasti monet Michael Jacksonista kiinnostuneet lukemaan uutisen. Itse uutisessa ei kuitenkaan anneta kovinkaan tarkkoja tietoja, mitä kysymysmerkki otsikon lopussa hieman enteilikin.

5.2 Kuningasdiskurssi

Toinen päädiskurssini muodostuu sankaria yli-inhimillistävistä ja ylistävistä kertomuksista. Näihin kertomuksiin kuuluvat Jacksonin ystävien ja perheenjäsenten kertomukset Michael Jacksonista ihmisenä. Kuningasdiskurssin kuuluvat myös muiden kuuluisuuksien Michael Jacksonia ylistävät kommentit ja jutut, joissa Jacksonia verrataan muihin kulttihahmoihin. Kuningasdiskurssiin lukeutuvat myös negatiiviset kirjoitukset Jacksonista, jotka kuitenkin yli-inhimillistävät Jacksonia. Negatiivisia kirjoituksia on vähän suhteessa aineistoni kokoon, mutta myös tämä puoli kirjoittelusta on tärkeää tuoda esiin.

5.2.1 Lähipiirin kultti

Lähipiirin kultti perustuu ystävyteen. Lähipiirin kulttia rakentavat muun muassa ystävien kirjoittamat kirjat (Söderholm 1990, 140). Olen käyttänyt Söderholmin määritelmää lähipiirin kultista pohjana aladiskurssilleni, jossa Ilta-Sanomien osallistuu kultin rakentamiseen uutisoimalla Jacksonin ystävien ja perheen kommentteja ja tarinoita Jacksonista ihmisenä ja yli-ihmisenä. Ilta-Sanomien uutisissa Michael Jacksonin läheisiä ystäviä edustavat lähinnä muut kuuluisuudet, mutta myös Jacksonin perheenjäseniä on käytetty lähteenä. Suurimmassa osassa juttuja Jacksonin perheenjäsenten puolesta puhuu kuitenkin esimerkiksi perheen lakimies tai Jacksonin elämäkerturi.

Muun muassa Jacksonin pitkäaikainen ystävä Brooke Shields kuvaa Jacksonia *erityiseksi ystäväksi, taitelijaksi ja lahjaksi maailmalle* (Lisa Marie Presley suree entistä miestänsä, 26.6.2009 04:25, päivitetty 26.6. 04:37). Jacksonin läheinen ystävä taikuri Uri Geller on puolestaan täysin järkyttynyt siitä, että Jackson kuoli. Hänen mielestään Jackson oli hyvässä kunnossa ennen kuolemaansa. (Läheinen ystävä: Michael Jackson oli hyvässä kunnossa, 26.6.2009 03:33.) Jacksonin kanssa työskennelleen laulaja Lenny Kravitz oli myös hyvin surullinen kuolemasta.

Näin myös, kuinka hyvä isä hän oli. Kaunis ihminen.

(Michael Jacksonia sureva Madonna: En voi lopettaa itkemistä, 26.6.2009 08:13, päivitetty 26.06. 16:08.)

Michael Jacksonin poika Prince luuli isänsä pelleilevän, kun Jackson luhistui olohuoneensa lattialle. Jacksonin elämäkerturi Stacy Brownin mukaan Jacksonilla oli usein tapana pelleillä. Uutisessa kerrotaan myös, että Prince jäi seuraamaan elvytystilannetta *ikään kuin transsissa*. (Michael Jacksonin poika luuli isänsä pelleilevän, 28.6.2009 21:23, päivitetty 28.6. 21:40.) Vaikka uutisessa on lähteenä Stacy Brown, joka ei itse edes ollut kuolinhetkellä olohuoneessa, uutinen tuo lukijan lähelle Jacksonin kuolemaa ja tämän perhettä. Uutinen esittää Jacksonin myös hauskana isänä, joka pelleili. Se, että Prince *seurasi tilannetta kuin transsissa* kuvastaa tilanteen järkyttävyyttä.

Suurimmassa osassa uutisista, joissa Jacksonin läheiset ovat lähteenä, ei ole puhujina suoraan perheenjäseniä, vaan heidän puheitaan on referoitu jonkun välityksellä. 29.6.2009 Joe Jackson antaa kuitenkin lausunnon Extra-Medialle, jossa hän kertoo Michael Jacksonin lasten voivan hyvin. Lisäksi Joe Jackson lupaa, että hänen perheensä tekee kaikkensa huolehtiakseen lasten hyvinvoinnista. (Michael Jacksonin isä: Lapset voivat hyvin 29.6.2009 15:20.) Monet kuuluisuuksien ja Jacksonin ystävien kommentteista Jacksonin kuolemasta pureutuvat juuri siihen, kuinka huolissaan he ovat Jacksonin lapsista. Myös spekulointiuutisissa Jacksonin lapset ovat suuressa osassa.

Michael Jacksonin veljen Jermaine Jacksonin NBC:lle antama haastattelu on kattavin Jacksonin läheisten kertomuksista. Jutussa Jermaine kuvailee, kuinka Michael Jacksonin kuoltua hän suuteli veljeään otsalle, halasi häntä ja kuiskasi, ettei koskaan jättäisi häntä. Hän kertoo artikkelissa myös, että hän olisi itse halunnut mennä *Michaelin* puolesta, sillä hänen mielestään *Michael* lähti liian aikaisin. Jermaine Jackson valottaa myös mielipiteitään Michael Jacksonin oikeudenkäynneistä.

- Tiesin hänen olevan sataprosenttisesti syytön (. . .) Michael oli lahja. Maailma rakasti häntä, mutta tietyt tahot eivät arvostaneet. Hän halusi hyvää kaikille ja näki kaikissa hyvää.

Michael Jacksonin huumeidenkäytöstä Jermaine Jackson ei tiedä totuutta. Hän kuitenkin omien sanojensa mukaan loukkaantuisi, jos väitteet olisivat totta, sillä Michael oli Jermaine Jacksonin mukaan ihminen, joka oli *kaikkea sellaista vastaan*. (Jermaine Jackson paljastaa, mitä tapahtui Michaelin kuoltua, 3.7.2009, päivitetty 3.7. 14:00.)

Juttu on kokonaisuudessaan hyvin positiivisesti sävyttynyt. Jermaine Jackson kuvaa Michael Jacksonin henkisesti ja fyysisesti vahvana ja hyvänä ihmisenä. Juttu on ikään kuin vastaväite negatiivisille jutuille Jacksonista (ks. luku 5.1.1 ja 5.2.2).

Muistotilaisuutta referoivissa jutuissa on useampi Jacksonin läheisten kertomus. Näyttelijä Brooke Shields kertoo Jacksonin ja hänen lapsuudestaan lapsitähtinä ja siitä, kuinka Jackson rakasti sitä, kun Shields imitoi ihmisiä ja hauskuutti häntä.

- Hänen naurunsa oli puhdasta ja viatonta ja hän nauroi paljon.

(Brooke Shields: Michaelin moonwalk-opetus päättyi nolosti, 7.7.2009 21:49.)

Michael Jacksonin tyttären Parisin jäähyväispuhetta isälleen kuvataan muistotilaisuuden koskettavimmaksi.

- Siitä lähtien, kun synnyin, sinä olet ollut paras isä, mitä olen voinut kuvitella, Paris sanoi ja purskahti itkuun.

- Halusin vain sanoa, että rakastan sinua niin paljon.

Jacksonin veli Marlon Jackson puolestaan pohti, miksi luoja otti pois hänen veljensä. Lisäksi hän puhui siitä, miten julmasti maailma oli kohdellut Michael Jacksonia. Lisäksi hän esitti Michael Jacksonille pyynnön.

*- Minulla on sinulle, Michael, vain yksi pyyntö. Voisitko halata kaksoisveljeäni **Brandonia** minun puolestani? Marlon purskahti kyyneliin.*

(Michael Jacksonin tytär: Rakastan isääni niin paljon - katso video, 7.7.2009 22:42, päivitetty 8.7. 11:18.)

Jutut muistotilaisuudesta on kirjoitettu hyvin tunteisiin vetoavasti. Puhujat purskahtavat itkuun ja Jacksonia kuvaillaan hyväksi isäksi, jota maailma kohteli kaltoin.

Vaikka pääasiassa läheisten kertomukset Michael Jacksonista ovat positiivisia, osassa juttuja läheiset tuovat esiin myös Jacksonin synkät puolet. Jacksonien perheen lakimiehen Brian Oxmanin mukaan Jacksonin perheen sukulaiset olivat olleet huolissaan Michaelin terveydestä jo kuukausia, sillä tämä käytti runsaasti lääkkeitä valmistautuessaan tulevaan konserttisarjaan. Oxman ei pitänyt Jacksonin kuolemaa odottamattomana. (Oliko Michael Jacksonin elimistössä lääkkeitä tai alkoholia? 26.6.2009 10:35.) Myös Jacksonia hyväksikäyttösyytösten aikana puolustanut pr-mies Michael Levine ei ollut yllättynyt Jacksonin kuolemasta.

- Minun täytyy myöntää, että en ole yllättynyt tämänpäiväisistä traagisista uutisista. Michael on ollut todella vaikealla ja itsetuhoisella matkalla vuosia. Hänen lahjakkuuttansa ei voi kyseenalaistaa, mutta hän oli liian ahdistunut tämän maailman säännöistä. Ihminen ei voi yksinkertaisesti kestää tämänlaista pitkäaikaista stressiä.

(Michael Jacksonia sureva Madonna: En voi lopettaa itkemistä, 26.6.2009 08:13, päivitetty 26.6. 16:08)

Vaikka edellä oleva sitaatti kertoo Michael Jacksonin itsetuhoisuudesta, siinä samalla kuitenkin puolustellaan Jacksonin kuolemaan johtaneita syitä. Michael Levinen mukaan kuka tahansa olisi sortunut, jos olisi joutunut kestäämään samanlaista stressiä kuin Jackson. Näin ollen Jacksonin lääkeriippuvaisuutta tavallaan vähätellään. Samalla Jackson tuodaan myös lähelle lukijaa ihmisenä, joka kärsi stressistä niin kuin kuka tahansa muukin, mutta suuremmassa mittakaavassa.

Myös Jacksonin läheinen ystävä taikuri Uri Geller puolustelee Jacksonin kuolemaan johtaneita syitä.

- Hän menetti lapsuutensa, se oli mennyt, loppunut. Ja sitten yhtäkkiä kuuluisaksi tulemisen trauma. Tuleminen legendaksi, tuleminen miljonääriksi. Se on raskasta.

(Michael Jacksonia sureva Madonna: En voi lopettaa itkemistä, 26.6.2009 08:13, päivitetty 26.6. 16:08.)

Uri Gellerin sitaatti on lähes runollinen rytmitykseltään. Siinä kuvataan lyhyillä lauseen osilla Jacksonin elämänsäkaarta. Myös tällaiset kommentit herättävät lukijassa säälin tunteita Jacksonia kohtaan.

Sauli Ruuskasen iltapäivälehdistä keräämää kuolemiin liittyvää otsikkoaineistoa luonnehtii kuolemasta etäännyttämisen sijasta nimenomaan kuoleman lähelle tuominen. Kuolema tuodaan lähelle käyttämällä uhrien nimiä, perhesuhteita kuvaavia substantiiveja kuten isä, äiti ja lapsi tai adjektiiveja kuten kaunis, iloinen ja nuori. (Ruuskanen 2010, 167 – 168.) Myös Michael Jacksonin läheisten kertomuksissa käytetään näitä termejä. Jacksonista puhutaan isänä, Jacksonin äitiä kutsutaan *äiti* Katherineksi ja isää *isä* Joeksi. Sanojen äiti ja isä käyttö nimien edessä kuulostaa jopa uskonnolliselta. Lisäksi Jacksonista käytetään toistuvasti pelkästään hänen etunimeään Michaelia ja Jacksonin lapsista käytetään heidän lempinimiään. Michael Jacksonia kuvaillaan kauniiksi ihmiseksi, jonka nauru oli viatonta ja puhdasta. Vaikka kommentit ovat joidenkin sanomia, ne ovat kuitenkin toimittajien poimimia. Poimimalla tiettyjä kuvailuja ja käyttämällä tietynlaista kieltä

toimittajat tuovat kuolemaa lukijan lähelle, sillä kieli vetoaa lukijan tunteisiin. Myös runollisesti rytmitetty teksti pyrkii vetoamaan lukijan tunteisiin.

Ruuskasen määrällisessä aineistossa lähelle tuominen ilmenee myös toistona. Esimerkiksi henkirikokset nostetaan pääuutisiksi päivistä, viikoista ja kuukausista toiseen. Ruuskasen mukaan lähelle tuomisen ja toiston rinnalla kulkee myös kaupallisen sarjaviihteen logiikka, jolloin lehden kiinnostavuutta pyritään ylläpitämään nostamalla vanhoja tapauksia otsikoihin. (Ruuskanen 2010, 167 – 168.) Michael Jacksonin kuolemauutisissa on havaittavissa myös tämä sarjaviihteen logiikka. Samoista asioista kirjoitetaan uudelleen ja jutuissa käytetään jopa täysin samoja kappaleita, mutta hieman eri yhteyksissä. Jacksonin läheisten ja erityisesti kuuluisuuksien antamia kommentteja toistellaan niin otsikkotasolla kuin jutuissakin.

Lähelle tuomista ilmenee myös uutisessa, jossa on raportoitu sanasta sanaan Jacksonin kotoa tämän kuolinpäivänä soitettu hätäpuhelu. Raportti puhelusta vie lukijan suoraan elvytystilanteeseen. Itse puhelu on tavanomainen hätäkeskukseen soitettu puhelu ja sen uutisarvo olisi ilman otsikossa mainittua Michael Jacksonia mitätön. Kun lukija kuitenkin tietää elvytettävän henkilön olevan Michael Jackson, soittajan ja hätäkeskuksen työntekijän kommentit saavat lisäarvoa. Jacksonista puhutaan sanalla *hän*. (Tällainen oli hätäpuhelu Michael Jacksonin kotoa, 26.6.2009 21:42.) Vuorosanoina uutisoitu hätäpuhelu osoittaa sen, kuinka lukija pyritään tuomaan konkreettisesti kuolevan ja kuolinhetkellä paikalla olleiden ihmisten lähelle.

Mielenkiintoista uutisessa on se, kun hätäkeskuksen virkailija kysyy ”onko teillä todistajia siitä, mitä tapahtui” soittaja vastaa ”ei, meillä on vain lääkäri.” Kun hätäkeskuksen virkailija kysyy, ”näikö hän mitä tapahtui”, soittaja vastaa ”kyllä hän näki mitä tapahtui”. Ilta-Sanomat ei ole analysoinut puhelua missään aineistoni uutisessa. Hätäpuhelusta voisi hyvin saada sen kuvan, että soittajan mielestä lääkäri ei riitä todistajaksi. Näin ollen hätäpuhelu lisää myös kuoleman arvoituksellisuutta.

5.2.1.1 Michael Jackson ja hänen läheisensä kuvissa

Kuvia Michael Jacksonista läheistensä kanssa on aineistoni kuvissa 15 kappaletta. Näistä 11 on positiivisesti sävyttyneitä. Olen määritellyt kuvat positiivisiksi, jos niissä hymyillään, tunnelma on positiivinen ja yhteys, jossa kuva on julkaistu, on positiivinen.

Kuva 2

Kuvan tunnelma on positiivinen, sillä siinä hymyillään ja kuva on julkaistu jutun yhteydessä, jossa muistellaan Jacksonin elämää.

Kuva: AFP

(Michael Jacksonin uskomaton elämä 26.6.2009 2:05, päivitetty 26.6. 17:17.)

Suurin osa lähipiirin kultin alle lokeroituvista positiivisista kuvista on vanhoja kuvia Jacksonista. Esimerkkikuvassa 2 Jackson on vuonna 1993 sisarensa Janet Jacksonin kanssa Grammy-gaalassa. Jackson näyttää kuvassa iloiselta ja kuvan tunnelma on positiivinen. Muissa positiivisissa lähipiirin kuvissa Jackson on esiintymässä veljiensä kanssa, ottamassa vastaan palkintoja tai muuten vain kuuluisien ystäviensä kanssa. Kahdessa kuvassa toinen kuvan henkilöistä ei tosin ole Jacksonin läheinen. Toisessa näistä esiintyy laulaja Britney Spears ja toisessa presidentti Ronald Reagan. Esittelen kuvat tässä yhteydessä, sillä olen luokitellut tähän osioon muutkin kuvat, joissa Jackson ei ole yksin. Kuvan, jossa Jackson vastaanottaa Reaganilta tunnustusmitalia osallistumisestaan rattijuoppouden vastaiseen kampanjaan, voisi sijoittaa myös ylistystä käsittelevän aladiskurssin alle.

Positiiviset vanhat kuvat Jacksonista ja tämän läheisistä ovat elämäkerrallisista kuvasarjoista tai vanhoja tapahtumia käsittelevistä jutuista. Kuvat lisäävät juttujen elämäkerrallisuutta.

Elämäkerralliset tekstit ja kuvat ovat myös kultin perusaineistoa (ks. Söderholm 1990.) Esimerkiksi kuva Michael Jacksonista ja Paul McCartneystä on jutusta, jossa spekuloidaan sillä, periikö

McCartney Jacksonin Beatlesin kappaleiden oikeudet (Paul McCartney perii Michael Jacksonin? 26.6.2009 16:16, päivitetty 26.6. 22:58.) Kyseinen kuva on niin ikään elämäkerrallinen, sillä se kuvastaa Jacksonin ja McCartneyn tekemää yhteistyötä miksauslaitteen äärellä.

Olen luokitellut kuvat negatiivisiksi, jos kuvan tunnelma on apea tai vaivaantunut eivätkä kuvan henkilöt hymyile. Lisäksi yhteys, jossa kuva on julkaistu, on negatiivinen. Negatiivisiksi kuviksi Jacksonista ja tämän läheisistä luokittelin neljä kuvaa, joista Michael Jacksonin ja Debbie Rowen hääkuva on julkaistu kaksi kertaa. Olen luokitellut kuvan negatiiviseksi, sillä tunnelma on kuvassa vaivaantunut. Lisäksi kuvat on julkaistu juttujen yhteydessä, joissa spekuloidaan Michael Jacksonin lapsen huoltajuuden menevän Debbie Rowelle (Michael Jacksonin lasten huoltajuus ehkä Debbie Rowelle, 26.6.2009 19:58, päivitetty 26.6. 20:03). Toinen samalla kuvalla kuvitettu juttu spekuloi sillä, ovatko Michael Jackson ja Debbie Rowe lastensa biologiset vanhemmat (Yllättävä väite: Debbie Rowe ja Michael Jackson eivät ole biologiset vanhemmat, 30.6.2009 20:48, päivitetty 30.6. 21:17).

Yhdessä lähipiirin kulttiin lukeutuvassa negatiivisessa kuvassa Michael Jackson on äitinsä Katherine Jacksonin kanssa sateenvarjon alla ihmistungoksen keskellä. He näyttävät hyvin vaivaantuneilta ja tuimilta. Toinen kuva on otettu samasta hetkestä, mutta kuvassa näkyy myös Michael Jacksonin isä Joe Jackson. Michael ja Katherine Jacksonin kuva on julkaistu Michael Jacksonin lasten huoltajuutta spekuloidaan jutun yhteydessä (Michael Jacksonin lapset menevät Jacksonin omalle äidille? 26.6.2009 10:27). Edellä esittelemäni kolme kuvaa kuuluisi tekstiensä perusteella spekulointidiskurssin alle. Olen kuitenkin luokitellut kuvat lähipiirin kultin alle, sillä kuvissa Jackson esiintyy lähipiirinsä kanssa, ja näin ollen kuvat rakentavat kuvaa Jacksonista ja tämän lähimmäisistä.

Michael, Katherine ja Joe Jacksonin kuva on julkaistu *Isä Joe Jackson avautui: "Stressi ei tappanut Michaelia"* (28.6.2009 20:35, päivitetty 28.6.21:39) -jutun yhteydessä, jossa Joe Jackson kehuu ja ylistää poikaansa. Mielenkiintoista on, että itse juttu on ylistävä, mutta kuvituskuva on negatiivisesti sävyttynyt.

Jacksonin ystävistä on aineistossani yhteensä 13 kuvaa ja perheenjäsenistä 33 kuvaa. Osa näistä kuvista on arkistokuvia jutuissa käsitellyistä henkilöistä. Jacksonin ystävistä on sekä arkistokuvia että kuvia, joissa ystävät ainakin kuvatekstien perusteella surevat Jacksonin kuolemaa. Perheenjäsenten kuvista puolet on Michael Jacksonin muistotilaisuudesta. Suurin osa perheenjäsenten kuvista on tuoreita kuvia. Osaa perheenjäsenten kuvista käsittelen median väijymistä käsittelevässä osiossa luvussa 6.2.

5.2.2 Ylistetty ja yli-inhimillinen sankari

Sankaria yli-inhimillistävät kertomukset ovat sellaisia, joissa tähti nostetaan muiden ihmisten yläpuolelle. Yli-inhimillistävät jutut rakentavat kuuluisuudesta kuolematonta jumalhahmoa. Yli-inhimillistävät tekstit voivat olla sekä positiivisia että negatiivisia. Olen laittanut yli-inhimillistävät ja ylistävät jutut saman aladiskurssin alle, sillä ylistävät kertomukset ovat myös sellaisia, jotka yli-inhimillistävät Michael Jacksonia. Ylistävät kertomukset ovat kaikki positiivisia kun taas yli-inhimillistävissä jutuissa on myös negatiivisia kertomuksia.

Michael Jacksonin ylistäminen ilmenee jutuissa tiettyinä sanavalintoina. Jacksonia kuvataan *pop-ilmioksi, lahjana maailmalle ja hänen lahjakkuuttaan täydellisenä* (Julkkikset surevat Michael Jacksonia, 26.6.2009 06:19). *Äänestä Michael Jacksonin paras biisi!* (26.6.2009.2009 11:20) - uutinen alustetaan kertomalla, että ”popin kuningas jätti jälkeensä häikäisevän uran ja mittavan määrän muistoihin porautuneita hittejä”. *Michael Jackson yllätti taustajoukkonsa vuorokausi ennen kuolemaansa* (26.6.2009 20:39) -uutisessa kerrotaan, että Jackson oli viimeisissä harjoituksissaan *loistanut ja ollut sähköinen*. Michael Jacksonin elämäkarta kuvaileva juttu on otsikoitu *Michael Jacksonin uskomaton elämä* (26.6.2009 02:05, päivitetty 26.6. 17:17). Madonnan kerrotaan puolestaan kunnioittaneen keikallaan Jacksonia huutamalla yleisölle.

*- Eiköhän taputeta yhdelle suurimmista artisteista, jonka maailma on tuntenut.
Michael Jackson: Kauan eläköön kuningas!*

(Näin hauskasti Madonna kunnioitti Michael Jacksonia - katso video! 6.7.2009 08:56, päivitetty 6.7. 10:25.)

Ylistystä lisää useissa uutisissa ylistävä taho – ylistäjinä on niin näyttelijöitä kuin presidenttejäkin. Muun muassa presidentti Obama kutsuu Jacksonia *ilmiömäiseksi esiintyjäksi ja musiikki-ikoniksi* (Obama: Jackson oli ilmiömäinen esiintyjä 26.6.2009 22:55). Myös Venezuelan presidentti Hugo Chavez nostetaan otsikkoon Michael Jacksonin surijana.

Yhdysvaltojen leppymättömänä arvostelijana tunnettu Chavez totesi Jacksonin kuolemasta näin:

- Se on murheellinen uutinen.

(Hugo Chavez suree Michael Jacksonin kuolemaa 26.6.2009 16:33.)

Ilta-Sanomien otsikko *Hugo Chavez suree Michael Jacksonin kuolemaa* antaa ymmärtää, että Venezuelan presidentti Hugo Chavez olisi erikseen ilmaissut surevansa Michael Jacksonin kuolemaa. Sen sijaan hän on vastannut hänelle esitettyyn kysymykseen ”se on murheellinen asia”. Todennäköisesti moni muukin olisi voinut vastata samaan kysymykseen samalla tavalla, jolloin otsikoihin olisi saatu kenen tahansa nimi. Toisaalta Ilta-Sanomien on saanut juttuun erikoisen ristiriidan, sillä Hugo Chavezia on pidetty *Yhdysvaltojen leppymättömänä arvostelijana*. Näin uutinen antaa ymmärtää, että arvostelevasta asenteestaan huolimatta Chavez on murheellinen yhdysvaltalaisen muusikon kuolemasta.

Jacksonin kuoleman vertaaminen muiden julkisuuden henkilöiden kuolemiin on omiaan myös ylistämään Michael Jacksonia. Jacksonin kuolemaa verrataan järkyttävyydessään muusikko John Lennonin ja Kurt Cobainin, näyttelijä Heath Ledgerin ja muusikko Aaliyahin kuolemiin. Tosin Cobain, Ledger ja Aaliyah ovat olleet Ilta-Sanomien lähteen, kolumnisti Richard Roeperin, mielestä pikkutekijöitä showbisneksessä Jacksoniin verrattuna.

- Hän oli viihdyttäjänä kuin toisesta universumista.

(Järisyttävin popuutinen sitten John Lennonin kuoleman, 26.6.2009 10:06.)

Jacksonia verrataan myös muusikko Elvikseen, Johnny Cashiin ja Frank Sinatraan (Michael Jacksonin levyt loppumassa maailman levykaupoista, 28.6.2009 08:09, päivitetty 28.6.2009 17:45). Lisäksi Michael Jacksonia verrataan *soul-legend*a James Browniin (Michael Jackson samanlaisessa kulta-arkussa haetaan kuin James Brown, 3.7.2009 13:07). Ilta-Sanomien *Farrah Fawcett haudataan tiistaina* (29.9.2009 10:10) -uutisen kuvatekstin mukaan näyttelijä Farrah Fawcettin kuolema jäi puolestaan Michael Jacksonin kuoleman varjoon. Näin ollen kaksi samana päivänä kuollutta kuuluisuuden henkilöä asetetaan rinnakkain ja toisen kuolema nähdään vähäpätöisempänä kuin toisen.

Ylistämistä ilmenee myös uutisissa, joissa kuvataan Jacksonin levyjen myyntiä. Myyntien sanotaan *paisuvan historialliseksi, nousseen räjähdysmäisesti* ja levyjen *tykittävän Billboardin top-kympin täyteen*. Lisäksi Michael Jacksonin sanotaan *dominoivan, valtaavan ja valloittavan* albumi- ja sinkkulistojia. Tällaiset jutut ovat osaltaan myös yli-inhimillistäviä, sillä kuollut ihminen tekee niissä asioita. Ylistävää ja yli-inhimillistävää uutista edustaa myös uutinen, jossa Michael Jacksonin isän Joe Jacksonin kerrotaan uskovan, että *hänen pojastaan tulee nyt kuoleman jälkeen suurempi tähti kuin hän koskaan oli eläessään* (Isä Joe Jackson avautui: ”Stressi ei tappanut Michaelia”, 28.6.2009 20:35, päivitetty 28.6. 21:39.)

Ylistyksestä kertoo myös uutinen, jossa kerrotaan, että Brüno-elokuvaa jouduttiin sensuroimaan Jacksonin kuoleman vuoksi. Universal Pictures poisti elokuvasta Jacksonin sisarta LaToya Jacksonia koskevan kohtauksen. Studion mielestä olisi huonoa huumoria pilaila edesmenneen Jacksonin kustannuksella. (Brüno-elokuvaa sensuroidaan Jacksonin kuoleman takia, 26.6.2009 11:50.) Uutinen osoittaa, että Jacksonin kuolema vaikuttaa mitä ihmeellisimpiin seikkoihin. Pilkaavasta huumoristaan tunnetun koomikko Sacha Baron Cohenin Brüno-elokuvan luulisi olevan alue, jossa voi nauraa kenen tahansa kustannuksella.

Kuolemattomuutta ja samalla yli-inhimillisyyttä edustavat uutiset, joissa Jackson tavalla tai toisella viestii itsestään rajan takaa. Ilta-Sanomat uutisoi esimerkiksi, että Jacksonilla on yli sata julkistamatonta kappaletta, jotka saatetaan julkaista myöhemmin (Jackson jätti lapsilleen perinnöksi yli 100 julkistamatonta kappaletta, 27.6.2009 15:13.) Jackson puhuu rajan takaa myös Jacksonin lemmikkisimpanssia käsittelevässä jutussa.

Jackson toivoi, että lapset jatkaisivat vierailujaan [simpanssin luona] hänen kuolemansa jälkeenkin.

Uutisessa kerrotaan myös, että simpanssin nykyinen hoitaja Bob Dunn suunnittelee tuovansa Bubblesin uudelleen julkisuuteen. Uutisen mukaan Bubbles tulisi samalla rahastaneeksi parhaan ystävänsä kuolemalla. (Michael Jacksonin lemmikkisimpanssin kova kohtalo, 29.6.2009 19:10, päivitetty 29.6. 20:59.) Näin ollen uutisessa luodaan Jacksonista yli-inhimillinen eläintenystävä ja hänen simpanssistaan Bubblesista ylieläimellinen ihmisen ystävä, joka tulee *kaipaamaan Jacksonin vierailuja suunnattomasti*, mutta myös *rahastamaan ystävänsä kuolemalla*.

Yli-inhimillistävä uutinen on myös teksti, jossa kerrotaan Michael Jacksonin ennustaneen kuolemansa.

- Hän tuijotti minua hyvin tiiviisti ja totesi levollisen rauhallisesti, että pelkään päätyväni kuin hän (Elvis), Lisa Marie Presley kirjoittaa nettipäiväkirjassaan.

(Michael Jackson ennusti kuolemansa, 27.6.2009 11:33.)

Jälleen uutinen on yli-inhimillistävä pikemminkin Ilta-Sanomien käyttämän otsikon vuoksi eikä niinkään itse jutun sisällön vuoksi. Otsikosta saa käsityksen, että Jackson pystyi ennustamaan kuolemansa. Muusta jutusta päätellen hän koki käyttävänsä samalla lailla lääkkeitä väärin, kuten edesmennyt Elvis Presley, ja kuolevansa siksi nuorena.

Yleisesti negatiivisia uutisia on aineistossani huomattavasti vähemmän. Heti ensimmäisten juttujen joukossa on kuitenkin uutinen, jossa puidaan Jacksonin erikoisuudet happikaapissa nukkumisesta elefanttimiehenä tunnetun John Merrickin luiden ostamiseen (Pihlajaniemi, Jackson eli huhujen keskellä, 26.6.2009 04:01). Jutussa on osittain samoja asioita, kuin luvussa 2.4. Näin ollen myös negatiivisista asioista julkaistiin oma muistelmansa. Toisaalta Michael Jacksoniin liittyvistä

erikoisuuksista uutisoiminen kertoo Jacksonin mystisyydestä ja taianomaisuudesta. Toisaalta uutisointi vahvistaa käsitystä Michael Jacksonista erikoisena henkilönä. Joka tapauksessa uutisoinnit yli-inhimillistävät Jacksonia. Niin ihonvärin vaaleneminen kuin kasvojen raju muodonmuutoskin ovat Hollywoodin ulkopuolella melko epäinhimillisiä asioita. Mielenkiintoista *Jackson eli huhujen keskellä* -artikkelissa (26.6.2009 04:01) on myös se, että teksti on aineistoni jutuista ainoita, joissa mainitaan toimittaja nimeltä. Valtaosassa juttuja tekstin alla on ainoastaan merkintä IS, STT-AFP, Reuters tai STT-AFP-DPA. Muita juttuja, joissa mainitaan toimittaja nimeltä, ovat paikan päältä kuvailut.

Negatiivista yli-inhimillistämistä edustavat myös uutiset, joissa kauhistellaan Jacksonin jättivelloille.

Jackson tunnettiin tuhlailevasta elämästä. Kirjanpitäjä kertoi vuonna 2005, että Jackson käytti vuodessa rahaa 20-30 miljoonaa dollaria enemmän kuin hän ansaitsi.

(Jacksonilla jättivelat - yli 350 miljoonaa euroa 26.6.2009 09:18.)

Summat ovat niin suuria, että on lähes mahdotonta käsittää niiden valtavuutta. Näin ollen myös velkojen kauhistelu yli-inhimillistää Jacksonia.

Negatiivisia, mutta yli-inhimillistäviä juttuja ovat jutut, joissa kerrotaan Jacksonin älyttömistä lääkekoktaileista. Jacksonin väitetään ottaneen päivittäin kahdeksan lääkkeen annoksia (Michael Jacksonin ruumiinavausraportin tulokset järkyttävät, 29.6.2009 09:02, päivitetty 29.6. 10:44). Toisessa uutisessa kerrotaan, että Jackson tuhlassi 39 000 euroa kuussa lääkkeisiin ja otti oikeudenkäyntien aikana jopa 40 Vicodin-särkylääkettä päivässä (Michael Jackson tuhlassi 39 000 euroa kuussa lääkkeisiin 30.6.2009 11:55). Niin velat kuin lääkemäärät ja lääkkeisiin käytetyt rahamäärätkin ovat käsittämättömän suuria. Vaikka uutiset ovat negatiivisia Jacksonin kannalta, ne tekevät Jacksonista yli-ihmisen, joka pystyi esiintymään lähes sekoilematta suurista lääkemääristään huolimatta. Huomionarvoista on myös se, ettei mediassa ole ennen Jacksonin kuolemaa keskitytty ollenkaan Jacksonin lääkkeiden käyttöön. Lääkemäärien perusteella Jackson vaikuttaisi narkomaanilta. Tosin Jacksonin elämässä oli muita eriskummallisempia asioita kuin lääkkeiden käyttö, joka musiikkibisneksessä on kuitenkin melko yleistä. Median pureutuminen

lääkkeiden käyttöön Jacksonin kuoleman jälkeen on myös luonnollista siinä mielessä, että juuri lääkkeiden yliannostukseen Jackson todennäköisesti kuoli.

5.2.2.1 Ylistävät ja yli-inhimillistävät kuvat

Ylistystä ilmenee myös juttujen yhteydessä julkaistuissa kuvissa. Ylistäviä ovat erityisesti kuvat, joissa Jackson on esiintymässä lavalla. Kuva 3 edustaa ylistävää kuvaa, sillä siinä Jackson näyttää mahtipontiselta esiintyjältä savun ja tuulen keskellä. Olen luokitellut kuvan vanhaksi, sillä se on vuodelta 1993.

Kuva 3

Michael Jackson näyttää mahtipontiselta vuonna 1993 otetussa kuvassa.

Kuva: AP

(Michael Jacksonin uskomaton elämä 26.6.2010, päivitetty 26.6.17:17.)

Kuva 4 edustaa puolestaan positiivista tuoretta kuvaa Michael Jacksonista, sillä myös siinä Michael Jackson näyttää mahtipontiselta ja hyväkuntoiselta. Kuva on tuore, sillä se on otettu vain kaksi päivää ennen Michael Jacksonin kuolemaa. Lisäksi jutussa kerrotaan, että ”Losangelesilaisessa arenassa otetuissa kuvissa Jackson näyttää kaikkea muulta kuin kituvalta poptähdeltä”. Näin ollen jutun lisäksi myös kuvissa ylistetään ja yli-inhimillistetään kuoleman kynnyksellä olevaa Jacksonia. Alaviisto kuvakulma lisää myös ylistävää vaikutelmaa Michael Jacksonista. Jutun otsikko *Tässäkö muka kuihtuva Michael Jackson? - katso kuvat viimeisistä harkoista* on vastaisku jutuille, joissa väitettiin Jacksonin olleen huonokuntoinen ennen kuolemaansa (ks. luku 5.1.1).

Kuva 4

Vain kaksi päivää ennen Michael Jacksonin kuolemaa otettu kuva This Is It -kiertueen harjoituksista edustaa positiivista, tuoretta ja ylistävää kuvaa Michael Jacksonista.

Kuva: AP

(Tässäkö muka kuihtuva Michael Jackson? - katso kuvat viimeisistä harkoista! 30.6.2009 8:56, päivitetty 30.6. 15:08.)

Olen luokitellut kuvat positiivisiksi, jos kuvissa ei korosteta Jacksonin leikellyjä kasvoja ja Jackson näyttää kuvissa iloiselta. Vanhoja ja tuoreita positiivisia kuvia Jacksonista on aineistossani lähes yhtä paljon. Myös suurin osa kuvista Jacksonista ja tämän läheisistä ovat positiivisia ja niissä Michael Jackson esitetään niin ikään hyvässä valossa. Kaikkiaan positiivisissa kuvissa, joissa Jackson esiintyy, on vanhoja kuvia eniten. Kuvat Jacksonista osallistuvat kultin rakentamiseen, sillä kultin toimijat voivat käyttää kuvia niin keräilyyn kuin idolinsa katseluun.

Negatiivisia kuvia Michael Jacksonista on aineistossani vähän. Olen määritellyt kuvat negatiivisiksi, jos Michael Jackson on niissä apea, kuvan tunnelma on negatiivinen tai yhteys, jossa kuva on julkaistu, on negatiivinen. Kuva 5 on negatiivinen, sillä se on julkaistu negatiivisen *Michael Jackson eli huhujen keskellä* (Pihlajaniemi, 26.6.2009 04:01) -jutun yhteydessä. Lisäksi Jackson näyttää kuvassa apealta ja kuva on pidätyskuva.

Kuva 5

Kuvassa korostuvat Michael Jacksonin plastiikkakirurgialla muokatut kasvot. Kuva on Michael Jacksonin pidätyskuva vuodelta 2003.

Kuva: Reuters

(Pihlajaniemi, Michael Jackson eli huhujen keskellä, 26.6.2009 04:01)

Muita vanhoja ja negatiivisia kuvia Michael Jacksonista on ainoastaan kaksi. Toisessa Jackson roikottaa lastaan Blanketia hotellihuoneensa ikkunasta. Toinen kuva on pysäytetty kuva videonauhalla, jossa Michael Jackson puolustautuu hyväksikäyttösyytöksiä vastaan.

Tuoreita negatiivisia kuvia Michael Jacksonista on kuusi, joista viisi on lähes samanlaisia kuvia. Kuvissa Jackson on apea ja hänen plastiikkakirurgisesti muokatut kasvonsa korostuvat. Kaikissa viidessä kuvassa Jackson kuitenkin vilkuttaa.

Kuva 6

Michael Jackson on kuvassa apea ja hänen plastiikkakirurgisesti muokatut kasvonsa korostuvat ikävästi.

Kuva: AFP

(Kuoliko Michael Jackson lääkkeiden yliannostukseen? 26.6.2009 00:46, päivitetty 26.6. 19:01.)

Toisenlaisessa negatiivisessa tuoreessa kuvassa Jacksonin ruumista siirretään ruumishuoneelle (ks. kuva 13). Kuva on otettu todennäköisesti helikopterista. Palaan tähän kuvaan myöhemmin median väijymistä käsittelevässä osiossa luvussa 6.2.

Aineistoni kuningasdiskurssin kuvista ainoastaan kolmasosa lokeroitui negatiiviseksi. Negatiivisten kuvien vähyys tukee oletustani, jonka mukaan Ilta-Sanomat pyrkii uutisissaan ylistämään kuollutta tähteä. Toisaalta negatiiviset kuvat edesauttavat mieltämään Jacksonin erikoiseksi, erilaiseksi, ainutlaatuiseksi ja poikkeukselliseksi. Lisäksi kuvissa voi havaita kärsivän ja väärinymmärretyn kuuluisuuden. Kun ottaa huomioon, että Jackson on alkujaan tummaihoisen ja leveänenäinen, kuvat ovat yli-inhimillisiä. Tuoreimmissa kuvissa Jackson näyttää enemmän piirroshahmolta kuin ihmiseltä. Kuvat yli-inhimillistävät Jacksonia, sillä niissä korostuvat Jacksonin ottamat kasvoleikkaukset. Toisaalta siihen, että kuvissa korostuu Jacksonin erikoinen ulkonäkö, on vaikuttanut enemmän Jackson itse kuin Ilta-Sanomat kuvavalinnoillaan. Se, että suurin osa Michael Jacksonin kuvista lukeutuu positiiviseksi kuviksi, on myönteistä myös Ilta-Sanomien kannalta. Ainakin itse katselen mieluummin positiivisia kuvia kuin negatiivisia väijymiskuvia.

5.3 Fanidiskurssi

Sitä mukaan kun maailma herää uuteen päivään, myös fanit ympäri maailmaa alkavat purkaa järkytystään.

(Fanit itkivät popin kuningasta, 26.6.2009 03:18, päivitetty 26.6. 03:21.)

Kolmas tutkimukseni päädiskursseista on fanidiskurssi. Fanidiskurssiin kuuluvat jutut ja kuvat, jotka kertovat faneista, heidän järkytyksestään idolinsa kuolemasta sekä kunnioituksestaan idoliaan kohtaan. Tähän diskurssiin kuuluvat paikan päältä kuvailut, fanien toiminnan, keräilyn ja levymyynnin raportoinnit, informaatiot tapahtumista ja ohjeistukset tapahtumapaikoille pääsystä. Fanidiskurssiin liittyvät myös jutut internetin sekaisin menosta ja toisaalla jutut hakkereiden iskemisestä tietoa kaipaavien fanien koneille.

5.3.1 Faniien toiminta

Stig Söderholmin mukaan faniien toiminta on osa kultin toiminnallista rakennetta. Söderholmin mukaan kultin toiminnalliseen rakenteeseen kuuluu suunnattu rituaalinen viestintä, visuaaliset ja ikoniset merkit, elämäntyylin representaatiot ja sosiaalinen viestintä (Söderholm 1990, 160). Michael Jacksonin kuolemauutisissa on näitä kaikkia. Käyn seuraavaksi yksitellen läpi uutisista ja kuvista kumpuavia kultin toiminnallisen rakenteen piirteitä.

Rituaaliseen viestintään kuuluu Michael Jacksonille luetut puheet, tavaroiden ja kukkien asettaminen Michael Jacksonin tähdelle tai stadionille ja hanskan laittaminen Paavo Nurmen patsaalle (ks. Söderholm 1990, 185). Uutisissa fanit purkavat järkytystään kommenteissa. Puheet ovat lausuttu yleisesti kaikille, mutta ne ovat omistettu tai osoitettu Michael Jacksonille.

*- Toivon, että hän meni Jumalan luokse ja että hän on vapaa kaikista ongelmista, jotka vainosivat häntä, kertoi 50-vuotias **Tonya Blazer**, joka on ollut Jacksonin ihailija jo neljä vuosikymmentä.*

(...)

- Michael Jackson rokkaa ja on yksi parhaimmista ikinä! Levätköön rauhassa, julisti hiljattain herännyt australialainen fani Twitterissä.

(Fanit itkivät popin kuningasta, 26.6.2009 03:18, päivitetty 26.6. 03:21.)

Tavaroiden ja kukkien asettamisesta Michael Jacksonin Walk of Fame -tähdelle on useampi uutinen. Ensimmäisessä uutisessa fanit tosin kerääntyivät väärälle tähdelle.

Fanit veivät kynttilöitä, mikrofoneja ja kukkasia tähdelle, joka kuuluu oikeasti amerikkalaiselle radiojuontajalle.

(Michael Jacksonin fanit kokoontuivat väärälle tähdelle - katso kuvat! 26.6.2009 14:53.)

Pääosin rituaalinen viestintä ilmenee kuvissa. Kuvissa fanit ovat tehneet Jacksonille pyhättöjä, joihin he ovat asettaneet kukkia, mikrofoneja, kynttilöitä, ilmapalloja, kuvia ja julisteita.

Söderholmin (1990, 185) mukaan visuaaliset ja ikoniset merkit ovat valokuvia, piirustuksia tai graffiteja. Visuaalisia ja ikonisia merkkejä on paljon faneja käsittelevissä kuvissa. Rituaalista viestintää käsittelevissä kuvissa on myös fanien tekemiä ja asettamia visuaalisia ja ikonisia merkkejä. Lisäksi Ilta-Sanomien julkaisemat ja uutisoimat videot esimerkiksi Michael Jacksonin viimeisistä harjoituksista kuuluvat visuaalisiin ja ikonisiin merkkeihin. Puolet fanidiskurssin 35 kuvasta esittävät visuaalisia ja ikonisia merkkejä. Kuvassa 7 yhdistyvät rituaalinen viestintä sekä visuaaliset ja ikoniset merkit, sillä fanit ovat asettelleet Michael Jacksonin Walk of Fame -tähdelle valokuvia, kynttilöitä, pehmolelun, kukkia ja kirjeitä (ks. myös kuva 1).

Kuva 7

Michael Jacksonin Walk of Fame -tähdessä otetussa kuvassa on fanien tekemiä visuaalisia ja ikonisia merkkejä, jotka ovat osa fanien rituaalista viestintää.

Kuva: Splash AOP Finland

(Michael Jacksonia sureva Madonna: En voi lopettaa itkemistä, 26.6.2009 08:13, päivitetty 26.6.16:08.)

Elämäntyölin representaatioihin kuuluvat esimerkiksi Michael Jacksonin tunnusomaisilla liikkeillä tanssiminen ja pukeutuminen Michael Jacksoniksi. Huomioitavaa kuitenkin on, että Michael Jacksonin elämäntyöliä representoivissa kuvissa ei esiinny negatiivisia käytäntöjä, kuten Jacksonin lääkkeiden käytön representoimista (ks. Söderholm 1990, 185 – 186.) Esimerkiksi Jim Morrison -kultille ominaista on myös Jim Morrisonin alkoholin ja kannabiksen käytön representoiminen. Jotkut polttavat tupakkaa imitoidakseen Jim Morrisonin kannabiksen käyttöä. Morrison-kultissa ei

kuitenkaan käytetä varsinaisia hallusinogeeniä, kuten LSD:tä tai muita niin sanottuja kovia huumeita, jolloin elämäntyylä representoidaan miedonnetusti. (Söderholm 1990, 185 – 186.)

Kuva 8 edustaa elämäntyylä representoivaa kuvaa, sillä siinä Michael Jacksonin perulainen fani on pukeutunut Michael Jacksonille tunnusomaisiin aurinkolaseihin ja hänellä on Michael Jacksonin tavaramerkki, valkoinen hansikas, toisessa kädessään. Kuvassa 9 puolestaan Michael Jacksonin fani tanssii Michael Jacksonilta kopioituilla liikkeillä. Fanidiskurssin kuvista viidessä representoidaan Michael Jacksonin elämäntyylä. *Jackson-fanit lakittivat Paavo Nurmen patsaan - katso video!* (Lehtonen, 4.7.2009 20:29.) -jutun yhteydessä julkaistussa kuvassa puolestaan Jacksonin fani Vadim Kulikov on pukeutunut Jacksonille tunnusomaisiin vaatteisiin – mustaan hattuun, paljettitakkiin ja lakeerinahkakenkiin. Toisessa kädessään hänellä on valkoinen hansikas. Lisäksi Kulikov kumartaa kuvassa jacksonmaisesti pitäen toisella kädellä kiinni hatustaan ja ristimällä jalkansa. Kuvan 9 ja jutun *Michael Jacksonia sureva Madonna: En voi lopettaa itkemistä* (26.6.2009 08:13, päivitetty 26.6. 16:08) yhteydessä on myös julkaistu kuva Michael Jacksoniksi pukeutuneesta pikkupojasta, joka tanssii UCLA Medical Centerin edessä.

Kuva 8

Kuvassa Michael Jacksonin perulainen fani representoi Michael Jacksonin elämäntyylä, sillä hän on pukeutunut kuin Michael Jackson.

Kuva: Reuters

(Michael Jacksonin ruumiinavausraportin tulokset järkyttävät, 29.6.2009 09:02, päivitetty 29.6.2009 10:44.)

Kuva 9

Kuvassa Michael Jacksonin fani representoi Michael Jacksonin elämäntyylä tanssimalla Jacksonin liikesarjoja.

Kuva: Splash AOP Finland

(Michael Jacksonia sureva Madonna: En voi lopettaa itkemistä, 26.6.2009 08:13, päivitetty 26.6. 16:08.)

Elämäntyylin representoimisesta kertoo myös uutinen, jossa raportoidaan filippiiniläisen vankilan yli 1 500 vangin kunnioittaneen Jacksonia tanssimalla Michael Jacksonin koreografioita vankilansa pihalla. Vangit ovat tulleet alun perin tunnetuksi Thriller-tanssivideostaan, joka julkaistiin vuonna 2007 YouTubessa. Myös jutun yhteydessä julkaistussa kuvassa representoidaan Jacksonin elämäntyylä. Kuvassa filippiiniläiset vangit tanssivat vankilan pihalla Michael Jacksonin tunnusomaisilla tanssiliikkeillä taustallaan suuri Michael Jacksonin juliste.

- Olemme surullisia Michael Jacksonin kuolemasta, koska hän oli syy inspiraatioomme ja menestykseemme, kertoo entinen huumeiden salakuljettaja Michael Carunngay.

(Youtubesta tutut vangit muistivat Jacksonia tanssien, 27.6.2009 13:20, päivitetty 27.6. 16:29.)

Vankien tanssivideo osoittaa hyvin, miten fanien yhteisöllisyys voi luoda jotain positiivista jopa niinkin negatiivisesti muodostuneessa yhteisössä kuin vankila.

Elämäntyylin representoimisesta ja samalla myös kuningasdiskurssille ominaista ylistämistä ilmenee muistotilaisuutta edeltävänä päivänä julkaistussa uutisessa, jossa on haastateltu Staples Centerin edessä parveilevia faneja.

- Joka kerta, kun soitan pari, kolme Michael Jacksonin biisiä täällä, ihmiset alkavat bailata huikeasti. Kaikki nostavat drinkkinsä ilmaan ja huutavat "MJ"!

(Jacksonin muistotilaisuuslippuja myydään netissä - perhe järkyttyi, 6.7.2009 13:55, päivitetty 6.7. 20:20.)

Michael Jacksonin elämäntyylillä reperesentoivaan uutiseen kuuluu väljästi myös *Tuuletus kuohutti - pelaaja imitoi kuollutta Michael Jacksonia* (2.7.2009 20:04, päivitetty 3.7. 12:53) -uutinen.

Uutisessa kerrotaan, että amerikkalaisen jalkapallon pelaaja päätti maalinsa jälkeen kunnioittaa edesmennyt Michael Jacksonia imitoimalla hautaamiseksi tulemista. Eriskummallinen uutinen osoittaa, miten oudoilla tavoilla ihmiset voivat pyrkiä kunnioittamaan kuolleen muistoa.

Sosiaalisella viestinnällä Söderholm (1990, 186) tarkoittaa kulttipaikoilla kävijöiden keskinäistä puhuntaa, joka ei kuitenkaan suoranaisesti kuvasta kulttihenkilöön liittyviä käsityksiä tai uskomuksia. Michael Jacksonin tapauksessa Ilta-Sanomat ei suoranaisesti uutisoi kulttipaikoilla kävijöiden keskinäisestä puhunnasta. Sen sijaan Ilta-Sanomat uutisoi tilanteista, joissa fanit ovat kokoontuneet yhteen. Todennäköistä kuitenkin on, että tilanteissa tapahtuu fanien välillä myös sosiaalista viestintää.

Popikonin fanit ovat parveilleet Jacksonin vanhempien talon ympärillä Los Angelesin esikaupungissa Encinossa siitä lähtien, kun tähti kuoli kaksi päivää sitten.

(Toinen ruumiinavaus - epätietoisuus Jacksonin kuolinsyystä ärsyttää omaisia, 28.6.2009 08:07, päivitetty 28.6. 14:35.)

Fanit ovat alkaneet jo pakkautua Neverlandin eteen odottamaan tähtensä saapumista lasiarkussa näyttille ranchilleen.

(Ruuhkan Neverlandiin pelätään paisuvan 200 km:n mittaiseksi, 1.7.2009 11:07, päivitetty 1.7. 14:54.)

Kaikki seuraavat hämmentyneinä, mitä Jacksonin tilalla oikein tulee tapahtumaan, jos kerran hautajaiset järjestetään Los Angelesissa eikä Santa Barbaran piirikunnassa sijaitsevalla tilalla.

Osa mediasta ja faneista ei kuitenkaan uskalla poistua Neverlandista kaiken varalta.

(Mitä ihmettä Neverlandissa tapahtuu? - katso videot! 2.7.2009 13:25, päivitetty 2.7.22:01.)

Fanidiskurssin kuvissa sosiaalista viestintää tapahtuu lähes kaikissa, joissa fanit ovat kokoontuneet johonkin paikkaan. Fanidiskurssin kuvista viisi edustaa negatiivista sosiaalista viestintää. Kuvat ovat jutun *Reportteri löi Jackson-fania suorassa lähetyksessä - katso kuvat!* (2.7.2009 10:11) -jutun yhteydessä julkaistusta kuvasarjasta. Kuvasarjassa toimittaja lyö fania, joka yrittää tunkea kameran eteen. Sosiaalinen viestintä on negatiivisesti väritynyt sillä, toimittaja käy kirjaimellisesti käsiksi faniin. Jutussa kerrotaan, että toimittaja kysyy ensin fanilta: ”Sinä pidät Jacksonista myös, eikö niin?” Sen jälkeen toimittaja kääntyy kameraan ja sanoo: ”Kuten näette, tämä mies on menettänyt kontrollin, mutta emme voi syyttää häntä siitä.” Tämän jälkeen toimittaja tönäisee fania ja lyö häntä keskelle kasvoja.

Suomalaisen Michael Jackson -kultin toiminnallisesta rakenteesta on ainoastaan yksi reportaasi. Siinä kuvaillaan, kuinka joukko Michael Jacksonin suomalaisia faneja marssii musiikkisoittimen, julisteiden, kukkien ja lakanoiden kanssa Helsingin rautatieasemalta Olympiastadionille. Olympiastadionille fanit ovat tehneet muistopaikan. Muistopaikalle on tuotu kukkia ja julisteita Jacksonin kuolinpäivästä lähtien. Muistopaikalla Jackson-tyylisesti pukeutunut Vadim Kulikov lakittaa ja "hanskoittaa" Paavo Nurmen patsaan Jacksonille tunnusomaisella mustalla hatulla ja valkoisella hanskalla.

Michael oli energettisin ja kovin jätkä, minkä tiedän. Hän oli mulle esteettinen esikuva, ei ammatillinen.

(Lehtonen, Jackson-fanit lakittivat Paavo Nurmen patsaan - katso video! 4.7.2009 20:29.)

Uutisessa yhdistyy kultin toiminnallinen rakenne monelta kantilta. Uutisen toimijat imitoivat Jacksonia kuvissa asusteillaan ja liikkeillään ja näin ollen representoivat Jacksonin elämäntyyliä. Patsaan lakitus ja "hanskoitus" (ks. kuva 10) sekä Jacksonin ylistäminen ovat rituaalista viestintää. Julisteet ja lakanat edustavat puolestaan visuaalisia ikoneita ja merkkejä. Sosiaalista viestintää edustaa uutisen toimijoiden välillä käyty keskustelu.

Kuva 10

Kuvassa yhdistyvät fanien sosiaalinen viestintä, rituaalinen viestintä ja visuaaliset ja ikoniset merkit.

Kuva: Jan Strandström

(Lehtonen, Jackson-fanit lakittivat Paavo Nurmen patsaan - katso video! 4.7.2009 20:29.)

Michael Jacksonia surevat fanit lensivät paikalle kaikkialta maailmasta (7.7.2009 17:45) -uutisessa yhdistyy niin ikään kultin toiminnallisen rakenteen eri piirteet. Uutisessa kerrotaan fanien jonottavan, jotta he pääsisivät kirjoittamaan muistokirjoituksia Staples Centerin edustalla olevaan kylttiin. Muistokirjoitusten kirjoittamisesta kertominen edustaa suunnattua rituaalista viestintää. Jutun kuvissa on kuva, jossa fanit ovat Jacksonien talon edustalla. Kuvassa on julisteita, kuvia ja ilmapalloja, jotka edustavat visuaalisia ja ikonisia merkkejä. Sosiaalista viestintää edustavat fanien haastattelut ja heidän tarinansa siitä, mitä heille tapahtui ja mitä he tekivät, kun kuulivat Michael Jacksonin kuolemasta.

Fanien toiminnasta kertovat myös uutiset internetin sekaisin menosta. Ilta-Sanomien netin sekoittumisesta kertovassa uutisessa sanotaan, että Los Angeles Timesin verkkosivusto kaatui heti sen jälkeen, kun se julkisti Jacksonin kuolleen. Twitterin serverit kaatuivat sen jälkeen, kun Jacksoniin liittyviä statuksia oli julkaistu 66 500. Lisäksi uutisessa kerrotaan siitä, miten Jacksonin kuoleman vuoksi alettiin julkaista lisää uutisia myös muiden superjulkisten, kuten näyttelijä Harrison Fordin ja Jeff Goldbumin, kuolemista. (Michael Jacksonin kuolema sekoitti Googlen 26.6.2009 15:55.) Useiden nettisivustojen kaatuminen Michael Jacksonin kuoltua on uusi ilmiö jopa nykyajan teknologisessa yhteiskunnassa. Jonkun kuoleman aiheuttama nettisivustojen kaatuminen kertoo siitä, miten paljon ihmisiä hakeutuu internetiin osallistumaan kuolemasta käytävään keskusteluun. Käsittämätöntä on puolestaan se, miten yksittäisen kuuluisuuden kuoleman vuoksi voi lähteä eteenpäin juoruja, joiden mukaan muutkin kuuluisuudet ovat kuolleet.

5.3.2 Fanit keräilijöinä

Chris Rojekin mukaan julkisuuden henkilön kunniallinen asema estää fyysisen kuoleman. Kuolemattomuus on saavutettavissa helpommin joukkoviestinnän aikakaudella kuin aikana, jolloin samanlaisia arkistointimahdollisuuksia ei ollut – video- ja ääninauhoitukset jäivät elämään. Kun media markkinoi ja uutisoi näistä tuotteista, mahdollisuus julkisuuden henkilön kuolemattomuuteen lisääntyy. (Rojek 2001, 78.) Internetin aikakaudella arkistointimahdollisuudet ja kuuluisuuden kuolemattomuus korostuvat entisestään.

Michael Jacksonin kuolemautisissa keräily ilmenee erityisesti levymyyneistä kertovissa jutuissa ja kuvissa.

*Järkyttävä kuolema sai ihmiset hamstraamaan **Michael Jacksonin** levyjä. Miehen levymyynti nousi räjähdysmäisesti, kun surevat fanit ryntäsivät levykauppoihin.*

(Jacksonin levymyynti nousi räjähdysmäisesti, 26.6.2009 14:31.)

Jacksonin albumeja ja singlejä myytiin pelkästään kahden vuorokauden aikana yli 300 000 kappaletta.

(Michael Jackson dominoi brittien albumi- ja sinkkulistoja, 28.6.2009 21:37.)

Chris Rojekin mukaan alun perin kultit kuoleman ympärillä ovat aasialaisen ja afrikkalaisen shamanismin peruja. Kuolleen jäännökset muodostavat osan palveluksen riiteistä. Uskonnoissa kuolleen jäännöksiä, kuten omaisuutta, verta tai hiuksia haalitaan ja niitä voidaan pitää esimerkiksi parantavina voimina. Julkkiskulteissa jäännöksiä edustavat muiden muassa julkisuuden henkilön tavarat. (Rojek 2001, 59.) Vuonna 1997 kuolleen prinsessa Dianan puvut myytiin huimin hinnoin faneille. Samoin Michael Jacksonin valkoisesta hansikkaasta maksettiin noin 250 000 euroa. Ilta-Sanomien verkkouutisoinnissa kerrotaan myös Jackson-aiheisten muistoesineiden *kuumana käyvästä* kaupasta.

Nettihuutokauppa eBayssa Jacksoniin liittyvien tavaroiden myynti nousi jopa 40-prosenttisesti. Tavaroiden arvo nousi välittömästi neljänneksellä.

(Jacksonin levymyynti nousi räjähdysmäisesti, 26.6.2009 14:31.)

Popin kuninkaan kuolema on räjäyttänyt fanituotteiden myynnin huikeaan kasvuun. Hollywoodissa ja muissa Yhdysvaltojen kaupungeissa katukauppiailta kysytään eniten t-paitoja ja muistokuvia.

(Jackson-levyt tykittävät Billboardin top-kymppin täyteen? 30.6.2009 10:39.)

Levyjen erikoispainokset, tähden käyttämät musiikki-instrumentit ja jopa Jacksonin itse allekirjoittama elokuvasopimus vaihtoivat omistajaa.

Tavaroista maksettiin tuhansia euroja.

Jälkimmäisen uutisen alussa kerrotaan, että vain muutama tunti Jacksonin kuoleman jälkeen sairaalan ympärille kerääntyi joukko miehiä kauppaamaan Michael Jacksonin siluetilla varustettuja t-paitoja. 10 dollaria maksavissa paidoissa luki ”In loving memory of Michael Jackson”. (Näin Michael Jacksonin kuolemalla rahastetaan jo nyt, 26.6.2009 21:02.) Uutisen otsikko *Näin Michael Jacksonin kuolemalla rahastetaan jo nyt* on huomionarvoinen, sillä otsikolla Ilta-Sanomat itse ikään kuin kritisoi Jacksonin kuolemalla rahastamista. Ennen tätä uutista Ilta-Sanomat oli julkaissut verkkosivuillaan 30 uutista Michael Jacksonin kuolemasta. Pelkkä uutisten määrä kertoo kävijöiden keräämisestä sivustolle ja rahastamisesta, joten myös Ilta-Sanomat itse osallistuu rahastamiseen siinä missä t-paitojen myyjätkin. *Jackson-levyt tykittävät Billboardin top-kymppin täyteen?* (30.6.2009 10:39.) -uutisessa Jackson-fani Rich Monreal kritisoikin Jacksonilla rahastamisen olevan kapitalismia. Toisaalta juuri fanithan ovat heitä, jotka ostavat tavaroita, levyjä ja lehtiä. Näin ajatellen mediaa ei voida syyttää rahastamisesta.

Jacksonin Lontoon konserttien lippuja käsittelevässä uutisessa kerrotaan, että fanit saavat pitää lippunsa, jos he eivät vaadi rahojaan takaisin. Jutussa kerrotaan yksityiskohtaisesti, miltä liput näyttävät ja että lipuista tulee *luultavimmin keräilyharvinaisuuksia*.

- Koska Michael Jackson rakasti fanejaan, me haluamme kohdella heitä samalla kunnioituksella hänen kuolemansa jälkeen.

(Jackson-fanit saavat pitää liput, jos eivät vaadi rahoja takaisin, 30.6.2009 09:35, päivitetty 30.6. 13:20.)

Kuva 11

Kuvassa näytetään Jacksonin Lontoon keikkojen liput, joista kerrotaan tulevan keräilyharvinaisuus.

Kuva: Splash / AOP Finland

(Jackson-fanit saavat pitää liput, jos eivät vaadi rahoja takaisin, 30.6.2009 09:35, päivitetty 30.6. 13:20.)

Ilta-Sanomien mielestä vaihtoehto on *hämmentävä*. Tavallaan Ilta-Sanomien tuomitsee AEG Liven tarjoaman vaihtoehdon, mutta toisaalta kertoo tarkasti lippujen nykyisen arvon, ulkonäön ja että lipuista tulee todennäköisesti keräilyharvinaisuuksia. Näin Ilta-Sanomien osallistuu sekä hämmästelemään mahdollisuutta keräillä lippuja että kannustamaan keräilyyn. Edellä esittämäni sitaatti tukee ajatusta siitä, että AEG Live on keksinyt vaihtoehdon fanien eikä itsensä hyväksi. Luonnollisesti rahat saa takaisin ainoastaan, jos palauttaa myös lipun. Myös kuva 11 osallistuu fanien keräilyyn kannustamiseen näyttämällä liput, joista povataan keräilyharvinaisuuksia. Muita keräilyyn liittyviä kuvia on ainoastaan yksi, joka on otettu Michael Jacksonin albumien kansilla täytetyn levykaupan ikkunasta. Kuva on julkaistu *Jackson-levyt tykittivät Billboardin top-kymppin täyteen?* (30.6.2009 10:39) -jutun yhteydessä.

Söderholmin (1990, 139) mukaan on olemassa myös passiivinen fanikultti, jossa fanius on ihmisten mielissä. Kultti toteutuu kuuntelemalla musiikkia ja lukemalla bibliografioita. Michael Jacksonin kuolemauutisissa passiivista fanikulttia edustaa kaksi kuvaa.

Kuva 12

Passiivinen fanius on ihmisten mielissä. Kuvan tyttö on surullinen ja halaa yksin Michael Jacksonin kuvalla varustettua tyynyä.

Kuva: Splash AOP Finland

(Michael Jacksonia sureva Madonna: En voi lopettaa itkemistä, 26.6.2009, päivitetty 26.6. 16:08.)

Kuva 12 edustaa fania, joka suree Michael Jacksonia. Fanin suru näkyy niin kasvoista kuin siitä, miten fani puristaa Michael Jacksonin kuvalla päällystettyä tyynyä. Tyttö on kuvassa yksin ja suru on passiivista – fanius on tytön mielessä. Jutun yhteydessä on julkaistu myös toinen kuva, jossa fani kuuntelee yksin korvanapeilla iPodiltaan Jacksonin musiikkia ja todentaa näin passiivista fanikulttia. Kuvissa ja teksteissä, joissa fanit tanssivat ja laulavat yhdessä fanius on aktiivista.

5.3.3 Informaatiota faneille

Useissa uutisissa annetaan konkreettista ja tarkkaa informaatiota faneille siitä, mitä missäkin tapahtuu ja miten tapahtumapaikoille pääsee. Muodostin fanidiskurssin yhdeksi aladiskurssiksi informaation annosta faneille kertovan diskurssin, sillä nämä uutiset ovat suunnattu nimenomaan faneille. Lisäksi diskurssin jutut rakentavat ”kultin maantietoa” (ks. luku 2.3.2). Diskurssin tekee mielenkiintoiseksi se, miten suomalaisessa iltapäivälehdessä voidaan antaa näinkin tarkkaa informaatiota faneille. Uutisista saa kuvan, että Ilta-Sanomat uskoo myös suomalaisten fanien menevän paikan päälle – ainakin jossain vaiheessa.

Uutisessa, jossa Jacksonin fanien kerrotaan kokoontuneen *väärälle* tähdelle, kerrotaan Michael Jacksonin Walk of Fame -tähdien sijainti hyvin tarkasti.

Oikea tähti olisi sijainnut Kiinalaisen teatterin edessä Hollywood Boulevardilla. Sinne tosin ei pysty menemään, koska Brünön ensi-iltalavasteet ovat tukkineet paikan.

(Michael Jacksonin fanit kokoontuivat väärälle tähdelle - katso kuvat! 26.6.2009 14:53.)

Ne fanit, jotka ovat ehtineet ostaa liput Jacksonin Lontoon konsertteihin, saavat Ilta-Sanomien uutisista tietoa siitä, mitä he voivat tehdä lipuilleen.

Michael Jacksonin Lontoon-konsertteihin lipun ostaneet saavat rahansa takaisin, lupaa konserttijärjestäjä AEG Live. Yhtiö kertoi antavansa ohjeet lippujen takaisin lunastuksesta ensi viikolla.

(...)

Lippujen hinnat vaihtelivat 50-70 punnan eli noin 60-85 euron välillä. Nettihuutokauppa eBayssä lippuja on kaupattu edelleen vielä huomattavasti korkeampaan hintaan.

(Jacksonin konserttien liput lunastetaan takaisin, 27.6.2009 09:29.)

Uutisessa kerrotaan siis vaihtoehto myös lippujen takaisin lunastamiselle – eBaystä voi saada huomattavasti korkeamman hinnan lipuista. Jackson-fanit saavat pitää liput, jos eivät vaadi rahoja takaisin (30.6.2009 09:35, päivitetty 30.6. 13:20) -uutisessa kerrotaan mahdollisuudesta pitää lippu itsellään. Uutisessa kerrotaan yksityiskohtaisesti, miltä lippu näyttää ja että lipuista tulee luultavimmin keräilyharvinaisuuksia. Molemmissa uutisissa annetaan tarkkaa tietoa nimenomaan liput omistaville faneille.

Myöhemmin Ilta-Sanomien uutisoi, että Michael Jacksonin muistotilaisuuteen arvotaan liput netissä (Michael Jacksonin muistotilaisuuden liput arvotaan netissä, 3.7.2009 21:27.) Nämä uutiset ovat

informaatiota suoraan faneille. Tosin muistotilaisuuslippujen arvontaan voivat osallistua ainoastaan Yhdysvalloissa asuvat, joten uutinen ei sikäli koske Suomessa asuvia faneja. Jälleen otsikko *Michael Jacksonin muistotilaisuuden liput arvotaan netissä* houkuttelee faneja lukemaan uutisen. Otsikossa ei vielä kerrota, että arvonta koskee ainoastaan Yhdysvalloissa asuvia. Uutisessa kuitenkin kerrotaan, että ”muut surijat näkevät muistotilaisuuden televisiosta ja internetistä myös reaaliaikaisesti.”

Niiden, jotka eivät onnistu lippua saamaan, toivotaan seuraavan tilaisuutta kotitelevisiostaan, jotta paikan päälle ei synny täyttä kaaosta.

(Michael Jacksonin muistotilaisuuden liput arvotaan netissä, 3.7.2009 21:27.)

Uutisen jälkeen on linkki arvontalomakkeeseen. Näin ollen juttu on suunnattu arvontalomakkeesta kiinnostuneiden lisäksi nimenomaan Yhdysvalloissa asuville faneille, jotka lukevat Ilta-Sanomien verkkosivuja.

Muistotilaisuuden lippujen arvontaa käsitteleviä uutisia on useampi. *Arpajaisissa menestyneitä* kuvataan *onnenpekoiksi*, lippuja *himoituksi* ja itse muistotilaisuutta *megaluokan* tapahtumaksi. Faneja kuitenkin varoitetaan, että Staples Centerin eteen *ei ole mitään asiaa ilman tikettiä*, sillä ihmiset joutuvat seisomaan kadulla kuumassa auringossa eivätkä näe Staplesista silmäystääkään. Samassa uutisessa annetaan myös tarkat ohjeet lippujen lunastamisesta ja paheksutaan lippujen myymistä esimerkiksi eBayssa. (Jacksonin muistotilaisuuslippuja myydään netissä - perhe järkyttyi, 6.7.2009 13:55, päivitetty 6.7. 20:20.)

Faneille tarjotaan informaatiota myös uutisissa, joissa kerrotaan fanien toimista.

*Neverlandin odotetaan tukkeutuvan faneista ja mediasta, kun **Michael Jacksonin** arkku tuodaan ranchille perjantaina.*

(Paikalliset bajamajat tulivat Neverlandiin – katso kuva! 1.7.2009 11:23.)

Faneista osa on jo lähtenyt matkalle kahden tunnin päässä Los Angelesista sijaitsevaan Los Olivosiin välttääkseen ruuhkia.

(Michael Jacksonin lasiarkku tuodaan hevoscärryillä Neverlandiin, 1.7.2009 08:52, päivitetty 1.7. 11:50.)

Daily Mail -lehden mukaan laulajan ruumis tuodaan ruumisauton sijaan valkoisilla hevoscärryillä Neverlandiin. Sen jälkeen hänen lasiarkkunaan lepävä ruumiinsa asetetaan näkyville ranchille, jotta fanit voivat hyvästellä idolinsa.

(Tässä ovat Michael Jacksonin sadunomaiset hautajaiskärryt - katso video! 1.7.2009 12:46.)

Viranomaiset pelkäävät ruuhkien paisuvan Los Angelesissa jopa 200 kilometrin mittaisiksi. Poliisit miettivät jo ranchin lähistöllä sijaitsevan mutkaisen Figueroa Mountain Roadin sulkemista.

(Ruuhkan Neverlandiin pelätään paisuvan 200 km:n mittaiseksi 1.7.2009 11:07, päivitetty 1.7. 14:54.)

Uutisissa faneille annetaan informaatiota siitä, mitä paikan päällä tapahtuu, mitä fanien *odotetaan* tekävän ja jopa kuinka pitkiä ruuhkia on luvassa. Näin Ilta-Sanomat osoittaa uutisensa faneille, jotka pyrkivät pääsemään paikan päälle.

Lisäksi informaatiota annetaan uutisissa, joissa käsitellään hautauspaikkaa ja muistotilaisuuden ohjelmaa. Uutisissa annetaan tarkat tiedot hautausajasta ja ohjelmasta. Tosin osa tiedoista osoittautuu ainoastaan spekuloinneiksi. Joka tapauksessa Ilta-Sanomat pyrkii koko ajan olemaan ajan tasalla siitä, mitä tapahtuu. Kun itse muistotilaisuus alkaa, Ilta-Sanomat raportoi tapahtumista yksityiskohtaisesti ja lähes reaaliaikaisesti. *Michael Jacksonin perhe saapui hautausmaalle* (7.7.2009, 18:01, päivitetty 7.7. 18:30) -uutisen ja muistotilaisuuden sekä myös aineistoni viimeisen

uutisen *Magig Johnson: Elämäni paras hetki oli syödä pikaruokaa Michaelin kanssa* (7.7.2009, 23:52) välissä on julkaistu yhteensä 11 hautaamisesta ja muistotilaisuudesta kertovaa uutista.

Informaatiota faneille annetaan myös *Sub uusii American Idolin Michael Jackson -jakson* (1.7.2009 15:58) -uutisessa. Uutisella Ilta-Sanomat johdattaa lukijat Michael Jacksonin pariin eri mediaympäristöön. Mielenkiintoista on, että Ilta-Sanomat mainostaa eri konserniin kuuluvan Subin ohjelmaa. Näin ollen uutisesta saa käsityksen, että se on julkaistu nimenomaan informaationa faneille eikä katsojalukujen toivossa Subin ohjelmalle. Lisäksi uutiset, joissa kerrotaan videoista ja kuvista, jotka liittyvät esimerkiksi Jacksonin viimeisiin hetkiin tai tyhjään Neverland-kartanoon ovat informaatiota faneille siitä, miten he pääsevät katsomaan videoita ja kuvia idolistaan sekä toimimaan kultissa. Myös kuvat Jacksonin hautajaiskärryistä ovat informaatiota faneille. Kuvat Jacksonin *sadunomaisista* ja *prinsessaruusumaisista* hautajaiskärryistä (Tässä ovat Michael Jacksonin sadunomaiset hautajaiskärryt - katso video! 1.7.2009 12:46) voisivat kuulua myös kuningasdiskurssin ylistäviin ja yli-inhimillistäviin kuviin. Kuvien hautajaiskärryt ovat sadunomaiset ja näin ollen yli-inhimilliset. Niin ikään kuvien Neverland-kartano on sadunomainen. Kuvat Neverlandin kartanosta ja hautajaiskärrystä kuvittavat ja havainnollistavat faneille kertomuksia heidän idolistaan, joten ne liittyvät osittain myös lähipiirin kulttiin. Lähipiirin kertomuksilla on samanlainen tarkoitus faneille kuin Jacksoniin liittyvillä kuvilla, sillä ne vievät fanit lähemmäksi idolin perhettä, kotia, yksityiselämää ja kuolemanjälkeistä lepopaikkaa.

Faneille kerrotaan myös, että Jacksonin This Is It -kiertueen harjoituksista on tallessa 100 tuntia materiaalia, jotka tullaan julkaisemaan cd:nä tai dvd:nä. Näin Ilta-Sanomat informoi faneja tulevista Michael Jackson materiaaleista.

Uutinen, jossa kerrotaan Michael Jacksonin nimeä kantavista viruksista, jotka leviävät netissä, on puolestaan varoittava uutinen faneille. Uutisessa kerrotaan, että tietokonevirusta kantavan tiedoston ja roskapostin avaamisen houkuttimena käytetään pop-tähden nimeä. Joissain sähköpostiviesteissä väitetään liitetiedostojen sisältävän Michael Jacksonin musiikkia, mutta todellisuudessa liitetiedostojen avaaminen tartuttaa viruksen käyttäjän koneelle. (Michael Jacksonin nimeä kantavat virukset leviävät netissä, 3.7.2009 07:09.) Tällaiset uutiset ovat suunnattu tietoa Michael

Jacksonista haluaville faneille varoittamaan avaamasta roskapostiviestejä. Toisaalla uutinen kertoo siitä, minkälaisiin asioihin kuuluisuuden kuolema voi nykyaikana vaikuttaa.

5.3.4 Idoli pakkomielteenä

Fanit saattavat omaksua julkisuuden henkilön arvot ja tyylin ja joissain tapauksessa heille voi muodostua jopa pakkomielle idoliaan kohtaan. Julkisuuden henkilöillä voi olla niin sanottuja väijyjä, joilla on tiettyjä pakkomielteitä ja fantasioita idoliaan kohtaan. Fantasiat ja pakkomielteet voivat kuitenkin kääntyä sisäänpäin siten, että kun idoli kuolee, fani ei koe enää omaakaan elämäänsä elämisen arvoiseksi ja tappaa itsensä. Niin muusikko Elvis Presleyn, Kurt Cobainin kuin John Lennoninkin kuoleman jälkeen fanit tekivät itsemurhia. Halu tai kaipuu idoliaan kohtaan on fanille ainoa syy elää. Kun halun kohde kuolee, fanin elämästä tulee merkityksetöntä. (Rojek 2001, 47.) Ilta-Sanomien Jacksonin kuolemauutisissa on yksi uutinen, jossa kerrotaan fanien tekemistä itsemurhista.

Michael Jacksonin kuolema on suistanut fanit epätoivoisiin ratkaisuihin samalla tavoin kuin Kurt Cobainin kuoltua vuonna 1994.

Uutisessa kerrotaan Michael Jacksonin suurimman fanisivuston mjjcommunity.comin pitäjän Gary Taylorin arvioivan, että 12 ihmistä on ottanut itseltään hengen. Hän tietää ainakin yhden brittiläisen tappaneen itsensä. Uutisessa kerrotaan, että Jacksonin ystävä ja ihmisoikeusaktivisti Jesse Jackson toivoo tekemässään YouTube-videossa, etteivät fanit käyttäytyisi itsetuhoisesti.

- Tämä on aika, jolloin sydämemme tuntevat tuskaa. Meillä on kuitenkin suuri syy juhlia Michaelin elämää. Michael teki onnelliseksi sanomalla "We Are The World". Älä tuhoa itseäsi, hän sanoo.

(Jo 12 Jackson-fania tehnyt itsemurhan? 30.6.2009 11:05.)

Uutisen otsikko päättyy spekulointiutisille tunnusomaiseen kysymysmerkkiin. Näin ollen tiedot eivät ole välttämättä kovinkaan tarkkoja. Uutinen on kuitenkin suunnattu varottavaksi esimerkiksi faneille, sillä uutisen sitaateissa kerrotaan muun muassa, että ”Michael Jackson ei olisi halunnut tällaista” ja ”Michaelin nimissä eläkäämme ikuisesti veljinä ja siskoina”.

Kovalan ja Saresman mukaan fanit ja kulttiasenteen omaavat ovat usein tietoisia itsestään ja oman toiminnan vaikutuksista. Heillä on kyky itsereflektioon ja jopa itseironiaan. Toisaalta kultin kohteeseen saatetaan suhtautua myös erittäin vakavasti. (Kovala & Saresma 2003, 20.)

Ristiriitaisesti vakava suhtautuminen kultin kohteeseen ilmenee Jacksonin kuolemautisissa muilla kuin faneilla. Esimerkiksi Ilta-Sanomat uutisoi siitä, kuinka tieto kuolemasta aiheutti floridalaisessa bussissa tappelun. Uutisessa kerrotaan henkilön nimeltä James Kiernanin saaneen bussiin tekstiviestin, jossa luki, että Jackson on kuollut. Kiernan luki viestin ääneen, jonka jälkeen bussikuski kommentoi, että ”Michael Jackson olisi pitänyt panna vankilaan jo kauan aikaa sitten”. Kiernan vastasi, että ”maailma on juuri menettänyt suuren lahjakkuuden”. Jacksonin kehuminen sai puolestaan kanssamatkustajan kiroilemaan, vetämään veitsen taskustaan ja jahtaamaan Kiernania. Lopulta bussikuski joutui kutsumaan poliisit ja ajamaan bussin tien sivuun. (Michael Jacksonin kuolema aiheutti tappelun bussissa, 29.6.2009 13:43.)

Toisessa uutisessa kerrotaan lasvegasilaisen KTNV-kanavan toimittajasta, joka hermostuu kameran eteen tunkeneelle Jackson-fanille (Reportteri löi Jackson-fania suorassa lähetyksessä - katso kuvat! 2.7.2009 10:11, ks. s. luku 5.3.1.) Todennäköisesti toimittaja olisi lyönyt häirikköä riippumatta siitä, oliko tunkeilija Jackson-fani vai ei. Se, että mies kuitenkin oli Jackson-fani, tekee uutisesta huomionarvoisemman. Uutinen asettaa lukijan Jackson-fanin puolelle. Uutisessa kuitenkin kerrotaan, että toimittaja yritti ensin hätistää fania pois suoran lähetyksen tieltä. Vaikka uutinen on negatiivinen, se vahvistaa yhteisöllisyyttä, sillä fania vastaan hyökätään. Tosin, todennäköisesti fani on ollut ärsyttävä myös suoraa lähetystä katsovien mielestä, sillä fani on häirinnyt itse raporttia. Lyöminen on kuitenkin kirjaimellisesti yliampuva tapa reagoida tunkeilevaan faniin.

Kovalan ja Saresman mukaan fanius voi tuottaa myös ristiriitoja, kun haluan, mielihyvään tai samaistumiseen idoliaan kohtaan yhdistyy häpeän tunteita (Kovala & Saresma 2003, 20). Ilta-Sanomien Jacksonin kuolemautisissa ei kuitenkaan tuoda esiin tällaista faniuden puolta.

5.4 Yhteenveto tutkimustuloksista

Tutkimukseni lähti oletuksesta, että Ilta-Sanomat osallistuu Michael Jacksonin kuolemauutisissa kultin rakentamiseen. Oletukseni osui oikeaan. Sovelsin tutkimuksessani Stig Söderholmin ja Matt Hillsin ajatuksia, joiden mukaan kuolemaa koskeva kommentointi, elämäntyylin muistelemineen, kertaaminen, ilmentäminen ja spekulointi ovat kultin keskeisiä ulottuvuuksia (ks. luku 2.3.2).

Ilta-Sanomat osallistuu kultin rakentamiseen verkkoteksteissään spekuloidulla kuolinsyillä, hautapaikalla, perinnönjaolla ja Jacksonin seksuaalisuudella. Juuri nämä kuolemaan liittyvät spekulatiot ja uskomukset ovat kultin olemassaolon perusaineistoa. Spekulaatiot kuolinsyistä liittyvät myös kuolemattomuuteen sekä päättymättömään ja ratkaisemattomaan tarinaan. Juuri epävarmuus ja tulkinnanvaraisuus ovat kultin teksteissä tyypillisiä piirteitä. Perinnönjakodiskurssin tekstit kertovat lisäksi siitä, miten Jacksonin työ ja elämä hänen lastensa kautta täällä jatkuu. Jacksonin seksuaalisuudella spekuloidussa tekstissä pyritään puolestaan pääsemään lähemmäksi totuutta Jacksonista. (ks. luku 2.3.2 ja 5.1.4.)

Ilta-Sanomat osallistuu kultin rakentamiseen myös kertomalla Jacksonin läheisten ja ystävien kertomuksia Jacksonista ihmisenä ja yli-inhimillisenä ylistettynä sankarina. Ylistystä ja yli-inhimillistämistä ilmenee myös kuvissa, joissa esiintyy Michael Jackson. Kuvat Jacksonista voivat olla myös keräilykuvia faneille. Jacksonin elämäntyylin muistelemineen on kultin toimijoille niin ikään kultin perusaineistoa. (ks. luku 5.2.)

Lisäksi Ilta-Sanomat osallistuu kultin rakentamiseen fanien toiminnasta, keräilystä ja pakkomielteistä kertovissa jutuissa ja kuvissa. Ilta-Sanomat antaa myös informaatiota Jacksonin kuolemaa ympäröivistä tapahtumista Jacksonin faneille. Niin kuningasdiskurssin kuin fanidiskurssinkin jutuissa ja kuvissa luodaan kollektiivista surua. Jutut faneista voivat antaa uutisia lukeville faneille vahvistusta samoin ajattelevista ja toimivista faneista (ks. luku 2.2.2). Median todentamat sururituuaalit voivat puolestaan vahvistaa fanien uskollisuutta ryhmälle, joka suree kuollutta idoliaan. Lisäksi fanidiskurssissa rakennetaan ”kultin maantietoa” kertomalla paikoista, joihin fanit ”pyhiinvaeltavat” osoittamaan suruaan ja harjoittamaan rituaalejaan. (ks. 2.3.2.) Fanidiskurssin tekstit ja kuvat kuvastavat myös faniuden äärimmäisyyttä, intensiteettiä ja intohimoa.

Tutkimustulokseni ovat seuraavat:

–Ilta-Sanomat osallistuu kultin rakentamiseen Michael Jacksonin kuoleman uutisoinnissa.

–Diskurssianalyysin avulla erotin aineistostani seuraavat puhettavat, jotka osallistuvat kultin rakentamiseen:

–**Spekulointidiskurssi**, jonka aladiskursseina ovat *kuolinsyillä, hautapaikalla ja hautaamistavalla, perinnönjaolla ja Michael Jacksonin seksuaalisuudella spekulointi*.

–**Kuningasdiskurssi**, jonka aladiskursseina ovat *lähipiirin kultista kertova diskurssi ja ylistetystä ja yli-inhimillisestä sankarista kertova diskurssi*.

–**Fanidiskurssi**, jonka aladiskursseina ovat *faniien toiminnasta ja keräilystä kertovat diskurssit, faniien informoinnista kertova diskurssi sekä faniien pakkomielleistä kertova diskurssi*.

Diskurssianalyysiin perehtyneen Norman Faircloughin mukaan mediatekstien kielen analysointi avaa tiedotusvälineiden tarjontaan liittyviä kysymyksiä kolmesta näkökulmasta. Se avaa, miten maailman tapahtumista ja suhteista representoidaan, minkälaisia identiteettejä toimittajille tai yleisölle annetaan sekä näyttää, minkälaisia suhteita on rakennettu tekstin eri toimijoiden välille. (ks. luku 4.2.) Näin ollen tutkimukseni kertoo, millä tavoin Ilta-Sanomat uutisoi maailman tapahtumista Michael Jacksonin kuoleman ympärillä. Tutkimukseni osoittaa, että Ilta-Sanomat kertoo Michael Jacksonin kuolemasta spekuloidulla sekä ylistämällä ja yli-inhimillistämällä. Lisäksi Ilta-Sanomat representoi Michael Jacksonin perheenjäsenten, ystävien ja faniien tunteita. Jacksonin läheisten ja faniien suhdetta mediaan esitellään niin jutuissa kuin kuvissakin. Ilta-Sanomat ohjeistaa faneja, kauhistelee muiden medioiden toimia ja ylistää siinä sivussa Michael Jacksonia. Toimittajien ja faniien välille rakennetaan suhteita myös kuvissa ja jutuissa, joissa molemmat tahot päivystävät esimerkiksi Neverland-tilan ulkopuolella. Yhdessä uutisessa toimittaja puolestaan lyö fania, jolloin Ilta-Sanomien rakentama suhde toimittajan ja yleisön välille rakentuu konkreettisesti negatiivisena. Kun Ilta-Sanomat uutisoi Jacksonin läheisistä ja faneista, se luo heille identiteettejä. Samalla Ilta-Sanomat tulee luoneeksi myös Michael Jacksonille tietynlaista identiteettiä. Teksteihin valitut sanat, kielen käyttö ja kuvat muokkaavat lukijan käsitystä Michael Jacksonista, tämän elämästä ja kuolemasta sekä faneista.

Faircloughin mukaan kriittisessä diskurssianalyysimallissa kieli nähdään yhteiskunnallisena tuotoksena ja vaikuttajana. Tekstit rakentavat kielen käytöllään yhtäaikaaisesti sekä sosiaalisia identiteettejä, sosiaalisia suhteita että tieto- ja uskomusjärjestelmiä. Tekstit voivat myös muuttaa näitä. (ks. luku 4.2.) Näin ollen Ilta-Sanomat rakentaa sosiaalisia identiteettejä ja suhteita sekä tieto- ja uskomusjärjestelmiä sanavalinnoillaan, lauserakenteillaan ja asiasisällöillään. Tieto- ja uskomusjärjestelmien rakentuminen teksteissä edesauttaa myös kultin rakentumista. Kultin rakentamisen lisäksi uutiset Jacksonin kuolemasta kertovat kuulusuuskulttuurista ja siitä, miten kuulusuudet pitävät yhtä ja kunnioittavat toistensa menestystä. Toisaalta jutut kertovat myös kuulusuuskulttuurin turmiollisesta puolesta – siitä, miten elämä median valokeilassa voi aiheuttaa paineita, lääkeriippuvuutta, erikoista käytöstä, kärsimystä ja väärinymmärrystä. Lisäksi tekstit kertovat internetin mahdista.

Stig Söderholmin mukaan imagojen erilaisuudet muokkaavat ja profiloivat kultteja erilaisiksi. Esimerkiksi Elvis-kultti on pitkälti ohjattua turismia, jossa keskeisenä näyttämönä on Elviksen hautapaikka Gracelandissä. Elvis-kultille ominaista on hillitty arvokkuus, jossa alkoholin ja huumausaineiden osuus on unohdettu. Elvis-kultti on niin sanottu kaupallinen kultti. Sen sijaan Jim Morrison -kultti on pienimuotoisempaa yhdessäolorituaalia, jossa matkitaan avoimesti myös Morrisonin kokeilevaa uskaliaisuutta ja normienrikkojan piirteitä. Huumeiden käyttö on osa kulttia. (Söderholm 1990, 23.) Michael Jackson -kultti lokeroituu Ilta-Sanomien kuolemauutisissa osittain Elvis-kultin kaltaisen kaupallisen kultin piiriin. Kultin keskeisenä näyttämönä on Neverland-tila, Jacksonin hautapaikka Forrest Lawnissa, Jacksonien perheen kotitila Encinossa ja Paavo Nurmen patsaan edusta Helsingissä. Ilta-Sanomien uutisoimassa Jackson-kultissa on niin ikään unohdettu Jacksonin lääkkeidenkäyttö, pedofilia-syytökset ja plastiikkakirurgia, joita uutisten toimijat eivät ainakaan suuremmassa mittakaavassa pyri matkimaan tai ilmaisemaan. Koska Michael Jackson -kultti on niin laajalle levinnyt, varmasti myös sellaisia faneja, jotka ovat leikkauttaneet itsensä Jacksonin näköiseksi, mahtuu mukaan. Ilta-Sanomat ei kuitenkaan tuo tätä puolta esiin teksteissään ja kuvissaan. Ilta-Sanomien rakentama Michael Jackson -kultti on valtakulttuuria, sillä uutisissa korostuu Jacksonin saavuttama suuri suosio ja huomio. Toisaalta Michael Jacksonia ja tämän ympärille rakentuvaa kulttia halveksitaan joissain jutuissa, jolloin kultti näyttäytyy valtakulttuurista poikkeavana.

6 Johtopäätöksiä ja pohdintaa

Seuraavaksi pohdin tutkimukseni antia teoreettisen viitekehitykseni pohjalta. Aluksi pohdin tutkimustuloksiani Pasi Kiviojan ja Sauli Ruuskasen tutkimusten pohjalta. Sen jälkeen tarkastelen kuuluisuuksien väijymistä niin fanien kuin mediankin tahoilta. Sen jälkeen vertaan Michael Jacksonin kuolemauutisista muodostuneita diskurssejani Maaret Henrikssonin prinsessa Dianan kuolemauutisten diskursseihin. Lopuksi suuntaan katseeni uusiin tutkimusongelmiin.

6.1 Kaiken salliva internet

Pasi Kiviojan tekemä iltapäivälehtien sisällönerittely vuosilta 1985 – 2006 osoittaa, että uutiset ovat lyhentyneet ja lisääntyneet. Lisäksi kirjoitustyyli on nykyisin myös uutisosastolla varsin sallivaa. Myös urheilusivuille saattaa entistä useammin päätyä juttuja, joilla on enemmän tekemistä urheilun oheisilmiöiden kuin itse urheilun kanssa. Viihdejournalismo on puolestaan erottautunut kokonaan omaksi taiteenmuodoksi, jolla on myös omat sääntönsä. (Kivioja 2008, 199.)

Uutisten lyhentyminen ja lisääntyminen näkyy hyvin myös aineistoni teksteissä. Jutut ovat lyhyitä ja niitä on paljon; kahden viikon ajanjaksolle sijoittuvassa aineistossani on 140 tekstiä ja 153 kuvaa! Michael Jacksonin kuoleman jälkeisinä päivinä uutisia Jacksonin kuolemasta on saatettu julkaista jopa yhden tunnin sisällä useampi. Myös kirjoitustyylin sallivuus näkyy aineistoni teksteissä, sillä kirjoitusvirheitä on runsaasti, välimerkkien käyttötavat välilyönteineen ovat vaihtelevia ja jutuissa käytetään sekä vierasperäisiä että yleiskielen sanoja. Lisäksi Michael Jacksonin kuolema - verkkosivustolle on linkitetty uutisia, jotka eivät varsinaisesti koske Michael Jacksonin kuolemaa. Uutisissa saatetaan ainoastaan mainita Michael Jacksonin kuolema.

Viihdejournalismo ”omana taiteenmuotona” näkyy puolestaan raflaavissa ja kuvia ja videoita katsomaan kannustavissa otsikoissa sekä paljon sitaatteja sisältävissä ja muita viihdelehtiä vuolaasti lainaavissa teksteissä. Kaarina Nikusen mukaan juuri iltapäivälehtien otsikot kertovat siitä, kuinka media tuottaa merkityksiä fanien arkeen (ks. luku 2.2.2). Otsikoissaan Ilta-Sanomien kehottaa faneja katsomaan kuvia, videoita tai televisio-ohjelmia, jotka liittyvät Michael Jacksoniin. Lisäksi juttuihin linkitetty keskustelut kutsuvat faneja kommunikoimaan idolistaan internetiin.

Pasi Kivioja pohtii verkon vaikutusta iltapäivälehtiin iltapäivälehtien lööppejä, etusivuja ja myyntilukuja tarkastelevassa pro gradu -tutkielmassaan. Kiviojan mukaan julkisjuorupalstojen valtava suosio osoittaa, että liian lempeät juorut eivät riitä tyydyttämään lukijoiden tarpeita. Kiviojan mielestä rikoslakia ja journalistin ohjeita noudattavat lehdet eivät pysty tarjoamaan lukijoille samanlaista suorapuheisuuden, vuorovaikutteisuuden ja yhteisöllisyyden kokemusta kuin internetin juorupalstat. Näin ollen internetin juorupalstalle pelkät seurapiirijuorut kelpaavat jatkotyöstämisen aineksiksi. Myös keskustelu seurapiirijuoruista on Kiviojan mukaan internetissä vapautuneempaa kuin painetussa lehdessä, sillä kaikki lähetetyt viestit julkaistaan automaattisesti. Jopa tabuista on helpompi keskustella verkossa, sillä internet mahdollistaa anonyymien osallistumisen keskusteluihin. (Kivioja 2004, 141.)

Aineistossani korostuu erityisen hyvin juuri verkon mahdollistama suorapuheisuus ja vuorovaikutteisuus. Pelkät juorut riittävät jutun juureksi ja lähes mitä tahansa voidaan julkaista, kunhan se liittyy edes hieman kohuttuun aiheeseen. Internetin valtti onkin painettuun lehteen verrattuna juuri loputon palstatila. Painettu lehti joutuu työstämään juttunsa palstatilan huomioiden, kun taas verkossa voidaan julkaista niin monta uutista, kuin vain ehditään tehdä. Internet selittänee siis osittain niin aineistoni juttujen runsaan määrän kuin myös sen, miksi Michael Jacksonin kuolemaa on puitu niin monesta eri näkökulmasta. Pasi Kiviojan mukaan olennaista tunnetuiden henkilöiden kuolemauutisten suosiossa on myös tapahtuman arvoituksellisuus ja vastausta vaille jäävät kysymykset. Kiviojan mielestä ilman avoimiksi jätettäviä kysymyksiä ostavan yleisön mielenkiinto siirtyy kertakiinnostuksen jälkeen muihin asioihin. (Kivioja 2004, 137 – 138.) Iltasanomien spekulointiuutisten määrä selittyikin osittain Kiviojan oletuksella, että tapahtumien arvoituksellisuus lisää kuolemauutisten suosiota. Lisäksi tekstien arvoituksellisuus ruokkii kulttihahmon päättämätöntä ja ratkaisematonta tarinaa.

Iltasanomien verkkosivuilta keräämääni aineistoa luonnehtii toistuvuus. Uutisissa toistuvat samat asiasisällöt. Juttujen tuoreus saadaan aikaan vaihtelemalla otsikkoa ja muuntelemalla jutun pääpainopistettä. Lähes samojen juttujen julkaiseminen uudestaan on mahdollista nimenomaan verkossa, jossa materiaalia voidaan julkaista muutenkin rajattomasti. Iltapäivälehtien kuolemaan liittyviä otsikoita tarkastelleen Sauli Ruuskasen (2010, 167 – 168) mukaan toistolla pyritään pääsemään lähemmäksi lukijaa. Ruuskasen mielestä lehden kiinnostavuutta pyritään pitämään yllä nostamalla vanhoja tapauksia yhä uudestaan otsikoihin. (Ruuskanen 2010, 167 – 168). Ruuskasen

mukaan uutisten määrällä on merkitystä, sillä toisto on uutisoinnissa myös tärkeä retorinen keino. Kun tiettyä näkökulmaa toistetaan, se alkaa muokata yksilön näkökulmaa, johon jokainen lukija voi itseään suhteuttaa. (mt. 2010, 175.) Näin ollen uutisten homogeenisyys selittyy osittain juuri sarjaviihteen logiikalla. Kuolemauutiset ovat kuin televisiosarja, jossa toistuvuutta luodaan kuljettamalla samoja hahmoja ja asioita jutusta ja ympäristöstä toiseen. Lisäksi uutisten tarjoamat näkökulmat voivat toistuvuudellaan muokata lukijoiden ja fanien näkökulmia.

6.2 Media väijjänä

Kirjoitin edellä siitä, kuinka julkisuuden henkilöitä väijytään (ks. luku 5.3.4). Väijyminen osoittaa karkeasti sen, miten kuuluisuuden vaikutus faniin voi mennä todella syvälle. Pahimmillaan väijyminen menee häirinnän puolelle. Esimerkiksi näyttelijä Michael J. Fox sai eräältä väijyjältään 5000 fanikirjettä, jotka olivat yleisimmin täytetty jäniksenpapanoilla. Prinsessa Dianaa vainonnut Klaus Wagner sanoi puolestaan suojelevansa prinsessa Dianaa Englannin kuningattaren perustamalta ”saatanan salaliitolta”. (Rojek 2001, 67.)

Myös muusikko John Lennonin ampunut fani muistuttaa siitä, että kaikki fanit eivät ole pelkkiä ihailijoita ja idolin identifioimia, vaan he voivat olla jopa murhaajia. Fanius voi olla myös patologoista ja vaarallista, kun mennään palvontaan saakka. Janne Mäkelä (2004, 215 – 216) puhuu väijymisen yhteydessä addiktoivasta, riippuvuutta aiheuttavasta, faniudesta. Väijyjät saattavat tavoitella samanlaista kuuluisuutta kuin kohteensa tempauksillaan (Mäkelä 2004, 215 – 216).

Ilta-Sanomien verkkouutisissa ei ole havaittavissa faniuden patologista puolta. Väijyminen tapahtuu pikemminkin median puolelta. Erityisesti Michael Jacksonin perheestä otetuissa kuvissa media on harrastanut väijymistä, sillä kuvat on otettu röyhkeästi zoomaamalla auton sisälle. Törkein on kuva Michael Jacksonin ruumiista (ks. kuva 13).

Kuva 13

Kuva edustaa median törkeää väijymistä.

Kuva: Reuters / Lehtikuva

(Jacksonin ruumis luovutettiin omaisille ja vietiin salaiseen paikkaan, 27.6.2009 13:59, päivitetty 27.6. 15:30.)

Latoya ja Janet Jackson poistuivat sairaalasta - katso video! (26.6.2009. 09:19) -jutun kuvatekstissä sanotaan ”Cowboy-hattuinen Janet Jackson joutui kuvaajien ristituleen”. Kuvassa Janet Jackson ajaa aurinkolasit silmillään ja suuri hattu päässään autoa. Kuva on tyypillinen kaukaa otettu ja lähelle zoomattu väijymiskuva. Ilta-Sanomat kuitenkin irtisanoo itsensä väijymisestä, sillä Janet Jackson *joutui* kuvaajien ristituleen. Näin ollen Ilta-Sanomat ei ole itse harrastanut väijymistä vaan *kuvaajat* ovat. Mielenkiintoista ja median väijymistä hyvin kuvaavaa on myös se, että kaikki aineistoni kuvat Katherine Jacksonista ovat väijymiskuvia.

Ilta-Sanomien julkaisema kuva 13 ei kuitenkaan ole yhtä törkeä kuin amerikkalaisen viihdesivusto Entertainment Tonightin julkaisema kuva, jossa Jacksonia elvytetään matkalla sairaalaan.

Viimeinen kuva on levinnyt ympäri nettiä ja järkyttää popin kuninkaan kuolemaa surevia. Sen julkaisemista paheksutaan syvästi.

(Viimeinen kuva Michael Jacksonista leviää netissä, 26.6.2009 10:56.)

Teksti on sinänsä ristiriitainen, sillä otsikolla Ilta-Sanomat houkuttelee lukijoita katsomaan kuvaa. Jutussa kuitenkin muka paheksutaan kuvan julkaisemista. Epäilen, että Ilta-Sanomat olisi julkaissut kuvan, jos kuva olisi saatu tai jos sitä ei olisi paheksuttu yleisesti. Lähes yhtä paha on nimittäin kuva 13, jossa Jacksonin ruumista siirretään ambulanssiin. Lisäksi kuvan 13 kuvatekstissä todetaan,

että Jacksonin ruumis siirrettiin *omaisten pyynnöstä*. Kuvatekstistä saa mielikuvan, että kuvan sai ottaa, sillä Jacksonin ruumista siirretään siinä hänen omaistensa pyynnöstä.

Edellä esittämiäni esimerkkien perusteella media väijyy julkisuuden henkilöitä hyvin intiimeissä ja henkilökohtaisissa tilanteissa. Mediasta fanit voivat hyvin saada oivan esikuvan yksityisyyden loukkaamisen jaloon taitoon. Prinsessa Dianan kuoleman jälkeen paparazit saivatkin kritiikkiä osakseen, sillä heitä jopa syytettiin Dianan kuolemasta.

6.3 Sydänten kuningatar ja popin kuningas

Maaret Henriksson tutki prinsessa Dianan kuoleman uutisointia suomalaisessa ja venäläisessä lehdistössä diskurssianalyysillä. Tutkimuksen elämismaailman diskursseissa oli samoja piirteitä kuin Michael Jacksonin kuolemauutisista muodostuneissa diskursseissa. Tutkimuksessani ei ole samalla tavalla Henrikssonin virallisia diskursseja, sillä keskityin diskursseissani nimenomaan kultin rakentamiseen osallistuviin puhetapoihin. Henrikssonin virallisten diskurssien luokkaan lokeroitu spekulointidiskurssi muistuttaa kuitenkin omaani, sillä sitä luonnehtii kuoleman syillä spekulointi ja salaliittoteoriat. Myös Henrikssonin arvosteludiskurssin syyllistämisenä on samoja piirteitä kuin tutkimukseni kuolinsyillä spekuloinnista kertovassa diskurssissa. (ks. 2.3.4 ja 5.1.1.) Jos aineistoni olisi rajautunut myöhempään ajankohtaan, olisi jutuista todennäköisesti noussut myös arvosteludiskurssi. Niin Jacksonin lääkäriä Conrad Murrayta, Michael Jacksonia itseä ja jopa Katherine Jacksonia on syytetty Michael Jacksonin kuolemasta. Conrad Murraylle luettiin jopa syyte kuolemantuottamuksesta 8.2.2010.

Henrikssonin elämismaailman diskursseista inhimillisyydiskurssissa on piirteitä sekä tutkimukseni fanidiskurssin fanien toimintaa käsittelevästä diskurssistani että kuningasdiskurssini aladiskursseista. Henrikssonin inhimillisyydiskurssin tavoin fanidiskurssissani ja kuningasdiskurssissani kuvaillaan kuoleman aiheuttamaa järkytystä ja surua sekä pyritään vetoamaan lukijoiden tunteisiin. Henrikssonin kunnioitusdiskurssi muistuttaa kuningasdiskurssiani. Prinsessa Dianaa verrattiin muiden muassa näyttelijä, laulaja ja malli Marilyn Monroehin ja näyttelijä James Deaniin. Ilta-Sanomissa Michael Jacksonia verrattiin muiden muassa muusikko John Lennoniin ja Elvikseen. Prinsessa Diana kuvattiin Henrikssonin aineiston jutuissa hyvänä äitinä ja vaimona. Michael Jackson kuvattiin aineistossani hyvänä isänä ja kauniina ihmisenä.

Myös Henrikssonin satudiskurssi on samankaltainen kuningasdiskurssini aladiskurssien kanssa. Henrikssonin satudiskurssiin kuului sadunhoitoisuuden, ylellisyyden ja onnellisuuden kuvaaminen. Lähipiirin kultista kertovaan diskurssiini ja sankaria ylistävään ja yli-inhimillistävään diskurssiini kuuluivat niin ikään Michael Jacksonia ylistävät kertomukset. Henrikssonin yliluonnollisuusdiskurssiin kuului lähinnä jutut, joissa kerrottiin oikeasti yliluonnollisista asioista, kuten astrologin toteen käymästä ennusteesta Dianan kuolemasta. Tutkimukseni yliluonnollisuusdiskurssin jutut käsittelivät pikemminkin Michael Jacksoniin liittyviä erikoisuuksia. Toisaalta yksi aineistoni uutinen käsitteli sitä, miten Michael Jackson itse ennusti kuolemansa. Myös uutinen Neverland-tilalla vilahtaneesta ”haamusta” muistuttaa Henrikssonin yliluonnollisuusdiskurssin uutisia. Henrikssonin osallistuva diskurssi puolestaan muistuttaa fanidiskurssini kultin toiminnalliseen rakenteeseen keskittyvää diskurssia. Molemmissa diskursseissa kuvaillaan tapahtumia paikan päältä. (ks. luku 2.3.4 ja luku 5.3.1.)

Lisäksi Henrikssonin mukaan Helsingin Sanomissa todetaan Dianan myyttisestä elämästä ja kuolemasta tulleen bisnes. Helsingin Sanomat raportoi siitä, miten poikkeuksellisen paljon ihmiset ovat katsoneet televisiota ja radiota Dianan kuoleman jälkeen. (Henriksson 1999, 34.) Myös Ilta-Sanomien Michael Jacksonin kuolemauutisissa todetaan, että Jacksonin elämästä ja kuolemasta on tullut bisnes. Television sijaan Michael Jacksonin kuolemauutisissa raportoidaan siitä, miten poikkeuksellisen paljon ihmiset ovat käyttäneet internetiä. Näin ollen asiasisältö Jacksonin ja Dianan kuolemauutisissa on samankaltaista, mutta kuolemauutisoinnin keskeinen paikka on vaihtunut televisiosta ja radiosta internetiksi. Myös prinsessa Dianan kuolemauutisoinnista kumpuavista diskursseista pystyisi erottelemaan ominaisuuksia, jotka osallistuvat Diana-kultin rakentamiseen.

6.4 Lopuksi

Kovalan ja Saresman mukaan kulttiasenteestaan huolimatta harva heittäytyy todellisuudessa kulttisuhteeseen täysin. Ääri-ilmiöt, kuten jalkapallohuligaanit, muusikko John Lennonin ampunut fani tai idolinsa kuoleman jälkeen itsemurhan tehneet fanit, saavat mediajulkisuutta ja leimaavat samalla helposti koko kulttiasenteen negatiiviseksi. Yleensä kulttisuhde on kuitenkin varsin hallittu eikä fanius määritä ihmisen koko identiteettiä. Lisäksi kulttiasenteet sisältävät myös itsereflektiivisen puolen. Esimerkiksi Kovalan ja Saresman Kulttikirjan tutkimuksien kulttien jäsenet olivat tietoisia omista kulttisuhteistaan ja pystyivät myös pohtimaan suhteitaan kultteihin.

Kultteihin ei suhtauduttu luonnollisina, vaan niistä kyettiin ottamaan myös etäisyyttä ja omaa toimintaa pystyttiin arvioimaan kriittisesti ja jopa itseironisesti. (Kovala & Saresma 2003, 20.) Näin ollen esimerkiksi uutisoinnit Michael Jacksonin faneista, jotka tappoivat itsensä Michael Jacksonin kuoleman jälkeen, eivät ole kuin yksi kultin ääripäistä. Lisäksi uutiset Jacksonista eivät välttämättä vaikuta kultin rakentumiseen kaikkien kohdalla. On hyvin todennäköistä, että ihmiset osaavat suhtautua kulttisuhteensa lisäksi myös kultin rakentumiseen osallistuviin uutisiin kriittisesti.

Ilta-Sanomien päätoimittajan Reijo Ruokasen mukaan Michael Jacksonin kuoleman jälkeen uutisoinnissa piti käyttää malttia, vaikka varsinaisesti mitään ei pyritty peittelemäänkään. Ruokasen mielestä 30 – 40 vuotta kestänyt ura saa monet negatiiviset tapahtumat näyttämään pienemmiltä. Lisäksi Ruokasen mielestä maassamme on vanha tapa, ettei vainajille irvailla. (Vehviläinen, Pyhimyksiä uutisdeskistä, Journalisti, 13/2009.) Ruokasen linjaukset selittävät osittain Michael Jacksonin kuolemauutisten ylistävän sävyn.

Reijo Ruokasen mukaan Ilta-Sanomien olisi kuitenkin ollut paljon vaikeampien valintojen edessä Michael Jacksonin kuolemauutisten määrässä, jos neljässä talviolympialaislajissa olisi kilpaillut neljä suomalaista ennakkosuosikkia. Lisäksi Ruokasen mielestä Suomea lähempänä oleville aiheille omistautumista nähdään enemmän, vaikka kyse ei olisi edes kuolemasta. Ruokanen arvioi kuitenkin, että riman ylittymistä myös maantieteellisesti kauempien aiheiden uutisointiin tullaan tulevaisuudessa näkemään yhä enemmän. (mt. 13/2009). Epäilen, että Ilta-Sanomien ei olisi tarttunut yhtä hanakasti Michael Jacksonin kuolemaan, jos suomalaisia olisi samanaikaisesti kilpaillut talviolympialaisissa. Se, että Michael Jacksonin kuolema sai niin suuren huomion kaikissa maailman tiedotusvälineissä ja erityisesti tabloidi-lehdissä, pakotti myös Ilta-Sanomien perehtymään aiheeseen perin pohjin. Lisäksi Michael Jacksonin kuolemasta uutisoitiin myös silloin, kun suomalaisia ennakkosuosikkeja todella kilpaili Vancouverissa keväällä 2010.

Tutkimukseni anti oli huomattavasti laajempi, mitä alkujaan odotin. Analyysini alussa turhautti se, että Ilta-Sanomien jutut vaikuttivat kirjoitusvirheidensä ja toistuvuutensa vuoksi hutaistuilta. Lopulta kuitenkin toistuvuus kertoi Ilta-Sanomien taktiikasta pitää lukijansa mukana jutusta toiseen – ikään kuin lukisi juttusarjaa tai katsoisi televisiosarjaa. Kirjoitusvirheet ja juttujen määrä puolestaan kertovat siitä, miten nopeasti juttuja tehdään. Koko ajan yritetään kertoa uutta. Toisaalta

huono kieli viittaa myös siihen, että toimituksissa käytetään paljon käännösmateriaalia ja suoria lainauksia muualta. Näin ollen verkkojournalismi näyttäisi ainakin aineistoni teksteissä olevan pitkälti muiden medioiden toistoa, jossa kielenhuolto kärsii muun muassa ripeätempoisuuden vuoksi.

Lisäksi tutkimuksessani minut yllätti, että jutut todella olivat niin positiivisesti sävyttyneitä ja että negatiivisia kuvia Jacksonista oli huomattavasti vähemmän kuin positiivisia kuvia. Ennen Jacksonin kuolemaa Jacksonista julkaistiin lähinnä kuvia, joissa hän oli naamioitunut hengityssuojan, hatun ja aurinkolasien taakse tai kuvia, joissa Jacksonin plastiikkakirurgialla muokatut kasvot näyttivät kirjaimellisesti hajoavan. Toisaalta Ilta-Sanomien päätoimittaja Reijo Ruokasen kommentti siitä, että pitkää uraa tarkastellessa negatiiviset asiat alkavat näyttää pienemmiltä, selittää hyvin niin kuvien kuin juttujenkin positiivisuuden. Jacksonin uran loppuvuodet olivat hankalia Jacksonille muun muassa siksi, että hänen oli enää mahdotonta lyödä omia 1980-luvun ennätyksiään. Jacksonin This Is It -konserttisarjan tanssiharjoituksista koottu samanniminen elokuva kuitenkin osoittaa, että Jacksonilla olisi ollut vielä ennennäkemätön show takataskussa – jos henki olisi kestänyt. Toinen vaihtoehto uudelle nousulle olikin kuolema, sillä kuoleman jälkeen ”popin kuninkaan” kultavuodet nousivat mediassa takaisin valtaistuimelleen.

Tutkimukseni on kaiken kaikkiaan vain pieni osa siitä, miten kultti todellisuudessa rakentuu. Kultin rakentumiseen vaikuttavat mediatekstit, mutta kulttia parhaiten ilmentävä yhteisöllisyys jää diskurssianalysissä vain tietokoneruudun välittämäksi. Vaikka netissä yhteisöllisyyttä ilmeneekin muun muassa jutuissa, joissa kehoitetaan äänestämään Jacksonin paras kappale tai katsomaan Jacksoniin liittyviä videoita, olisi mielenkiintoista päästä havainnoimaan Michael Jackson -kulttia etnografisesti. Etnografian avulla voisi saada konkreettisesti tietoa siitä, millainen Jackson-kultti on. Tätä tietoa voisi verrata siihen, millaisen kuvan kultista mediatekstit antavat. Puolestaan haastattelututkimus Jacksonin kuolemauutisointia lukeneista faneista valottaisi sitä, miten fanit vastaanottavat uutisia idolistaan. Lisäksi olisi mielenkiintoista verrata Michael Jacksonin kuolemaa edeltävää uutisointia kuoleman jälkeiseen uutisointiin. Tutkimus avaisi sitä, miten tähden kuolema vaikuttaa uutisten sävyyn. Oman tutkimukseni perustana oli ainoastaan oletus, että uutisointi Michael Jacksonista oli negatiivisempaa ennen Jacksonin kuolemaa kuin kuoleman jälkeen. Tosin myös Ilta-Sanomien päätoimittaja Reijo Ruokasen edellä esitetyt kommentit viittaisivat siihen, että yksinkertaisesti vainajille ei Ilta-Sanomissa ilkuta.

Lähteet

Kirjalliset lähteet

Fairclough Norman (1997) *Miten media puhuu.* (Media Discourse, 1995.) Suomentaneet Blom Virpi & Hazard Kaarina. Tampere: Vastapaino.

Henriksson Maaret (1999) *Prinsessa Dianan kuoleman uutisointi suomalaisessa ja venäläisessä sanomalehdistössä.* Käännöstieteiden laitoksen pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto.

Herbert Emily (2009) *Michael Jackson: popin kuningas 1958 – 2009.* (Michael Jackson – King of Pop 1958 – 2009.) Suomentaneet Tenhola Katri & Saarainen Jere. Helsinki / Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.

Hills Matt (2002) *Fan cultures.* Iso-Britannia: The St. Edmundsbury Press.

Jokinen Arja, Juhila Kirsi & Suominen Eero (1993) *Diskurssianalyysin aakkoset.* Tampere: Vastapaino.

Kivioja Pasi (2004) *Alaston lööppi: millaiset uutiset myyvät tabloid-lehtiä – ja miksi? Lähitarkastelussa Ilta-Sanomien lööpit, etusivut, myyntiluvut vuonna 2002.* Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Luettu 13.5.2010 osoitteesta:

<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00332.pdf>.

Kivioja Pasi (2008) *Iltapäivälehdet mediakentän ja yhteiskunnan muutoksessa.* Tiedotusopin laitoksen julkaisuja. Sarja A; 106. Tampereen yliopisto. Luettu 5.5.2010 osoitteesta:

<http://tampub.uta.fi/tiedotusoppi/978-951-44-7496-5.pdf>.

Kovala Urpo & Saresma Tuija (toim.) (2003) *Kulttikirja.* Helsinki: SKS.

Kovala Urpo (2003) *Kulttisuhte näkökulmana merkityksiin.* Teoksessa: Kovala Urpo & Saresma Tuija (toim.) *Kulttikirja.* Helsinki: SKS.

Laitinen Katja (2003) *Keijukaiskuningatar ja hänen hovinsa.* Teoksessa: Kovala Urpo & Saresma Tuija (toim.) *Kulttikirja.* Helsinki: SKS.

Marshall, P. David (1997) *Celebrity and power: Fame in contemporary Society.* Bloomington and Indianapolis: University of Minnesota Press.

Mc Ilwin Charlton D. (2005) *When death goes pop: death, media and the remaking of community.* New York: Peter Lang Publishing, Inc.

Mäkelä Janne (2004) *John Lennon imagined: cultural history of a Rock Star*. New York: Peter Lang Publishing, Inc.

Nikunen Kaarina (2005) *Faniuden aika. Kolme tapausta televisio-ohjelmien faniudesta vuosituhannen taitteen Suomessa*. Tampere: Tampere University Press.

Pietilä Veikko (2005) *Joukkoviestintätutkimuksen valtateillä*. Tampere: Vastapaino/ Tampereen yliopistopaino.

Rojek Chris (2001) *Celebrity*. London: Reaktion Books LTD.

Ruuskanen Sauli (2010) *Kuolema iltapäivällä: postmoderni subjekti ja reaalinen iltapäivälehtijournalismissa*. Tampere: Tampere University Press. Luettu 12.5.2010 osoitteesta: <http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-7953-3.pdf>.

Steensberg Axel (1969) *Kulttuurin käsitteestä. Kansantieteen periaateoppia*. Toim. Toivo Vuorela. Helsinki.

Söderholm Stig (1990) *Liskokuninkaan mytologia. Rituaali ja roksankarin kuolema: Jim Morrison -kultin etnografinen tulkinta*. Helsinki: SKS.

Artikkelilähteet

Saksa Markku (1997) *Dianan kuolema raivostutti kansan. Prinssi Charles haki prinsessan viimeiselle kotimatkalta maailmalta*. Helsingin Sanomien arkisto 1.9.1997. Luettu 20.2.2010 osoitteesta:

www.hs.fi/arkisto/artikkeli/970901196.

Vehviläinen Pekka (2009) *Pyhimyksiä uutisdeskistä*. Journalisti 13/2009.

Sähköiset lähteet

The Official Michael Jackson Site, Bio. Luettu 17.3.2010. osoitteesta:

www.michaeljackson.com/fi/bio.

Tilastokeskus, Internetin käyttötarkoitukset 2009, prosenttia internetin käyttäjistä, 8.9.2009. Luettu 1.10.2010 osoitteesta:

http://tilastokeskus.fi/til/sutivi/2009/sutivi_2009_2009-09-08_tau_001.html. TNS Gallup, Suomen web-sivustojen viikkoluvut, Luettu 4.10.2010 osoitteesta:

<http://tnsmatrix.tns-gallup.fi/public/default/weeklist>.

YouTube, Michael Jackson interview with Oprah-part 3. Katsottu 3.3.2010. osoitteesta:

www.youtube.com/watch?v=Qt-cxs_hZs&feature=related.

YouTube, Michael Jackson talks to Oprah Part 8. Katsottu 12.3.2010 osoitteesta:

www.youtube.com/watch?v=WxVnB5aEIPM&feature=related.